

**BIBLIOTECA
CULTURII
AROMÂNE**

www.proiectavdhela.ro

Irina Nicolau

**AROMÂNII
- CREDINȚE
ȘI OBICEIURI**

Sumar

4 / Cuvînt înainte

7 / Notă asupra ediției

8 / Credințe și practici magice

33 / Obiceiuri din cursul anului

59 / Nașterea

72 / Cîntece de adormit copilul

74 / Cîntece de înveselit copilul după somn

76 / Jocuri pentru copilul mic

77 / Pețitul

81 / Nunta

107 / Moartea

1) Întîlnirea mea cu Irina.

„Etnologul zilelor noastre este tentat de a-și neglija una din sarcinile sale, aceea de a se minuna. Eu cred în forța cognitivă a uimirii.”¹

Puține zile după Crăciunul din 1997, eram pentru cîteva ore în Bacău, așteptînd trenul de București. În scurtul răstimp avut la dispoziție m-am gîndit să vizitez orașul. La un moment dat am intrat într-o librărie și Monica mi-a atras atenția asupra unui număr din revista „Secolul 20,” număr intitulat „Balcanismul” (7-8-9/1997). Nu eram foarte hotărît s-o cumpăr fiindcă aveam puțini bani în buzunar și fiindcă sînt destul de strîns la pungă (ca orice aromân). Tot Monica (suflet de artistă) mi-a atras atenția asupra pozelor cu aromâni făcute de celebrii frați Manaki. Ele ilustrau articolul Irinei, intitulat „Haide, bre!”² Și pozele și textul m-au fermecat. Aveam să constat apoi că una din principalele trăsături ale scrisului Irinei este capacitatea de a-și seduce cititorii. De a-i cîștiga pentru o cauză sau pentru un subiect. Vă veți convinge singuri de acest lucru citind textul cărții pe eu încerc să v-o prezint acum.

La începutul lui 1999 am citit „Ghidul sărbătorilor românești”. Cel mai mult m-a impresionat în această carte a Irinei o legendă a aromânilor din Balcani despre sfinții Gheorghe și Dumitru. Aceștia s-au dus la Dumnezeu să ceară îndurare pentru un tînăr ce se înecase cu cîteva stropi de apă (cei doi asistaseră la momentul cînd Ursitoarele hotărîseră soarta aceluia băiat). Singura șansă de salvare a băiatului era ca cineva din familia lui să-i dea din zilele vieții sale. Doar mireasa tînărului a acceptat acest lucru, însă ea nu avea voie să vorbească (așa era obiceiul la aromâni). Ca să-și poată comunica hotărîrea de a-și da jumătate din viața ei soțului său, fata își despletește părul și îl împarte cu mîna în două, pentru ca cei din jur să-și dea seama de intenția ei. De atunci fetele aromânce căsătorite se piaptănă cu cărare pe mijloc.³

În februarie 1999 i-am făcut o vizită Irinei împreună cu Aurica. Era „prima” noastră întîlnire. I-am făcut atunci Irinei o întregă teorie (destul de naivă, probabil, în ciuda aerului „intelectual” cu care era prezentată) explicativă pentru această legendă. Ea a zîmbit îngăduitor și mi-a arătat că și ea se pieptenă cu cărare pe mijloc. O făcea cu mult timp înainte de a afla de această legendă. Însă povestea aceasta a ajutat-o să acorde un sens profund unui gest aparent banal (felul în care te piepteni). Totodată, mi-a atras atenția că a încerca o singură explicație pentru înțelegerea unui obicei sau unui mit este un fapt ce provoacă pierderea bogăției de sensuri. În fond, tainele nu pot fi prinse de cuvinte. Nu este important să ai o explicație rațională pentru un obicei. Important este să trăiești acel obicei, dîndu-i cît mai multe sensuri posibile.

Tot la prima noastră întîlnire am văzut și manuscrisul cărții pe care o aveți acum în față. Din cauza dimensiunilor acestui manuscris, Irina îl denuște „cărămida.”

2) De ce cred că merită să citiți această carte. O carte ca o „plăcintă.”

Întîi și întîi fiindcă este o carte fermecătoare. Cu siguranță că Irina (etnolog de profesie) și-a scris cartea minunîndu-se la fiecare pas de trecutul fabulos al aromânilor (spunea ea undeva: „mă ia și pe mine amețea cînd mă gîndesc cît de buni am fost și cum am ajuns”).

Prima parte a textului este o „bancă de date.” Acolo veți găsi cam tot ce vă interesează despre folclorul aromân. Nu uitați însă nici o clipă (acei dintre voi care sînteți aromâni) să „personalizați” informațiile de acolo, să le legați de ceva concret din viața familiei voastre, să le trăiți în felul vostru particular.

A doua parte a cărții este constituită din „repere istorice” menite să-l ajute pe cel mai puțin familiarizat cu lumea aromână să înțeleagă mai bine „banca de date.” Veți găsi acolo și multe întâmplări excepționale cu oameni frumoși de altă dată. Un singur exemplu: Dimitrie Cozacovici, care-și lăsase toată averea sa pentru deschiderea unei școli pentru aromâni (școală ce urma a fi deschisă în Macedonia, Tesalia sau Epir), se sinucide pentru a grăbi realizarea planului său (enervat fiind de propria longevitate, care devenea astfel o piedică pentru împlinirea proiectului său). Veți găsi în această parte a cărții și multe explicații inedite, curajoase, contra curentului. Tocmai din acest motiv, cartea nu a putut fi publicată la momentul elaborării ei (1983-1985). O mostră de astfel de opinii mai puțin comode: „cea mai mare parte a lucrărilor consacrate culturii aromâne au fost compromise de prejudecăți extra-științifice și pseudo-științifice care au deturnat cercetarea de la problemele reale ale domeniului. Dacă cei care au studiat cultura aromână s-ar fi limitat la a se uita și la a consemna ceea ce văd, imaginea care ar fi rezultat ar fi fost cu mult mai adevărată. Ei au privit-o însă, au scrutat-o, cu ochii celui care caută ceva. Ceea ce căutau erau asemănările cu cultura daco-română.” Astea sunt niște opinii care i-ar putea irita pe cei care-i consideră pe aromâni ca fiind români. Există alte opinii care i-ar putea irita pe „fundamentalistii aromâni.” Să nu se enerveze nici unii nici alții. Cartea este scrisă sincer, cu inima curată, în afara oricăror intenții politice. Și să nu se uite că dragostea nu implică niciodată mistificare. Dimpotrivă, dragostea cea mai profundă este cea care „vede” lucid. Iar adevărul nu poate fi convenabil sau neconvenabil ci doar „ziditor” sau „neziditor.” Adevărurile neconvenabile din acest text își pot avea rolul lor terapeutic.

Unul din meritele cele mai importante ale acestui text este acela că se găsește în politropie „trăsătura matricială a culturii populare aromâne.” S-ar putea ca termenul „politropie” să vi se pară pretențios. El vrea să desemneze fenomenul de varietate, diversitate, la nivelul tuturor formelor de exprimare ale sufletului aromân.

O foarte frumoasă demonstrație a politropiei în planul conștiinței etnice a aromânilor o face Irina constatînd afinitățile pe care aceștia le au cu toate popoarele din Balcani. Aceasta îi și face ca ei să treacă (atunci cînd asta le convine) drept altceva decît ce sînt. Irina numește asta „cameleonism” (dar nu în sensul peiorativ al cuvîntului) iar C. Papanace denumea același fenomen drept „mimetism.” De curînd, ziaristul austriac Karl-Markus Gauss a scris un articol care a făcut senzație în lumea aromână.⁴ În acel articol, Gauss făcea observația foarte pertinentă că „aromânii își cîștigă identitatea tocmai prin contactul cu diferite culturi.” Cu 12 ani înainte de concluziile ziaristului austriac, în condițiile concrete ale izolării impuse de regimul comunist, Irina a reușit (în mod miraculos aș zice) să sesizeze una din cele mai importante trăsături ale aromânilor: politropia. Cu precizarea foarte importantă că această mobilitate și varietate a manifestărilor aromâne se referă la relațiile lor cu exteriorul, ei păstrînd „în casa sufletului lor o structură veche și elementară.”

Un alt lucru important în această carte este stilul: „viu,” foarte personal, chiar mărturisitor aș

zice. Chiar dacă nu este deloc numit în această carte, cel care îi conduce firul, veghind asupra ei din tărîmuri îndepărtate, este tatăl Irinei: Pavel Șafarica (1907-1978), aromân din Doliani. Această carte, ca și tot ce a scris Irina despre aromâni, este un mesaj de dragoste către tatăl ei (și o încercare de a-l înțelege în același timp). Spune Irina undeva: „de cîte ori mă apuc să scriu despre aromâni (...) simt cum vine tata să ierneze în sufletul meu.”⁵

Poate veți crede că exagerez. Nu cred. Ia citiți acest pasaj din carte: „pentru a defini politropia aromânilor ne-am oprit asupra unui personaj incomparabil mai modest (decît Odiseu n. m.) care se numește Zorba.” Imi veți zice că nu înțelegeți; pare a fi un text sobru și impersonal. Nu este, fiindcă eu știu că Irina îl aseamănă pe Pavel Șafarica cu Zorba (mă vei ierta Irina pentru această dezvăluire).

Este o poveste cu Sfîntul Gheorghe care îl ajută pe un copil lipsit de putere să-i învingă la lupte și la jocuri pe prietenii lui (care-și rîdeau de el și-l tachinau). Drept recompensă, sfîntul îi cere copilului să-i aducă o plăcintă într-o biserică. Niște călători intră în biserică și mîncă plăcinta. N-au putut pleca de acolo (ușile nu se mai deschideau) pînă cînd n-a lăsat fiecare cîte un ban de aur. Ușile bisericii s-au deschis ca prin minune; din banii strînși s-a refăcut biserica.⁶

Cititorule, cartea aceasta e o plăcintă pe care ți-a dat-o Irina (nu știu care sînt legăturile ei cu Sfîntul Gheorghe). Dacă o vei citi pînă la capăt, e ca și cum ai fi mîncat plăcinta. Te vei trezi atunci captiv într-o biserică dărăpănată (starea de azi a lumii aromâne). Și nu vei putea ieși din ea decît atunci cînd vei lăsa un bănuș de aur pentru ea. Adică doar atunci cînd vei face și tu un lucru oarecare pentru această lume aromână care riscă să devină o Atlantidă (Irina crede că chiar este o Atlantidă). Cumpănește deci bine înainte de a citi această carte fiindcă la sfîrșit nu vei putea fi eliberat decît dacă vei da bănușul tău de aur.

Poate că imi veți spune că aceste rînduri sînt scrise ca pentru un prieten (și recunosc că Irina îmi este un bun prieten). Să știți că această carte este minunată. „Acestea nu sînt vorbe prietenești. Prietenia, dimpotrivă, mă stînjenește în elogiul pe care aș fi vrut să i-l aduc.”⁷

Alexandru Gica

22 Aprilie 2000,
În ajun de Sfîntul Gheorghe.

5 Secolul 20, „Balcanismul”, nr. 7-8-9/1997, pagina 115

6 „Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe, Purtătorul de Biruință. Viața, Minunile, Legende și Obiceiurile.”, Muzeul Țăranului Român, Editura „România Creștină”, 1999, paginile 19-20

7 „Taina Rugului Aprîns. Ieroschimonahul Daniil Tudor.”, Editura Anastasia, București, 1999, pagina 129. Textul citat aparține lui Alexandru Mironescu și se referă la Sandu Tudor.

Manuscrisul inițial al acestei cărți cuprindea 700 de pagini dactilografiate. Deoarece gândul Irinei a fost de a face cât mai „accesibil” acest text unui număr cât mai mare de oameni, am luat decizia de a elimina multe dintre capitolele inițiale precum și aparatul critic (note și bibliografie). Textul Irinei nu folosește litera „â” decît în cuvintele „român” și „aromân.” Am luat decizia de a păstra această particularitate din două motive. Primul ar fi acela că textul de față este scris în perioada 1983-1985 cînd se folosea „î” și nu „â” (cu excepțiile menționate anterior). Al doilea motiv ar fi acela că și astăzi Irina scrie la fel. Din motive de omogenitate, am decis ca și „Cuvîntul Înainte” și această „Notă asupra ediției” să fie redactate conform aceleiași reguli.

Totuși o lipsă de omogenitate se va crea datorită felului în care am ortografiat textele aromâne. Pentru aceste texte am folosit alfabetul doamnei Matilda Caragiu Marioțeanu din al său „Diaro,” Dicționar Aromân, Editura Enciclopedică, București, 1997 (literele A-D). În acest alfabet se folosește litera „â” cînd sunetul corespunzător este în poziție medială sau finală într-un cuvînt, litera „i” fiind folosită doar cînd notează sunetul inițial dintr-un cuvînt.

Se știe că azi aromânii folosesc foarte multe alfabete (pentru a scrie în aromână). Am fost tentați la început să păstrăm pentru fiecare text aromân din această carte, alfabetul cu care a fost scris. Ispita a fost mare fiindcă am fi avut încă o dovadă strălucită a tezei politropiei aromânilor (teză susținută de Irina în această carte). Ne-am abținut în cele din urmă de la acest impuls din pricina „haosului” pe care l-ar fi creat. Am luat atunci decizia de a transcrie toate textele aromâne din carte cu ajutorul alfabetului Matildei Caragiu Marioțeanu. Opțiunea noastră s-a justificat prin aceea că este cel mai recent alfabet și prin aceea că prestigiul și competența științifică a autoarei sînt mai presus de orice îndoială.

În continuare specificăm care este raportul dintre scriere și pronunțare doar în cazul literelor „necunoscute” publicului din România.

Litera „dz” se pronunță ca în cuvintele „dziniri,” „dzuâ,” etc.

Grupul de litere „dh” se pronunță ca grecescul „δ.”

Grupul de litere „th” se pronunță ca grecescul „θ.”

Litera „y” se pronunță ca grecescul „γ.”

Literele l’ și „ñ” notează palatalitatea consoanelor respective. Exemple: l’eau, duñeauă.

Ne limităm la aceste simple indicații fără a mai vorbi despre normele de scriere din „Diaro.”

Trebuie precizat că este pentru prima dată cînd folosesc acest alfabet. În timpul corecturii la această carte m-am transformat într-un învățăcel. Sînt convins că există destule greșeli în aplicarea normelor din „Diaro.” Îmi asum responsabilitatea pentru toate aceste erori. În afara dicționarului menționat mai sus, pentru cuvintele aromâne din text poate fi consultat și monumentalul „Dicționar al Dialectului Aromân,” Tache Papahagi, Editura Academiei R.S.R., ediția a doua, București, 1974.

Cei care nu au la dispoziție aceste dicționare nu vor fi văduviți cu nimic. Textul poate fi savurat și fără a înțelege toate cuvintele aromâne.

A. G.

- Pământul este așezat pe spinarea unui bou. Când boul mișcă din ureche provoacă seisme.
- Fulgerul cade pe locul unde a stat cândva un zmeu.
- Când tună este bine să nu mănânci pâine.
- Ca să se oprească ploaia se înfige toporul în pământ.
- Ca să pornească sau ca să se oprească ploaia se aruncă pirostriile în curte. Dacă ele cad în picioare, ploaia va înceta. Dacă pirostriile cad cu picioarele în sus, ploaia continuă.
- Când undeva plouă și tună este semn că are loc o crimă.
- Eclipsese sînt semn că pier păgînii.
- Eclipsese sînt semn că, din nou, creștinătatea este în primejdie.
- La eclipse femeile încep să lucreze ceva important.
- Pentru a se feri de fulger păstorii fac cruci cu cuțitul pe trunchiul pinilor.
- Atunci când bate grindina este bine să pui la fereastră ou roșu de la paște.
- Când vremea se schimbă brusc este semn că un copil a căzut în prăpastie.
- Stelele căzătoare vestesc că undeva cineva a scăpat de hoți.
- Când cade o stea înseamnă că a murit un om mare.
- La lună nouă este bine să lovești în fier.
- La lună nouă este bine să te învîrți de trei ori în jurul tău ținînd un obiect de argint în mînă.
- Cine seamănă de lună nouă are recoltă bună.
- Dacă în familie există un copil care nu a văzut încă luna nouă, mama îi pune pe cap o pîine sau un colac iar pe colac atîtea linguri cîți membri sînt în familie. Copilul trebuie să se întoarcă de trei ori în jurul său și să spună:

Lună, lună noauă,
Ghini câtă aroauă,
Câtă arinâ-n vali,
Punga ali tati.
Câtă sprună n-casă,
Ahăț oamiîni pri measă,
Tini ca mini,
Ș-io ca tini.

- La lună nouă se mai cîntă următoarele texte:

Ghini viniși, lună,
Lună a paștilui,
Ntredzi n-aflași,
Ntredzi s-n-alași
Di vâra oară,
Ma ntredzi s-n-affi.
Lună, lună noauă,
Dă-ni pâni cu ouă,
S-ni-u bagu tu mînică,
S-ni-u mâcu dumînică.

*

Lună, lună noauă,
Dă-ni cămeași noauă,
S-țâ dau patru ouă,
S-țâ li badzi tu mânică,
S-li mâți dumânică;
S-țâ li badzi tu frași,
Tra s-li mâți tră Paști;
S-li badzi tu tăpsii,
S-li-ai tră Stâ-Mării.

- La Vlaho Clisura pe lângă colacul de pe cap copilul trebuie să aducă apă „mută” (să nu vorbească cu nimeni pe drum) în două vase în care se pun monezi de argint. În timp ce ia apa nu trebuie să privească luna. La întoarcerea în casă toată familia mănâncă din colac. Obiceiul se practică la luna nouă care premerge sărbătoarea paștelui.
- La lună nouă femeile care descintă „își aruncă” vrăjile.
- De lună nouă cine vorbește riscă să fie atins de bolile și vrăjile pe care le trimit vrăjitoarele.
- Există zîne și zîni, bărbați și femei.
- Zînele poartă haine și cingători albe.
- Unele zîne sînt îmbrăcate în haine colorate, ca țigăncile.
- Zînele au păr de aur.
- Devin zîne fetele mari căsătorite cu văduvi.
- Devin zîni feciorii căsătoriți cu văduve.
- Cele mai periculoase zîne și cei mai periculoși zîni sînt cei care provin din țigani.
- Zînele umblă în timpul nopții pe lângă strășinile caselor.
- Pe locul unde joacă zînele și zîni pot fi observate vîrtejuri de praf.
- Zînele și zîni se pot metamorfoza oricînd în oameni.
- Zînele și zîni fac rău oamenilor și animalelor.
- Zînele se numesc Dzâni, Dulțili, Mușatili, Albili, Arghiantili, Bunili și Samovili.
- Mirele (Ursitoarele) sînt tot un fel de zîne.
- Zînele locuiesc pe lângă fîntîni, pe lângă mori, la rîspîntii, pe sub nuci.
- Dacă cineva strop_ește cu apă masa zînelor, zînele îl pedepsesc.
- Fetele tinere care se trezesc din somn și au impresia că au fost strigate pe nume să nu deschidă geamul pentru că Albele, geloase pe frumusețea și tinerețea lor, caută să le facă rău.
- „Lovitura” de zîne provoacă hemiplegii.
- Cine trece pe la fîntîna zînelor trebuie să lase un semn, un fir destrămat din haina sa.
- Fîntîna zînelor este plină de semne: fire de tort, peri asprii etc. Bolnavii care cer ajutorul zînelor merg înainte de răsăritul soarelui la fîntîni ducînd turte dulci, busuioc și petice de pînză albă.
- Zînele lovesc pe cei care scuipă sau aruncă apă în foc.
- Zînele pot să fure oamenii și să-i transforme în orice dacă dețin un obiect din îmbrăcămîntea acestora.
- Omul care obține un obiect al zînelor devine stăpînul lor.

- Zînele cheamă pe oameni pe nume și atunci ei își pierd vocea, înnebunesc sau paralizază.
- Grupul zînelor este recunoscut după sunetul viorilor care le însoțesc peste tot.
- Zînele torc și uneori, în urma lor, oamenii găsesc cîte un fus.
- Există zîne care trăiesc prin grotele munților.
- De teama zînelor oamenii se feresc să doarmă pe lîngă fîntîni. Ca să se apere de ele poartă în buzunare tămîie și sare.
- Un flăcău a dormit la fîntîna zînelor. L-au trezit zînele din somn și l-au făcut să fugă fără să atingă pămîntul. S-a pomenit de dimineață pe stînci în munte. Peste cîteva luni a murit.
- Un flăcău a văzut o horă de fete frumoase. Zînele au dispărut însă din sat de cînd a plecat stihia satului. De atunci satul se duce de rîpă. (1906)
- Persoana care merge să se spele la izvorul Albelor se leagă la cap cu un tulpan alb, duce un buchet de busuioc legat cu tort roșu uns cu miere, un ban de argint și spune:

Dzână albă

Dzână curată,

Dzână fără minghinadhâ,

Dzână fără pângâniri,

Io yinu la tini, luțită;

Ni-escu criștină curată,

Ca asimea stricurată,

Sâ-rîi amu sînătati,

Câ-rîi hiu fără picati,

Vindicâ-mi di lîngoari;

Ca nâ amiroaîi mari,

Câ om fui și mi-arășu;

Câ nu mutrii iu călcai,

Nu-aduchii iu ascuchiai.

Persoana pleacă de la izvor fără să privească îndărăt.

- Cineva care a fost lovit de o boală „dinafoară” merge la fîntîna Albelor cu capul acoperit cu o năframă albă, aruncă în fîntînă un ban de argint și lasă pe ghizduri o lumînare, busuioc, zahăr, tămîie și o turtă unsă cu miere. Cînd ajunge la fîntînă își face crucea către soare și spune:

Albili și dulțili,

S-yiniți si-arâdeți nițili,

Ți-rîi deaditu,

Si-rîi loați;

Ți-rîi loatu

Sâ-rîi dați.

- Din Joia mare pînă de Ziua crucii persoanele care suferă de ochi sau de reumatisme merg de două ori pe săptămînă la fîntîna Dzînelor. Poartă pe cap petice albe și duc alimente: ouă, lapte, turtă, brînză. La douăzeci de pași de fîntînă lasă lucrurile jos și hainele groase; se apropie apoi de apă unde arunca bani de argint, lumînări, fire de bumbac. Se spală cu apă și pleacă repede pentru a ajunge acasă înainte de a răsări soarele. La fîntînă se roagă:

Albili și Mușatili,
Albili și Dulțili,
Stă-Măria s-vă şuțâ la ghini.
Voi s-nâ l'iertăți,
Câ himu gâl'ini oarbi,
Ș-nu știmu iu călcămu;
Ți nâ loatu, s-nâ dați
Ți nâ deaditu, s-nâ loați.
Câ nu putemu si-arăvdămu,
Câ himu criștini și pâtidzati.

• Dacă sînt mai multe locuri unde se știe că vin Dzânele atunci bolnavul alege pe acela care i-a fost indicat prin vis. Duce trei turte unse cu miere, busuioc și bani de argint. Acolo spune:

Albili ș-Mușatili
Dulțili, alâvdatici,
Și trandafilatili,
Și garuflatili,
S-mi niluiți,
S-vâ diznârâiți
Câ io chirutâ fui
Ș-nu vidzui,
Ni ți-adrai,
Ni ți călcai.

• Se obișnuiește ca la casa unui bolnav să fie chemate mai multe bătrîne și să fie invitate să doarmă peste noapte lîngă el. Prin visul pe care îl au acestea bolnavul alege locul unde va încerca să îmbuneze Dzânele.

• În Perivoli zînele locuiesc în muntele Dzâna. Se crede că cine bea din izvoarele acestui munte se leagă de ele în mod misterios, nu poate să le uite.

• Pentru vindecarea bolilor provocate de Albe se folosește următorul descîntec:

Iu-ni hiți, dzânili,
Iu-ni hiți sibili,
Albili ș-mușatili,
Șaptidzați și doauâ di limbi ș-giunitati,
Iu-ni hiți?
Tu munti niți,
S-vâ adunați
Și s-yiniți la X.
Iți li loatu,
S-li-aduțeți,
Iți li lăsatu,
S-li-u loați.

Câ-i mirusitu,
Câ-i pătîdzatu
Ș-nu poati sâ-ș aravdâ.
Cum curâ căl'iurli,
Cum curâ apili,
Cum curâ arâurili,
S-curâ dorlu di-la X.
Apoi, dacă este seară se spune:
Bună dimineață,
Ș-câtu-i dimineața
Ahântu s-ti-aflâ dorlu dimineață.
Iar dacă este dimineață, atunci cînd se descînta, se spune:
Ș-câtâ-i seară
Ahântu s-ti-aflâ dorlu seara.

- Cine stă pe la răspîntii sau pe la streășina casei riscă să întîlnească pe „cel cu un picior” sau Calotinele.
- Undeva pe lîngă Veria, la Groapa lui Ghizari, au fost văzute trei femei goale. Una avea pe cap un vas, alta un ciur și a treia lovea pămîntul cu maiul. Au coborît luna în groapă și au început s-o mulgă. Luna plîngea și se jelea. Cu laptele de lună se pregătesc vrăjile. Cine bea lapte de lună se îmbolnăvește și moare.
- Se spune că un tînăr s-a dus să fure struguri într-o vie și a auzit zgomote ciudate. Încercînd să afle locul de unde vin zgomotele a ajuns la un torent. Peste torent era o punte. Pe punte tînărul a văzut un măgar care dormea păzit de o pisică. Atunci tînărul a descărcat pistolul cu mîna stîngă și duhurile au dispărut.
- În nuci și în smochini, în peșteri și pe la răspîntii trăiesc Șaitanii și Calicandzareii.
- Calicandzarei bîntuie între Crăciun și Epifanie.
- Calicandzarei au un conducător șchiop.
- În perioada în care bîntuie, Calicandzarei obișnuiesc să urineze pe focul oamenilor și să-l stingă.
- Ca să prevină pătrunderea Calidandzarilor în casă oamenii pun la uși floarea morților (asparagus).
- Ca să apere casa de Calicandzari oamenii întorc vasele goale cu gura în jos și le acoperă pe cele pline.
- În perioada în care bîntuie Calicandzarei femeile nu se spală pe cap și nici nu se piaptănă.
- Dacă se lasă carnea unui animal tăiat în curte Calicandzarei o spurcă — urinează pe ea. Carnea spurcată este insipidă și trebuie să fie aruncată. Pentru a preveni acest lucru oamenii înfig o furculiță în carne.
- Dautis este un duh necurat, pe jumătate berbec și pe jumătate măgar. El se acuplează cu oile îmbolnăvindu-le de antrax.
- Pentru a feri oile de Dautis se îngroapă la colțul stîinii sare, tămîie și pîine sfințită.
- Tot pentru a feri oile de Dautis se aprind focuri urît mirositoare în jurul stîinii și se face cu păcură cruce pe fruntea animalelor.

- Dacă oile au fost totuși atinse de Dautis, prima măsură este aceea de a muta stîna în alt loc, păstrînd o totală discreție în ceea ce privește boala animalelor.
- Pentru a vindeca oile atinse de Dautis se sapă un tunel în pămînt la intrarea căruia se atîrnă o carapace de broască țestoasă. Oile sînt trecute pe rînd prin tunel iar după trecerea ultimei oi se trage un foc de pistol cu mîna stîngă.
- Cine se culcă la umbra stejarelor este călcat de ginți. Ginții sînt și ei duhuri necurate.
- Copacii sînt locuiți de spirite.
- Duhurile necurate lucrează numai noaptea.
- Duhurile necurate scot florile din pămînt și plantează în locul lor spini și scaieți.
- Cetele de draci se numesc „curcubete.”
- Necuratul nu poate să intre în biserică și școală.
- Cine mătură noaptea este bine să pornească de la ușă spre vatră. În felul acesta sînt cinstite duhurile care locuiesc în vatră.
- Pe morminte se văd uneori flăcări vinete. E semn că acolo a fost îngropat un vampir.
- Oasele vampirilor nu putrezesc.
- Părul și dinții vampirilor cresc și după moarte.
- Cînd vampirii ies din morminte, lasă urme de pași pe cenușa presărată în jurul gropii.
- Vampirii nu au oase. Trupul lor este de șoarece.
- Au existat hoți care jefuiau oamenii profitînd de credința acestora în vampiri. Își făceau dinți lungi de ceapă, își înnegreau fața, se acopereau cu piei de țap și ținînd în mîini bucăți aprinse de iască săreau într-un picior.
- Vampirii scot flăcări pe gură.
- Vampirilor le este frică de numele lui Dumnezeu.
- Vrăjitoarele se numesc măyistre.
- Vrăjitoarele mănîncă și carne de ciine.
- Prin farmecele lor, vrăjitoarele pot face oamenii să se usuce pe picioare.
- Multe căsnicii au fost distruse de vrăjitoare.
- Cunoștințele magice se transmit la bătrînețe, într-o zi de Joia mare, unei fete.
- „Moașa al Belciu” (Veria) era vrăjitoare.
- Pentru vrăjile lor femeile se servesc de draci.
- Vrăjitoarele îngroapă farmecele pe care le fac sub pragul caselor.
- Vrăjile „se aruncă” pe carne. Pentru că persoana care face vrăji nu mai poate consuma carnea animalului pe care „a aruncat.” Vrăjile se fac cu carne de iepure.
- Pentru ca să cîștige dragostea unui fecior fata îi adapă calul cu lapte de la două catîrce – mamă și fiică. În patruzeci de zile catîrcele mor.
- Ca să aibă liniște în casă nevasta dă socrului în cafea trei picături din următorul filtru: vin îngropat timp de trei ani alături de un mort și cenușă de limbă de mort. Cînd se prepară licoarea se spune: „Cîndu s-grească mortlu, Atumțea s-grească în casă și X!”
- Unui bărbat i s-au făcut farmece în scopul de a nu mai vorbi cu soția sa și cu cei ai casei. Mama a încercat să desfacă farmecele recurgînd la o altă vrăjitoare. Vrăjitoarea aceasta a sfătuit-o să sape sub pragul casei lor. Acolo mama a găsit o ulcică în care se afla un broscoi mort cu gura

cusută și legat cu patruzeci de petice. Gura broscoiului era cusută cu un fir din haina persoanei căreia i se făcuseră vrăjile. În gura animalului se afla un fir de păr din capul soției. Când a cusut gura broscoiului femeia care a făcut farmecele a spus:

„Cându si-s discoasă gura broatecului atumțea si-ș grească în casă Iorga. Cîndu va si-află amăyili, atumțea si-ș-adună Iorga cu nveasta lui.”

- Presărînd pe o femeie care doarme cenușă de limbă de broască poți afla de la ea tot ce dorești, i se dezleagă limba.

- Când întreaga comunitate decide că un individ sau o familie trebuie pedepsiți, li se ridică mormîntul. Se construiesc la răspîntii, pe lîngă fintîni, grămezi de pietre înalte de statura celui care a fost condamnat, în vîrful lor fiind înfipt un băț pe care se lipește o hîrtie cuprinzînd motivele care au provocat pedeapsa. În încheierea textului scris figurează un blestem și afirmația că nu mai are ce căuta printre cei vii. Când pedeapsa se adresează unei familii se contruiesc mai multe morminte. Mormintele se fac noaptea. Cel vizat simte efectul vrăjii treptat, carnea îi cade de pe corp și moare. În cazul în care se căiește și prin purtările sale își obține iertarea comunității, cei care au construit mormîntul îl distrug.

- Cine dorește să-și facă o amuletă prin care să poată obține orice trebuie să ia o pisică neagră, să o ucidă, să o fiarbă în nouă ape. Va alege apoi un os pe care ori de cîte ori îl va aburi îi va îndeplini dorința.

- Pentru a regăsi un lucru furat se așează într-un pahar de apă un fir de păr și se spune:

„Maca easti X ațel ți fură lucrul furat, perlu aestu s-cadâ-n fundu.”

Cînd părul cade pe fundul paharului se știe care este numele celui care a furat. Se zice că existau femei care puneau în pahar mai multe fire de păr și după felul în care se mișcau firele puteau să ghicească cele mai mici amănunte legate de furt.

- Pentru ca să faci pe cineva să doarmă atît cît dorești trebuie să presari peste el cît doarme „țară de mort” și să indici cît timp vrei să doarmă. „Țara de mort” se obține astfel. Se ia de pe un mormînt recent, pînă în trei zile de la îngropare, o traistă de pămînt. În momentul în care persoana a luat pămîntul, mortul se scoală și pornește după ea. Persoana trebuie să aibă curajul de a merge patruzeci de pași cu spatele, deci cu fața către mort, cînd va face cel de al patruzecilea pas mortul se oprește. În cazul în care nu procedează astfel, mortul o prinde din urmă și o sugrumă.

- Cele mai mari vrăjitoare sînt țigăncile și turcoaicele.

- Cînd cineva găsește la ușa sa un șirag de broaște moarte știe că cineva i-a făcut farmece. Trebuie să ia broaștele, să le ardă și în timp ce răspîndește cenușa în aer să spună:

Ți si-aleadzi di cinuși

Si si-aleagă și di amăyi.

- Cine vrea să se ferească de vrăji mănîncă unghii de vacă sau de bou fierte.

- O vrăjitoare își pierde puterile dacă este silită să mănînce excremente de om.

- Este bine ca la ușa unei clădiri stăpînul să atîrne usturoi și un dinte de elefant. Previne în acest fel vrăjile de orice fel și răul pe care pot să-l provoace zînele.

- O femeie care vrea să recîștige dragostea unui bărbat fură făină de la trei mori noi care macină pentru prima dată și ia lapte de la trei femei care au născut pentru prima oară avînd fiecare cîte

două surori. Din făină și lapte face puțin aluat pe care îl dă bărbatului să mănânce fără ca acesta să prindă de veste. În timp ce prepară aluatul trebuie să spună:

Cum vini fărina furată,
Di la trei mori luată,
Tu filigiană aoa.
Ași ș-bărbatlu după mul'eari-sa.
Cum laptili ndulțești fărina,
Ași s-ti-ndulțești bărbate.

• O femeie care vrea să fie iubită de un bărbat poartă asupra ei o hîrtie pe care preotul scrie în limba greacă:

Sfinte Dumnezeule, al lui Avram, care ai atîta putere cu vrednicie la pace și vrednicie.
Femeia trebuie să meargă la biserică și să asiste la liturghie gîndindu-se intens la bărbatul care dorește s-o iubească.

• Un bărbat care dorește să obțină iubirea unei femei îi dă să bea un filtru preparat din cenușă de liliac ars și apă. Același efect îl are atingerea femeii cu osul de la aripa dreaptă a liliacului.

• Se poate cîștiga dragostea unei fete punîndu-i în haine un trifoi cu patru foi care a fost sfințit în altar.

• Un bărbat care vrea să aibă succes la femeii îngroapă de vie o pasăre numită „bajancă.” După patruzeci de zile o dezgroapă și poartă mereu la el osul de la aripa dreaptă a păsării. Ori de cîte ori dorește ca o femeie să-l iubească o privește în ochi și spune încet:

Si-aladzi ca glară,
Dit apirit tu seară.
Tini
După mini.

• Un băiat poate obține dragostea unei fete atingîndu-i rochia cu piciorul unei codobaturi pe care a ucis-o.

• Tot în scopul de a fi iubit de femeii, bărbatul caută să obțină un anumit fir de păr din coada lupului. Acest fir poate să-i atragă dragostea oricărei femeii. Pentru a obține acest fir de păr, înainte de a împușca lupul bărbatul trebuie să strige către el:

Țâni-ți perlu, lupe!

pentru că lupul obișnuiește să-și arunce acest fir de păr după ce a fost atins de glonte.

• Nimeni nu taie nuc și nici nu-l deștrădăcinează pentru că se știe că va muri în scurt timp.

• Plopul este considerat un arbore nefast, motiv pentru care el este îndepărtat din curțile bisericilor și ale caselor.

• Dacă visezi că într-un loc există o comoară trebuie să te duci noaptea și să-l acoperi cu cenușă. A doua zi vei vedea o urmă de animal și vei sacrifica un exemplar din specia respectivă pe locul unde urmează să dezgropi comoara. Dacă nu se execută sacrificiul, comoara aduce nenorociri.

• Pentru a feri casa de duhurile necurate se ung ușile cu usturoi.

• Cînd îți iese în cale o femeie cu vase goale este semn rău.

- Hoții folosesc lutul de pe morminte. Aruncînd lutul pe casă reușesc să intre fără să fie simțiți.
- Cine umblă cu un picior desculț și cu altul încălțat va fi părăsit de nevastă.
- Dacă bărbatul stă în casă în timp ce femeia taie pînza din război, moare curînd.
- Primul ban dintr-o vînzare este bine să fie trecut prin bărbie ca să se înmulțească banii ca firele de păr.
- Cui numără stelele îi ies negi.
- Dacă cineva uită să-și mănînce ultima îmbucătură de la o masă undeva o rudă suferă de foame.
- O femeie străină nu trebuie să înceapă sau să termine de tors un caer în casă cu fete nemăritate.
- Cine va pune pirostria goală pe foc va avea fete nemăritate și datorii neplătite.
- Omul e bine să poarte cu sine „ceva de animal sălbatec:” piele de iepure, păr de mistreț, pene de pasăre, pentru că ele conferă posesorului: forță, rapiditate, rezistență.
- Cine stă pe mătură are necazuri.
- Cine calcă pe cenușă are supărări grele.
- Părul care rămîne pe pieptene este păstrat. Dacă cineva ar călca pe el părul nu ar mai crește.
- Unghiile tăiate se aruncă peste umăr.
- Cine își taie unghiile duminică are dureri de cap.
- Dacă unghiile tăiate sînt înghițite de găină, persoana își pierde vocea.
- Nu vînează nimic vîntătorul căruia i s-a urat noroc.
- Vîntătorul care se întîlnește cu un preot va avea necazuri.
- Ca să vîneze un iepure vîntătorul se lovește cu o piatră la genunchi. Atunci iepurele se oprește și poate fi ucis.
- La strunga de oi se așează o tigvă de cal sau măgar.
- La strunga de oi se duce un cap de viperă.
- Cine arde lemnul de smochin atrage șoarecii.
- Cui arde trandafir sau nuc îi mor vitele.
- Cu iarba fiarelor se deschide orice încuietorie.
- Cine gustă din iarba șerpilor se poate juca cu ei.
- Iarba șerpilor are putere asupra gîndacilor.
- Plugurile nu se lasă noaptea pe cîmp pentru că zmeii le-ar folosi în lupta lor cu balaurii.
- Nu este îngăduit să se pună plugul pe foc.
- Pentru a feri holda de deochi se așează în mijlocul ei o ramură de pin pe care sînt prinse diverse oase de animale.
- Dacă te spurcă pupăza pierzi bani.
- Dacă te spurcă turturica te prind hoții.
- Rîndunele gonite blestemă casa.
- Găinații de pasăre aduc noroc.
- Cu fiecare păianjen ucis omul scapă de un păcat.
- Dacă splina porcului este grasă urmează o iarnă grea.
- Dacă un șarpe, primăvara, nu este văzut timp de patruzeci de zile de nici un om poate să se prefacă în balaur.

- Dacă un câine turbat ți s-a uitat în ochi, după ce îl omori trebuie să treci de trei ori peste el.
- Broaștele blestemă pe cel care le face rău.
- Cine ucide o barză are o năpastă, de obicei îi arde casa.
- Cine omoară șarpele casei, atrage moartea.
- Când pisica și câinele urinează în casă este semn că familia respectivă este invidiată de vecini.
- Când pisica este veselă și jucăușă, sosesc musafiri.
- Cine își cumpără un cal trebuie să-l pună să calce pe o lopată.
- Prima persoană care intră luni într-o casă marchează prin starea socială, sexul și felul de a fi treburile familiei pentru toată săptămîna.
- Marți nu se pornește la drum.
- Miercuri femeile nu lucrează de frica Jorii sau a Gagioaii.
- Miercuri nu se spală cu apă caldă.
- În ajunul zilelor de joi și vineri nu se lucrează.
- Vineri nu se lucrează.
- Marți și vineri sînt zile nefaste.
- Plugurile nu se înjugă vineri.
- Cine își croiește haine în ziua de sîmbătă, moare.
- Lunile februarie și martie sînt „terse“ – nefaste.
- În primele trei zile ale lunilor martie și august dacă rufele sînt întinse peste noapte afară, roua care cade le arde.
- Dacă flueri în timpul nopții vin dracii.
- Cine rostește în timpul nopții un cuvînt nepotrivit trebuie să scuipe de trei ori în direcția stîngă și să-și facă crucea.
- În casa unde se piaptănă cineva noaptea vin hoții.
- Nu este bine să te uiți noaptea în oglindă.
- Omul care iese afară noaptea pe necîntatul cocoșilor „se aumbrează,” este bîntuit de umbre.
- Persoana care bea apă noaptea de la cișmea riscă să se „umple de broști” (bube).
- Există o seară cînd focul nu se învelește pentru că vine ursoaica (ursoaica) să fete în vatră.
- Pentru a confecționa o amuletă din cap de viperă reptila se vînează în ziua de 1 mai. Capul viperei, într-un săculeț, trebuie să stea în biserică timp de patruzeci de slujbe.
- Ziua în care încep deplasările sezoniere este păstrată în secret.
- Cine deapăna tort în timpul nopții provoacă accidente celor aflați la drum.
- Dacă se lasă pirostria goală pe foc cel plecat la drum pribegeste mult timp.
- Luna și joia sînt zile bune pentru început de călătorie.
- Când te mînîncă piciorul drept pleci la drum.
- Nu este bine să pornești la drum cînd calul dă semne că nu vrea să plece.
- La drum se pornește pășind cu dreptul.
- Dacă iepurele sau șarpele taie drumul cuiva care a plecat la drum este bine să se întoarcă acasă.
- Când un călător întîlnește în drum un preot fie că trebuie să facă patruzeci de pași înapoi, fie că se întoarce de unde a plecat.
- Șarpele întîlnit în drum este semn că dușmanii sînt pe aproape.
- Când un șarpe taie drumul unei persoane mergînd spre apus este semn rău.

- Când un șarpe taie drumul unei persoane mergînd spre răsărit este semn bun.
- Șarpele care taie drumul călătorului la asfințit trebuie să fie ucis.
- Dacă întîlnești pe drum un om pocit îți merge rău.
- Dacă pui sare în ghetele cuiva acesta pleacă și nu mai revine.
- Peste hainele celui care pleacă la drum lung preotul slujește.
- Cel care pleacă la drum lung bea apa din același vas cu mama sau soția.
- Când cineva din familie pleacă la drum resturile de la masa de rămas bun se strîng a doua zi. Tot a doua zi se mătură.
- În ziua cînd a plecat la drum cineva din familie nu se lucrează.
- Familia sărută pe cel care urmează să plece la drum pe frunte, pe față, pe ochi și pe gură.
- Când cineva a plecat de mai mulți ani și nu a revenit, persoana care vrea să-l aducă înapoi ia lapte de la o femeie care are în momentul respectiv o față care alăptează la rîndul ei. Cu laptele de femeie și cu făină de la moară nouă se face un Colăcel. Colăcelul și o pereche de ciorapi de lînă sînt păstrate patruzeci de zile în biserică. Ciorapii sînt trimeși celui care a plecat iar colacul este topit într-o cerneală cu care se scrie: „Cum s-lăhtârsești nielu ti mamă ași s-lăhtârsească ș-năs ti casă.”
- Când pleacă un om la drum rudele îi dau o creangă de giuneapăn, ca să nu uite locurile unde s-a născut.
- Omului care pleacă la drum i se pun în cale: un ghium cu apa care trebuie răsturnat și o turtă în care este înfipt un ban de argint.
- Ca să revină curînd, celui care pleacă la drum i se arunca în urmă apă.
- Femeia care conduce pînă la notar pe drumeț trebuie să se întoarcă cu un buchet de flori.
- Omului care pleacă la drum i se dau trei pietre pe care trebuie să le arunce acolo unde bea pentru prima oară apă. Se crede că există ape „care leagă,” iar drumețul aruncînd pietrele devine imun.
- În calea femeii care pleacă la tîrg ca să-și vîndă produsele se arunca sare.
- Când se construiește o casă, un pod sau o mănăstire se pune la temelie urmă de om sau animal. Atît omul cît și animalul mor în următoarele patruzeci de zile.
- La temelia unei case se pun trei monede vechi de argint și se rostește un descîntec pe care nu trebuie să-l audă nimeni.
- În cele patru colțuri ale casei se îngroapă sticlute cu apă sfințită.
- Pentru a preveni farmecele pe care le-ar putea face dușmanii în jurul casei, tot timpul nopții doi zidari stau de pază, pînă cînd zidurile clădirii se ridică bine deasupra pămîntului și trece primejdia.
- Înainte de a începe construirea șarpantei, șeful zidarilor pune să se construiască doi piloni, față în față. Între cei doi piloni leagă o funie. Stăpînul casei atîrnă în prima zi pe funie o bucată de postav negru pentru șeful zidar iar stăpîna adaugă ciorapi de lînă, cămăși de borangic etc. Cîteva zile în șir zidarii primesc daruri din partea familiei, a rudelor mai îndepărtate și chiar a prietenilor. Toate darurile sînt expuse pe funie.
- Cine se culcă într-o casă nouă moare curînd. De aceea, se obișnuiește ca primul care doarme în casă să fie un bătrîn. Un bătrîn din familie, dintre prieteni sau vecini se oferă să-și asume acest risc.
- Cu ocazia inaugurării unei case prietenii dăruiesc proprietarilor obiecte de uz casnic cum ar fi: vase, farfurii, tigăi etc.

- Cităm din N.C. Cîma referitor la modul în care au fost întemeiate cîteva sate de la poalele muntelui Ghion: „Locuitorii acestor sătulețe au luat doi mînzați negri și cu un plug de fier au tras de jur împrejur o brazdă. Apoi, după ce au terminat de unde au început, ei au îngropat mînzații cu plug cu tot într-o groapă adîncă la biserica Sf. Ilie, pe un deal mic.”
- Cînd se spală pisica se schimba vremea.
- Cînd orăcăie broaștele vine ploaia.
- Cînd de Sf. Marie cîinele doarme cu capul spre apus sau încovrigat, va fi iarnă grea.
- Cocoșul care cîntă înainte de miezul nopții anunță că satul va fi atacat de bandiți.
- Corbii care se apropie de casă sînt semn de moarte.
- O piatră care se desprinde din munte este semn de moarte.
- Dacă oile se separă în două grupuri este semn rău.
- Cînd găinile fac ouă mari este semn bun pentru stăpîn.
- Cînd găinile fac ouă mici este semn de moarte.
- Cînd gîștele fac multă gălăgie vine ploaia.
- Dacă doi șerpi care merg pe drum se despart mergînd în direcții diferite e semn că undeva se desparte un cuplu.
- Dacă o șopîrlă intră în casă urmează o nenorocire.
- Cîinele care latră într-un mod neobișnuit vestește moartea cuiva.
- Un corb care zboară vertical deasupra capului unei persoane îi vestește moartea.
- După ce intră lupul în sat urmează o nenorocire.
- Cînd bufnița vine în preajma casei vestește moartea cuiva.
- Cîinele care scormonește pămîntul vestește moartea cuiva.
- Cînd cîntă cucul noaptea vin hoții.
- Cînd găina cîntă cocoșește moare capul familiei. Pentru a preveni moartea acestuia găina este îngropată de vie.
- Cînd coțofenele se apropie de casă urmează o veste.
- Cui i se așează o muscă de cal pe cap primește o veste.
- Cînd se varsă vin la masă este semn bun iar cînd se varsă rachiu este semn rău.
- Cui îi clipește ochiul drept va căpăta o veste bună, iar cui îi clipește ochiul stîng una rea.
- Cînd te mănîncă palma stîngă primești bani, iar cînd te mănîncă palma dreaptă dai bani.
- Cînd te ard urechile este semn că ești vorbit de rău.
- Cînd îți țiuie urechea, cineva te vorbește de rău.
- Cînd pîlpîie focul în vatră este semn că cineva te vorbește de rău.
- Cînd țiuie cărbunii în vatră undeva cineva se ceartă.
- Vineri și miercuri femeile se opresc din lucru ceva mai devreme; miercurea se ține pentru comerțul bărbaților, iar vinerea pentru binele femeilor.
- Seara femeile obligă copii să rostească rugăciuni.
- În fiecare seară femeile bat cîte 13 mătănii. Duminica și în zilele de sărbătoare fac numai trei mătănii.
- În zilele de sărbătoare femeile suspendă lucrul la războiul de țesut dar, în schimb, cos haine, considerînd că activitatea intră în categoria de activități distractive.
- Înainte de a începe orice lucru femeile își fac crucea.

- De sărbători femeile fac prescuri bine frământate, cu făină cernută prin sită deasă, în speranța că preotul va alege prescurile lor pentru anafură.
- Femeile dăruiesc sfinților (icoanelor) obiecte de argint, țesături, untdelemn, luminări, animale.
- Cine întâlnește în drum icoane, cruci, troițe, trebuie să lase acolo monede, cuie de potcoave, pentru alți călători aflați în impas.
- Fetele mari mergeau la biserică numai de trei ori pe an.
- Mulți celnici saracaciani se consacrau unui sfânt căruia îi ridicau biserici și la care apelau în caz de boală.
- Pentru realizarea unei dorințe, celnicul saracacean ducea la o mănăstire un miel, pe care îl lega de poartă cât timp dura slujba. După slujbă, mielul era sacrificat, fript și împărțit celor prezenți, cu obligația din partea acestora de a repeta și de a se ruga pentru dorința celnicului.
- La saracaciani frăția de cruce se numește stavroathelfia. Ritualul de fraternizare urmează de aproape pe cel bizantin. Tinerii sînt legați cu centura Sfintei Marii iar preotul le citește o rugăciune.
- Între frații de cruce trebuie să se evite orice alianță de căsătorie.
- Focul viu era făcut numai de feciori care aveau frați și părinți în viață.
- Focul viu se făcea pentru a vindeca oile de dalac. Lemnele care se frecau erau luate din drumul oilor.
- La stîină cașul nu se prăjește ca să nu ardă oile.
- Oile nu se măsoară niciodată cu exactitate pentru că lupul mănîncă numai din cele măsurate.
- Dacă cineva frige caș la stîină, oile se îmbolnăvesc de streche.
- Laptele rămas pe masă după ce oamenii au mîncat nu se amestecă cu lingura pentru ca oile să nu-și împruțineze laptele.
- Pentru a proteja animalele de deochi se folosesc clopote închise care se obțin astfel: într-un clopot nou se pun sare, tămîie, gudron, praf de pușcă și o hîrtie pe care este scris un exorcism; apoi se apropie prin ciocănire de marginile clopotului.
- Lemnele de foc nu trebuie sprijinite de perete cu partea mai groasă în sus ca să nu fete oile greu.
- Dacă în prima zi de Paște copii mănîncă ouă roșii, atunci oile vor avea peste an mălteză sau gârnuț (vârsat).
- Animalele deocheate sînt descîntate cu furca de tors.
- Pentru a le feri de deochi, ciobanii prind de coarnele oilor bucăți de piele de porc și cruci făcute din lemne de pin.
- Nu se comunică străinilor numărul animalelor domestice.
- Nu se comunică nimic cu privire la fecunditatea animalelor domestice.
- Dacă se aruncă în foc coji de ouă, vitele se acoperă de răni.
- Cînd oile au variolă, ciobanii nu mănîncă timp de patruzeci de zile pîine caldă, nu își spală hainele cu apă caldă și practică abstenența sexuală.
- Pentru vindecarea dalacului, la oameni și la vite, se face un foc viu. Doi tineri aprind un foc frecînd două lemne de alun cu mîna stîngă. Vitele sînt trecute prin focul aprins în acest fel, trecute printr-o apă curgătoare și apoi, timp de patruzeci de zile sînt păscute prin alte locuri.
- Pentru a preveni venirea lupului la stîină în zilele de 11, 12, 13 și 14 noiembrie nu se deschid foarfecii.

- Tot pentru a preveni venirea lupului la stîină în perioada 11–23 noiembrie, corespunzătoare sfinților „Surchinați,” nu se deschid foarfecii, pentru a lega gura lupilor, nu se piaptănă părul, pentru a încilci cărările lupilor, femeile torc lînă în fiecare zi pentru a spori turma și a provoca prinderea lupilor în capcane.
- Cînd mielul unei oi moare aceasta este constrînsă să adopte mielul unei oi care a murit sau care a fătat gemeni. Adopțiunea se face în felul următor: pîntecele oii este învelit într-o bucată de pînză roșie. Mielul este trecut de două ori între trupul oii și pînză, o dată de la capul spre coada acesteia și o dată pe lateral, în așa fel încît mișcarea să descrie o cruce. Operația se numește trecere „přit cămeași.”
- Pentru ca o oaie căreia i-a murit mielul să adopte alt miel, acesta este învelit în placenta mielului mort și este așezat lîngă viitoarea mamă adoptivă. Aceasta miroase și linge placenta și „își recunoaște” mielul.
- Guvujdelul este o plantă care intră în piciorul vitelor mici. Pentru a le vindeca ciobanii scot ghimpele și ung rana cu var nestins.
- Pentru ca o oaie să-și recunoască puiul trebuie să fie lăsat lîngă ea după ce a fost fătat pentru ca să-l miroasă. Mielul își recunoaște mama dacă a apucat să sugă colastră.
- Rîia oilor se vindecă cu fiertură de frunze de tutun sau cu zeamă de pucioasă amestecată cu untdelemn.
- Frigul sau iarba prea uscată provoacă oilor o boală numită dzâpi care se manifestă prin tuse și se datorează unor viermi în plămîni. Boala se vindecă prin schimbarea pășunii și alimentarea oilor cu iarbă verde.
- O altă boală de oi se numește coleandza. Oile bolnave de coleandză nu se pot mișca. Ciobanii le fac o gaură la ureche prin care trec un fir de spînz. Alteori le dau să mănînce spînz fiert.
- Cînd o oaie se învîrte în jurul său se zice că a fost atinsă de „vârlu,” boală care se crede că se datorează unor viermi plasați pe creier. Oile tinere pot fi vindecate numai printr-o trepanație în creștetul capului.
- Dacă în rana unei oi apar viermi se aplică usturoi pisat.
- Oile bolnave de vărsat, „mălteadză,” sînt tratate după cum urmează: li se dă să mănînce sare amestecată cu mușchi de fag, sînt adăpate cu vin vechi de trei ani, sînt trecute prin brîul unei femei care a născut trei feciori, sau sînt vaccinate. Vaccinul se prepară din ficatul unei oi bolnave sau se obține din secrețiile pustulelor prin care se trece un ac și un fir de mătase care sînt trecute apoi prin urechile oilor care nu au apucat să se îmbolnăvească.
- Șocul produs de un trăznet căzut în apropiere poate să omoare oile. Oile sfuldzirati sînt recuperate de un bărbat care trebuie să le atingă cu mîna stîngă fără să vorbească.
- Cînd oile fată înainte de vreme riscă să-și piardă laptele. Pentru a preveni acest accident ciobanii procură de la Ierusalim piatra „astâmări” pe care o îngroapă la ușa staulului și pun oile să treacă peste ea. Piatra are și calități hemostatice.
- Rănile provocate de mușcătura de lup se opăresc cu seu de porc.
- O oaie mușcată de lup este considerată un animal spurcat, lupul fiind creatura diavolului, de aceea preotul face o slujbă pentru vita mușcată de lup.
- Se crede că oile fac „gălbadză” atunci cînd pasc într-un loc mocirlos sau cînd bate grindina. La primele semne ale bolii oile trebuie duse să pască timp de o lună într-un lan cu orz. O altă

soluție este urcare oilor în munte sau alergarea lor după care ciobanul trebuie să tragă un foc de pistol. Se mai obișnuiește, pentru a vindeca oile de gălbează, ca o persoană în pielea goală să fure un purcel fără să privească în urmă. După ce fură, noaptea, în aceleași condiții și un roi de albine aruncă în foc, de vii, animalul și insectele. Cenușa care rezultă este amestecată cu sarea oilor. Locul unde se administrează oilor leacul, trebuie să fie ales în așa fel încât pe acolo să nu treacă o altă turmă.

- Când Sfântul Gheorghe cade într-o miercuri sau vineri se crede că „măxulea,” producția de lapte, o să fie mîncată de sfînt. În noaptea aceea ciobanii își veghează vitele și se adresează sfîntului:

Sâmte, ți ni-adrași,
Măxulea ni-u mâcași,
Oarfâni ni-alâsași,
Ca oili nâ stricurași.

- În noaptea de Sf. Gheorghe ca să nu le fie furată mana oilor ciobanii și le poartă prin locuri neumblate.
- Cine vrea să fure laptele unei turme merge noaptea, de Sf. Gheorghe, în calea oilor, sapă un șanțuleț de nouă centimetri pe care îl umple cu tărîțe din care urmează să mănînce vitele străine.
- Persoana care constată că i s-a furat laptele oilor ca mai sus cheamă preotul care citește o slujbă și apoi dă vitelor să mănînce tărîțe dintr-o farfurie.
- Cei care posedă vite nu mănîncă în prima zi de Paște ouă înroșite de joia mare pentru a nu li se lua laptele animalelor.
- Devin sterpe oile proprietarilor care frig cașul sau care prăjesc pîinea pe cărbuni aprinși.
- Cei care doresc ca să nu li se îpuțineze laptele vitelor la fiecare masă lasă puțină mîncare în farfurie sau, cînd trimet în dar un vas cu lapte trebuie să-l primească înapoi nespălat și cu puțină apă în el.
- Cînd ciobanii vor să înțarce iezii ung ungerul caprei cu baligă de vacă.
- Pe rana provocată calului de samar se pune: ceapă friptă, sau baligă de vacă proaspătă, sau vin vechi, var pisat sau funingine.
- Calului care nu urinează i se introduce în penis un păduche. O altă metodă este înconjurarea bisericii de trei ori cu calul căruia i s-au scris pe copite următoarele cuvinte: piciorul drept din față FISON, piciorul stîng din față TIGRIS, piciorul drept din spate GION, piciorul stîng din spate EFRATIS.
- Calul care are piatră la rinichi este tratat cu pulbere de corn de cerb amestecată cu apă.
- Pentru a reda micțiunea unui cal, se apucă un fir de pai cu arătătorul și degetul mic, împreunate peste celelalte degete. Se aruncă de trei ori paiul peste cal și este reluat, în același mod pe sub pîntecele calului.
- Căii răciți sînt puși să inhaleze aburii de orz fiert care, pus într-o desagă, le este atîrnat de gît. Alteori li se dă să mănînce orz fiert sau li se lipește covata fierbinte de pîntece, sau i se aprind paie sub el.
- Cînd un cal este foarte răcit i se înfig cu o sulă în zona toracelui fire uscate de spînz sau de pătlagină.

- „Butura” sau „ticnifezul” este o boală care se manifestă tot prin tuse. Calul este lăsat să doarmă în aer curat și dus să pască ierburi cât mai verzi.
- Când în interiorul copitei se produce o infecție, partea de țesut afectată este îndepărtată cu cuțitul și, după îndepărtarea puroiului se pune: sare cu baligă sau un praf de pușcă. Când se pune praf de pușcă pe rană se apropie un chibrit pentru ca acesta să ia foc. Se mai pune pe rană păcură.
- Aprinderea este un simptom pasager care poate să degenereze în boli grave. Când un cal este suprasolicitat i se dilată plămîinii și splina. El trebuie descărcat, fricționat și plimbat puțin pînă urinează.
- Șirigelul este o boală molipsitoare pe care calul, catîrul sau măgarul o ia prin contactul cu urina animalului bolnav. Ea se manifestă prin bube și se vindecă prin perforarea urechii în dreptul unui vas de sînge.
- Șirigelul se vindecă și cu praf de os de lup amestecat cu tărîțe din care se dă calului să mănînce. Există și un descîntec care se rostește într-o noapte de lună nouă. Rănile provocate de această boală se ung cu o alifie care conține părți egale de ceară și untdelemn.
- Un cal este bolnav de „câsciori” cînd nu poate să meargă în linie dreaptă sau, mai grav, cînd nu se poate ține pe picioare. El este suspendat în funii sau i face o incizie pe crupă, care este apoi unsă cu untdelemn și piper.
- Rănile de rîie ale calului sînt spălate cu apă caldă și săpun și unse cu apă de păcură amestecată cu var, urină de om și untdelemn.
- „Cărăcușlu” este o umflătură care se face pe picioarele din spate ale calului. El se vindecă măsurînd calul de trei ori cu un megit (monedă turcească).
- „Usiclu” sau „culachia” este o umflătură care se face la genunchiul animalelor de povară. Pentru a le vindeca ele sînt încărcate suplimentar pentru ca umflătura să coboare sub genunchi și apoi este lăsat să se odihnească circa două săptămîni.
- Cînd calul „fați în guși,” adică atunci cînd face o infecție în gît se aprinde un lemn de smochin și i se lipește de gît cît mai fierbinte, pînă cînd cade părul de pe locul respectiv.
- Cînd calul și-a călcat unul sau ambele picioare dinainte se rade părul de pe rană și se aplică un pansament cu sacîz și alcool.
- Mușcătura de șarpe se vindecă la cai în felul următor: pe locul unde a mușcat șarpele se fac înțepături cu acul, andreaua sau, mai bine, cu un os de pește. Apoi se freacă cu urzici, nisip sau lapte.
- Pentru ca vacile să nu fie mușcate de șarpe, de Sf. Ieremie ele sînt afumate cu baligă uscată și urzică.
- Cînd ciobanii au ajuns la concluzia că între ciini și lupi s-a creat o alianță, cîinele păzitor primind de la lup partea sa de pradă, specimentul suspectat este legat de un par înalt și lăsat acolo pînă cînd moare de foame.
- Găina care nu ouă are sub limbă o dzifcă. Dzifca (polip) este îndepărtată și după această operație găina ouă.
- Cînd un animal își rupe piciorul osul rupt este prins între două atele legate strîns. Fractura deschisă nu se tratează în acest fel.
- Ca să ouă continuu găinilor li se dă să mănînce tărîțe amestecate cu excremente de iepure.
- Pentru a afla care este sexul puilor de găină sînt apucați de coadă și trași înainte și înapoi de

trei ori la fiecare împingere spunându-se „Cucot di-si, du-ti” iar la fiecare tragere înapoi „Ședzi, di-si gâl'inâ.” După ce i se dă drumul, dacă puilul se așează jos este găină iar dacă fuge spre cloșcă este cocoș.

• Pentru a stîrpi păduchii de lemn stăpîna casei ia lumînarea care se aprinde în „Grailu mari,” a doua zi de Paști, o aprinde și aleargă cu ea în mînă spunînd:

— Ți va mîcâ tartabițli?

— Capitli a lor!

• Cel mai periculos deochi vine din partea unei femei căreia îi mor copiii.

• Deoache persoanele cu ochi răi care în clipa în care privesc omul sau animalul sînt stăpînite de invidie.

• Bărbații se deoache mai greu. Susceptibile de a fi deocheate sînt persoanele și animalele care posedă calități deosebite, pentru care persoana care deoache le invidiază.

• Deochiul se manifestă prin amețeli și plîsete.

• Din deochi se poate muri, de aceea intervenția descîntătoare trebuie să fie cît mai promptă.

• Via Bibi din Vlahoclisura descîntă de deochi stingînd cărbuni, așa cum a învățat de la o macedoneancă despre care se știe că a locuit mult timp în România, înainte de anii 1900.

• Descîntec de deochi.

X ți-rîi loă ficiorlu di-ocl'iu,

Tricu prit amari,

Nu-și arcă ocl'il'i pri-amari,

Ma l'i-arcă pri ficior,

S-creapâ;

Ni ficiorlu a meu s-creapâ,

Ni ocl'iul a lui

Pri amari s-ducâ.

• Descîntec de deochi.

Omlu ațeloa

Ți triclu pri ațea dzeanâ,

Nu-și arcă ocl'iul pri cheatrâ,

Ma și-lu arcă pri ficiorlu a meu.

S-creapâ;

Ni ficiorlu a meu s-creapâ,

Ni ocl'iul a lui.

Ma cheatra țe s-creapâ.

• Descîntec de deochi.

Di cari-i diucl'eat,

Di-ațeloa vindicat.

• Eara nă vacă l'eară (țirboani),

Feați muscar l'earu,

Tricu un amiră (avinător),
Lu vidzu,
Lu diucl'e,
S-turnă nâsa ș-lu alimsi,
Nâpoi nâs s-disucl'e.
Ti alingu ș-io pri X,
S-țâ treacă di-ocl'iarea.

• Descîntec de deochi.

Nchisi vaca s-pascâ,
S-deadi yițălu dupâ nâsa,
Yițălu loă di-ocl'iu,
Și șcl'iupică.
S-turnă vaca lu-alimsi,
Și-li tricui.
Și io alingu X
Sâ-li treacă.

După ce linge copilul de trei ori cu policarul muiat în salivă descîntătoarea atinge de nouă ori fruntea copilului scuipînd de o parte și de alta și spunînd:

„Ptiu! S-creapă ocl'i arăi.”

• Descîntec de deochi și legendă:

Se spune că Mîntuitorul a fost oaspetele unei familii sărace care, nerecunoscîndu-l, l-a pus să stea pe scutecele copilului și i-a dat să mănînce mîncare de bob în loc de mîncare de pește. Atunci el a aruncat o privire răutăcioasă pe zăvonul (voal de mireasă) pe care ședea copilul și l-a deocheat. Cînd părinții au început să se vaite văzînd starea copilului a rostit următoarele cuvinte: „Di mini diucl'eatu, di mini vindicatu.”

În legătură cu această legendă P. Papahagi pune următorul descîntec:

Tri peștă ți-aveați,
Cuchiali-ni băgați,
Io ți hiu Hristo.
Pri spargâni băgatu,
Pri zăvonlu di nveastă
Nîclu sta culcatu,
Di mini di-ucl'eatu,
Di mini vindicatu.

• Descîntec de tăietură.

Nchisi Ayiu Yiani și Ayi-Tanasi
Cu tâpoarili,
Cu cusoarili,
S-tal'i giuneapini și chin,
Sturlu a Hristolui si-adarâ

Și poarta ali Stâ-Mării.

Și tâl'earâ,

Și spânticarâ

Și zghilea

Și plândzea,

Câ munțâli si-nvirinarâ,

Apili si-anhiurarâ

Ș-pâdurli s-cutrimburarâ.

Avdzâ luțita Stâ-Mării,

Și deadi alaga n-yii

Și-lâ dzâsi;

Nu plîndzeți, ficiori mușăți,

Ma alaga acasă s-vâ dați,

Peri din cap s-vâ tâl'eați,

Tu untu-di-lemn s-li mul'iați,

Și dorlu va s-neacă

Și va s-treacă.

Descîntătoarea taie cîteva fire de păr din capul celui rănit, le moaie în untdelemn și le pune pe rană.

• Descîntec de bube („grăunțe”).

Mina feați numtâ

Di-acl'imă lumea tută.

Și Ciaua nu u-acl'imă,

Di u nâiri,

Di u cârti,

Di arău il'i pâru,

Di trapsi di agudi X.

La cap nâsa-l simnă;

Grânuțâli s-lu chearâ,

Cum cheari luna-n seară.

După ce se rostește descîntecul se iau trei fire de urzică și trei flori care sînt muiate în apa dintr-o farfurie verde de pămînt. Cu florile și urzicile sînt stropite bubele cu ocazia fiecărei stropiri rostindu-se ultimele două versuri ale descîntecului.

• Descîntec de plâscare.

Plâscarea este o umflătură care apare pe gîtul copiilor. Descîntătoarea pune pe umflătură o ață și spune:

Cînd s-crească cheadinlu,

Atumțea și plâscarea.

După aceea cu policarul piciorului legat cu aceeași ață face semnul crucii peste umflătură. Se iau apoi trei pietricele de sub streășina casei, una se pune în buzunarul bolnavului, iar restul se aruncă sub streășină spunînd:

Cîndu s-crească chitrițalili,

Atumțelui ș-plâscarea.

- Jocul ursarilor în curtea casei îndepărtează frica copiilor și tristețea din casă.
- Pentru a face să-și revină din șoc un om speriat este afumat cu peri de lup sau de urs.
- Bolnavul de gălbenare i se dă să bea apă amestecată cu cenușa obținută din arderea unei limbi de gîscă.
- Cine suferă de dureri de oase să bea apă în care au fiert excremente de lup.
- Pentru durerile de stomac se aruncă oala. O bătrînă pricepută ia o ulcică în care pune puțină apă caldă. Așează pe pîntecele bolnavului oala cu gura în jos, fără să se verse apa și o răsuțește de trei ori pînă cînd oala se prinde de pîntece ca o ventuză. Se scoate după cincisprezece minute.
- Cine vrea să se întărească împotriva tuturor bolilor ia stomacul unui animal proaspăt tăiat, îl spală superficial lăsînd în mod deliberat o parte din resturile alimentare și îl frige. Dacă îl mîncă va fi ferit de toate bolile pentru că stomacul conservă toate calitățile curative ale plantelor mîncate de animal, plante pe care descîntătoarele le folosesc pentru vindecarea bolilor.
- Bolnavului care are dezinterie i se dă să bea sînge de țap în mîncare și să mînce splina friptă de capră.
- Cînd cineva are vînată mari în urma unei bătăi se sacrifică un miel mai mare și în blana încă caldă a acestuia se înfășoară părțile vătămăte ale omului. „Pansamentul” se păstrează timp de cîteva zile. Există și expresia „va ti bag tu cheali.”
- Leacul împotriva amețelilor este ficatul fript de măgar.
- Mușcătura de cîine, cal etc. se tratează în mai multe feluri după cum urmează: se așează pe rană fire de păr aparținînd respectivului animal. Se pune pe rană caș bătut. Se unge rana cu o alifie alcătuită prin fierberea mai multor ingrediente: ceară albă, osînză proaspătă de porc, unt proaspăt, seu de pe rinichiul unui berbec, terebentină și avaijiva (un semn colorat).
- Mușcătura de cîine negru este cea mai periculoasă.
- Tot pentru mușcătura de cîine se obișnuiește ca rana să fie ștearsă cu o bucățică de pîine care este dată cîinelui s-o mînce. Dacă mușcătura poartă urmele dinților de cîine ea este acoperită cu boabe de fasole despicate în două.
- Dacă mușcătura de cîine sîngerează se spală cu apă rece, cu rachie sau cu urină de om. Pentru a opri sîngele se poate pune pînză de păianjen și răsătură dintr-o curea. Mușcătura de cîine se tratează și cu frunză de pătlagină sau de iarba oii stropită cu zahăr și lapte de femeie.
- O rană se vindecă repede dacă este acoperită cu cenușa obținută din fire de păr, baligă de oaie, viermi roșii de pămînt.
- Pentru vindecarea unei răni se amestecă găinaț de potîrniche cu săpun, făină de grîu, pînză de păianjen și seu de porc mistreț.
- Pentru epistaxis bolnavul este pus cu capul în apă rece. Dacă sîngele continuă să curgă din nas i se face o tăietură cu un fir de mătase la degetul mic al mîini care corespunde nării ce sîngerează. Este folositoare și piatra Stămătiri care se pune pe fruntea bolnavului împreună cu un fir de mătase.
- Cînd cineva este bolnav de prucuyiță (pojar) nu are voie să vadă foc, să asiste la pregătirea mîncării sau să iasă din cameră. Dacă în casa unde este un bolnav de pojar se face foc, se vopsește sau i se spală rufele, boala i se accentuează. Cît timp are grănuțali (erupția), bolnavul nu trebuie să mînce fructe ci numai lapte și carne cu legume.
- Durerile de reumatism se combat cu măduvă de cămilă.

- Pentru durerile de ureche se unge urechea bolnavului cu seu de vulpe sau i se picură în conduct seu de țap, untdelemn în care au fost dizolvați prin fierbere câțiva șoricei, infuzie de ceapă și usturoi.

- Pentru orbul găinilor, boală de ochi, se dă bolnavului să mănânce un ficat de cârlan care în prealabil a fost lăsat în cotețul găinilor să-l ciugulească și apoi a fost fiert în abur.

- Pentru metroragii femeia poartă la sine un praf obținut din broască moartă, uscată și pisată. În cazul în care continuă să piardă sînge bea în fiecare diminează vin roșu amestecat cu praf de corn de cerb.

- Pentru durerile de splină se scrie pe o hîrtie fraza:

Cum arde cartea, ași s-chiară splina di la X.

După aceea se dă foc hîrtiei.

- Cine dorește să aibă vedere bună prinde un șarpe și după ce îi taie capul și coada, taie bucățele trupul și îl fierbe în untdelemn. Dacă mănîncă șarpele astfel preparat va vedea foarte bine.

- Pentru vindecarea cataractei se pisează: un gram de mărgăritar, chihlimbar, găoace de ou de barză și scrobeala. În fiecare seară se pune în ochi un grăunte din „medicament.”

- Vederea slabă se vindecă cu iarba numită hiliduñiauă sau alândurișe pe care o cunosc numai rîndunelele. Pentru a găsi această iarbă persoana interesată trebuie să vatăme ochiul unui pui de rîndunică și apoi să urmărească unde va merge rîndunica să caute iarba vindecătoare pentru puiul său.

- Panarițiu sau grănuțlu ațel bunlu se vindecă dacă îndată ce apare este numit de către bolnav pîngînitare. Dacă boala s-a instalat bolnavul trebuie să se ferească să rostească cuvinte urite cu privire la el și chiar în general. Pentru a vindeca rănile se despică în două un brotac, este presărat cu zahăr și așezat deasupra bubei.

- Bolnavul de tuberculoză este bine să doarmă o vară întreagă printre oile sterpe și să bea în fiecare dimineată cîte o cană de zer.

- Cînd un om mănîncă o bucată de pîine din care au mîncat și șoarecii îi apar afte în gură, bube care nu pot fi vindecate în nici un fel. Se așteaptă vindecarea lor spontană.

- Cine are bube pe corp are posibilitatea „să le arunce.” Pentru aceasta ia o bucată de ficat negru sau de rinichi. Își freacă de trei ori bubele cu carnea respectivă spunînd:

Cîndu va mâcu altă oară di-aestu

Atumțea si scot gârnuță.

Bucata de carne se aruncă apoi unui cîine negru.

- Cine are negi se duce la un cimitir purtînd cu el atîtea grăunțe de grîu cîți negi are. Îngropînd fiecare bob în pămîntul unui mormînt trebuie să spună:

Cînd va si-anyiadzâ mortlu,

Atumțea si-anyiadzâ ș-aricili.

Se pleacă de la mormînt fără a privi în urmă.

- Pentru vindecarea ulcioarelor persoana bolnavă ia trei grăunțe de orz dintr-o baligă de cal și le îngroapă într-un mormînt turcesc rostind cu ocazia îngropării fiecărui bob:

Ti seamin,

Ti fitrusescu,

S-crești.

Și când va yin s-ti seațir

Atumțea sâ-ni crești a nieia.

Se pleacă de la mormînt fără a privi în urmă.

• Cine are la ochi un ulcior ia un grăunte dintr-o baligă de cal și îl atinge de ulcior spunînd:

Aca ti-affai!

iar cînd îl pune înapoi în baligă spune:

Aca ti-alas.

• Persoana care are un ulcior iese la luna nouă împreună cu femeia sau bărbatul care descîntă și acesta din urmă spune privind spre lună:

— Ți-ai la ocl'iu?

— Grânișor.

— Grânișor ari și poarca la chișită.

• Se mai scapă de ulcior aruncînd la o răspîntie o nuia. Cine o va lua de jos va prelua boala.

• Pentru impotență bolnavul poartă asupra lui o hîrtie pe care este scris textul:

Dipuni doamne Hristoase la chisă și dizleagă ațeli ligați, dizleagă și sclavlu a tău X. Pitricu amirălu și-l dizligă.

• Cine are dureri musculare merge la un zid și face un semn în dreptul nasului său. Încearcă să ajungă apoi cu piciorul în dreptul semnului.

• Cînd cineva a mîncat ceva otrăvit este silit să mănînce excremente de om pentru ca prin scîrba care i se produce să vomite otrava.

• Cine suferă de dureri de cap este recomandabil să poarte cu sine oase din craniul unui urs sau să mănînce fire de păr din coada ursului.

• Dacă cineva se plînge de dureri mari de cap o persoană pricepută îl scuipă pe frunte și pe tîmple după care îi leagă capul cu o ață. După ce a fost luată această „primă măsură” capul mai este legat încă o dată cu ața. Dacă de această dată măsura inițială de ață prisosește se consideră că bolnavul are capul deschis și trebuie un timp să poarte o legătură strînsă peste frunte.

• Există oameni pricepuți care știu să corecteze vorbirea peltică datorată unor deformări ale limbii. Ei pot să „creape” limba.

• Ca să nu li se irite pielea femeile își freacă hainele cu frunze de urzică.

• Femeile poartă la gît o amuletă numită „hamaili” – o iconiță – pe care o folosesc în descîntecele împotriva bolilor.

• Mușcătura de șarpe este spălată și frecată cu un ban de argint.

• Sîngele mielului sacrificat de Sf. Gheorghe are multiple calități curative.

• Pentru vindecarea durerilor de gît se rostește un descîntec, bolnavul poartă la gît o cruce iar descîntătoarea știe „să comute” boala din gît pe brațul pacientului provocîndu-i o rană care se vindecă apoi ușor.

• Cu flori din Vinerea Paștelui și cu flori de trestie se fac fumigații pentru tratarea diferitelor boli.

• Celor care au broști la gît (scrofuloză) li se descîntă cu fusul, fus care se aruncă apoi noaptea într-un loc neumblat.

- În măselele cariate se pune jar de pănură arsă.
- Halciul al Dafin din Târnova scotea dinții cu „aspindzurătoarea.” Capătul unei sfori era legat de dintele ce urma să fie scos iar celălalt capăt, prins de un lemn, se afla sub călcăiul pacientului.
- Dinții se scoteau și cu pistolul (?), așa cum făcea Cimu al Spută din Gopeș.
- Sterilitatea unui animal este contagioasă. Femeia care mănâncă din carnea unui animal steril nu mai naște.
- Pentru vindecarea „folților,” a frigurilor, o bătrână din cele pricepute caută un os de animal într-un zid vechi. Din os desprinde de trei ori câte nouă bucățele, în total 27 de așchii de os. Dacă rămîne ceva din osul așchiat se pune înapoi în zid. Bătrîna mai adună paie și ierburi uscate de la trei răsپintii și aduce „apă cu tâțeari,” „apă nigrită,” adică o apă adusă de la sursă evitînd orice comunicare verbală. Bătrîna pune apoi într-o căldare apa, fragmentele de oase, un cuțit, linguri, bani, un pieptăne, diferite obiecte pe care le-a găsit în timpul nopții pe cînd căuta oase, apă, paie etc. Acoperă vasul cu o cămașe. În zori aprinde un foc cu paiele și ierburile adunate și încălzește apa din vas. Bolnavul de friguri este așezat în picioare într-o copaie iar apa încălzită i se toarnă în cap printr-un ciur așezat pe dos. Operația are loc în curte. Apa din copaie și cenușa care rezultă din arderea ierburilor sînt aruncate la o răsپintie și se spune:
„Cum fudzi apa ași s-fugă ș-urâtețili di pi trupu al lîndzitlui!”
De la răsپintie persoana care a aruncat apa și cenușa pleacă fără a privi în urmă.
- Bolnavul de „heavră,” friguri, este diagnosticat cu „chiatra de la Ayi-Marina” (localitate lîngă Ohrid). Piatra este scufundată în apă caldă. Dacă din piatră ies bășicuțe de aer este semn că bolnavul de friguri este deochiat. Trebuie să bea din apa în care a fost pusă piatra și să fie spălat pe față cu această apă descîntătoare folosind în scopul acesta dosul palmei. De cîte ori îl stropește pe față cu apă spune:
S-creapă ocl’i’i arăi!
- Bolnavul de friguri este călcat de o ursoaică de trei ori de la picioare la cap.
- Pentru friguri „învechite” se fierb în 100 g de oțet 25 g de cafea neprăjită pînă cînd lichidul se reduce la jumătate. Se lasă o noapte afară, sub stele; dimineața bolnavul bea dintr-o dată tot medicamentul.
- Împotriva vărsatului, „măltheadza,” se practică vaccinarea. Din pustula bolnavului se face „semnătură” celor din casă. Celui care urmează să fie vaccinat i se face o înțepătură în mîină, i se introduce „proniu,” secreție din pustulele celui bolnav iar deasupra se pune o hîrtie sau o cîrpă. Cînd într-o casă există un bolnav de vărsat nu este voie să se aprindă focul în scopul de a încălzi casa sau de a fierbe ceva, nu este voie să speli rufe și mai ales este interzis a rosti cuvinte injurioase la adresa bolii.
- Ca să nu rămînă semne în urma bubelor de vărsat se fierb tărîțe și se stropește cu apa care rezultă obrazul persoanei. Cu un ac de argint subțire se străpunge fiecare pustulă în parte, lăsînd să se scurgă toate secrețiile. Operația se face după ce bolnavul a depășit faza critică a bolii.
- Pentru a preveni mușcătura de șarpe oamenii fac în ziua de joia patimilor un colac pe care îl sfințesc la biserică. Jumătate din colac îl mănîncă în prima zi de Paște, iar a doua jumătate în ziua de Sf. Gheorghe. Cînd întîlnesc un șarpe în cale este suficient să spună:
Culac di Gioi Mari
pentru ca șarpele să se încolăcească luînd forma colacului.

• Cine găsește „iarba di nipârtică,” iarba șerpilor, și mănîncă din ea, nu numai că nu va mai fi mușcat de șarpe dar va putea să devină stăpînul acestuia spunîndu-i:

Nipârtică, nipârticușu,

Fă-ți culcușu.

• Dacă vezi un șarpe și spui:

Hier, hier...

șarpele se va încolăci și se va lăsa prins.

• De mușcătura de șarpe poți să scapi dacă porți la tine nuia de alun descîntată.

• Dacă doi șerpi se bat iar unul moare, cel rămas în viață fuge să-i aducă iarba șarpelui sau pîinea șarpelui sau frunza șarpelui, ca să-l învie. Oamenii urmăresc astfel de situații pentru a descoperi cu ajutorul șarpelui locul unde crește această plantă.

• Mușcătura de șarpe se tratează în felul următor: se strînge cu un lanț de argint partea de deasupra rănii pentru a face să curgă cît mai mult sînge; se curăță cu briceagul rana îndepărtînd carnea care a intrat în contact cu dinții șarpelui. Se omoară șarpele care a mușcat iar capul acestuia este pus pe rană.

• Cine mănîncă din iarba șerpilor nu mai este mușcat de șarpe dar comite păcatul de a fi intrat în alianță cu unul dintre cei mai mari dușmani ai omului.

• Cine doarme sub un pom riscă să-i intre un șarpe în pîntece. Ca să i se scoată șarpele omul este atîrnat de o creangă de copac, cu capul în jos, și cu gura deschisă peste o oală aburindă cu lapte.

• Ca să dispară șerpii din casă în ziua de Sf. Ieremie se trece pe la toate colțurile casei lovind cu un clește într-o lopată.

• Dacă un om a fost mușcat de un cîine turbat i se taie „hirlu di sum limbă” și i se dă să muște din patruzeci de colăcei pe care scrie cu litere grecești:

SATUR

ERETO

OPERE

KINIT

ROTAS

• Dacă bolnavul nu se vindecă prin metoda de mai sus i se dă să muște din patruzeci de bucățele de pîine din care au mușcat patruzeci de femei măritate și un bărbat în viață. În cazul în care nu există patruzeci de femei care să întrunească această condiție o singură femeie, cu bărbat în viață, care a născut de curînd trebuie să muște din cele patruzeci de bucățele de pîine.

• Mușcătura de cîine turbat se șterge cu o bucată de pîine pe care trebuie să o mănînce cîinele care este apoi ucis.

• Omului mușcat de un cîine turbat îi ies sub limbă „cățiluși” care, pentru a recupera omul, sînt arși cu „chiatra chisăl’ei” (piatra iadului).

• Persoana care a fost mușcată de un cîine turbat este în pericol de a-i ieși viermi sub limbă. Pentru a se vindeca trebuie să țină deasupra capului un gastru (țest) încins.

• Persoana care a fost mușcată de un cîine turbat sau la care a lătrat un cîine turbat trebuie să ucidă cîinele, să sară de trei ori peste cadavrul acestuia și să-l ardă pe locul unde l-a ucis.

• Pentru a vindeca un om mușcat sau lătrat de un cîine turbat se face un colac pe care se scrie „Sântu” sau „Ayios o Theos.” După ce colacul a fost sfințit în biserică să dă din el să mănînce persoana mușcată.

- Cel mușcat sau lătrat de ciine turbat trebuie să bea sînge de iepure.
- Lătrătura de ciine turbat este la fel de periculoasă ca și mușcătura. Se crede că lătrătura marchează omul pe tot restul vieții. Injuria „lătratule” este echivalentă cu „turbatule.”
- Cîinii turbează atunci cînd asudați și osteniți, în vreme de secetă nu găsesc să bea apă. Atunci le cresc sub limbă niște viermi.
- Cîinii turbați sînt apucați de lună.
- Cîinii turbează dacă mîncă o ciocîrlie care ridicîndu-se sus în înalt cade jos și moare.
- Dacă un ciine este lovit în cap de o muscă mare, turbează.
- Cîinii fâțați de o cățea care fată pentru prima oară nu se păstrează pentru că turbează în cursul vieții.
- Limbricii se tratează cu secară fiartă.
- Cui are limbrici i se atîrnă de gît un ac. Va elimina limbricii vomitînd.
- Cine se arde la o mîină să se apuce imediat de urechea corespunzătoare mîinii arse.
- Persoana care a fost mușcată de gușter verde, să bea cît de repede lapte de mîgăriță.
- Cine mîncă „bureți zurli” ca să nu se otrăvească trebuie să mînce imediat excremente de om ca să vomite.
- Pentru lingoare îndelungată bolnavul trebuie să ia un cățel cu care să doarmă, să se afle mereu în atingere. După o vreme omul se va însănătoși iar ciinele va muri.
- Cine are „broaște” (scrofule) trebuie să bea fiertură de nuc.
- Pentru broaște bolnavul trebuie să mînce broaște uscate pisate și amestecate cu zahăr.
- Cine vrea să bea fără să se îmbete trebuie să mînce pe stomacul gol plămîn de oaie.
- Înțepătura de albină sau viespe se tratează frecînd locul cu un ban de argint, ca să iasă acul. Peste rană se pune noroi.
- Durerea de picioare se tratează cu măduvă de cerb.
- Dacă cineva nu poate să-și scoată ghimpele care i-a intrat în picior poate să pună peste rană ceapă coaptă și stropită cu untdelemn sau să introducă în rana pe care a făcut-o ghimpele ceea ce rămîne după arderea unui cap de șopîrlă.
- Vărsăturile se tratează cu rînză de iepure.
- Pentru creșterea părului se folosește ungera cu seu de ursoaică, cu cenușă de unghie de capră amestecată cu vin sau cu o cremă obținută prin fierberea cîtorva șoareci în untdelemn.
- Apariția pistruiilor este pusă în legătură cu rîndunelele. Pentru a scăpa de pistrui trebuie să te speli cu ouă de rîndunele.
- Șutili, umflături pe gît, se tratează scriind pe ele cu cerneală anumite litere.
- Pentru durere de ureche se picură: untdelemn în care a fiert o piele de șarpe, grăsime de țipar cu usturoi sau fiere de iepure cu lapte.
- Un fărșerot din Vodena trăgea să moară. Turcul Negeb Bey ia o lingură ciobănească nouă din lemn de merișor și o pune bolnavului, peste haine, în zona dureroasă. Pe lingură pune cărbuni aprinși și o hîrtie pe care erau scrise, cu litere turcești, cîteva cuvinte. Cînd se scot hainele bolnavului în dreptul punctului nevralgic apăruse o bășică peste care a pus frunză de pătlagină.
- La Vodena exista un vraci turc care vindeca oamenii și animalele de la el de acasă, fără să le vadă.
- Mușcăturile de țințari se vindecă cu pămînt umed sau cu baligă proaspătă de vacă.

Obiceiuri din cursul anului

- Cu o săptămână înainte de Lăsata Secului oamenii mănâncă de dulce atît miercuri cît și vineri.
- Oamenii nu pot intra în post certați.
- Duminica de Lăsata Secului oamenii se duc la biserică. La întoarcerea de la biserică taifa soacrei mici merge în vizită la soacra mare ducîndu-i smochine și stafide. Femeile își cer iertare una alteia și se sărută pe gură.
- În seara de Lăsata Secului se strîng mai multe familii la o casă ca să petreacă. Cei certați se împacă spunînd:

Leartă Dumn' leartă,

Tată-tu și mă-ta.

Ți știm,

Ți nu știm.

Paști hârioși.

- La petrecerea care are loc în seara de Lăsata Secului tinerii fac mătăanii în fața celor bătrîni și sînt răsplătiți cu bani și binecuvîntați. Cu aceeași ocazie se bate halvița.
- În ajun de Lăsata Secului bărbații trag cu pușca și cu pistoalele pentru binele sămănturilor.
- De Lăsata Secului cei tineri merg în vizită la cei mai în vîrstă. Le sărută mîna. Acolo cei invitați mănîncă baclavale, sarailii, dulceață iar bărbații beau vin.
- Este foarte grav ca o familie să mănînce singură în ziua de Lăsata Secului.
- În ziua de Lăsata Secului familia se reunea la părinți sau la un frate mai mare ca să bată halvița. Ordinea în care se bătea halvița era de la cel mai tînăr la cel mai bătrîn.
- Cînd se bate hasca (halvița sau un ou fiert) nu este voie să atingi alimentul cu mîna.
- De Lăsata Secului nu se făceau Arachi sau Liyuciari. Mascații umblau numai de Anul Nou.
- Toată săptămîna de Lăsata Secului oamenii se mascau. Uneori se masca familia întregă și pleca în vizite la rude.
- De Lăsata Secului bărbații se mascau, obiceiul numindu-se Cuconii, Căpitănadzl'i, Ievzunii, Muscopule sau Carnaval.
- De Lăsata Secului bărbații se făceau căpitani iar femeile se îmbrăcau în „muscopule.” Hainele femeilor nu erau improvizate, ele erau o variantă de port mai veche care era păstrată anume pentru acest obicei.
- Femeile mascate, numite „muscopule” erau socotite ciobănițe.
- Și grecii obișnuiau să se mascheze de Lăsata Secului. Se întîmpla de multe ori ca într-o ceată de mascați să fie atît greci cît și aromâni.
- De Lăsata Secului bărbații se îmbrăcau în căpitani, adică în portul bătrînesc purtat pînă la sfîrșitul secolului XIX, costumele de femei erau și mai vechi. Nici unul dintre informatori nu-și mai amintesc cum erau costumele de femei.
- O ceată de căpitănadzi avea doi bărbați care interpretau rolul de mangă. Manga se îmbrăca în haine negre bărbătești, purta o perucă neagră cu părul lung iar în mîna avea un iatagan sau o cravașă. Rolul lor era să apere muscopulea de alți căpitănadzi care încercau s-o fure. Muscopulea era îmbrăcat în haine făcute anume și care se păstrau de la un an la altul. Spre

deosebire de portul aromân femeiesc costumul de muscopule era de culoare deschisă. Mășcații colindau duminică de la casă la casă, iar luni făceau o petrecere cu banii și alimentele adunate.

- De Lăsata Secului bărbații se mascau. Unul se făcea damă și altul cavalier. Bărbații purtau fustanele, chimire late și multe podoabe de argint. În jurul gîtului mascatul purta lanțuri cu iconițe de argint (Sf. Gheorghe, Sf. Vasile, Maica Domnului, Isus Hristos). Icoanele se numeau hamaili (pl. heamailiați) și cu ele erau descîntați copiii care nu aveau somnul bun. Femeile (bărbați travestiți) se legau peste corp cu multe șaluri. Grupul se compunea din cupluri și mergeau mai ales la casele unde erau fete de măritat. Mășcații aveau cu ei muzicanți chemați de la oraș (clarinet, dairea, vioară). Începeau să colinde de cu seară și terminau în zori.

- Cucoanele, mășcații de Lăsata Secului, erau invitate la masă și primeau bani. Din banii primiți tinerii organizau o petrecere.

- Ievzunii își începeau vizitele la casele care aveau bătrîni.

- Petrecerea mășcaților avea loc luni, la oraș și se numea „la chipariși.” După petrecere se fotografiau.

- În duminica brînzei (prima duminică din postul mare) de la biserică oamenii merg la celnic, îi sărută mîna, îi urează păsimesi albe și îi cer să-i ierte. În timpul mesei, dacă strănută cineva este semn că în casă va naște o femeie în cursul anului. După masă se bate halvița – „fac hasca” – întrebuițînd pentru aceasta un băț, o ață (un fel de undiță) și o bucată de halva sau un ou. Bățul este ținut de persoana care se bucură de cea mai mare considerație în grup și ceilalți încearcă să prindă, pe rînd, halvița sau oul cu gura. După bătaia halviței se face focul de Păsimesi peste care cine sare scapă tot anul de purici.

- În Doliani, săptămîna de Păsimesi (prima săptămîna de după Lăsata Secului) se numea săptămîna de trimer sau trimerlu. Atunci femeile spălau și fierbeau toată vesela casei. Marți duceau grîul de izvor, îl băteau pe o piatră și apoi îl spălau pînă devenea alb. Grîul era fiert cu zahăr, nuci și scoarță de măr. Miercuri se umpleau 10 farfurii cu grîul astfel pregătit, la fiecare farfurie adăugînd cîte o bucată de piine. Piinea pentru trimer se cocea în dimineața zilei respective pentru a fi caldă atunci cînd era împărțită. Unele femei dădeau de pomană și halva, compot și măslina. Tava cu alimente era dusă în vecini de către un copil. Farfuriile erau returnate persoanei, uneori pline cu o altă serie de pomeni.

- În prima luni de după Lăsata Secului – în luna de trimer – femeile se pregătesc să marsineze – să spele vasele pentru „a le face de post.” Pentru că toate vasele sînt „purintu,” adică de dulce, ele trebuie „mărsinate.”

- Unele femei mănîncă în luna de trimer o singură dată, după vecernie. Altele mănîncă o singură dată pe zi, după vecernie, toată perioada cuprinsă între luna de trimer și Paște.

- Există posibilitatea „să ții tot trimerlu” și să devii „trimeroaîne.” Femeia care și-a propus să devină trimeroaîne nu bea și nu mănîncă duminica, luni și marți. Faptul este păstrat secret. Marți seara ea coace niște turte pe care le trimite la rude care află astfel de postul pe care l-a ținut. Miercuri dimineața rudele îi aduc grîu fiert, prune și smochine fierte.

- În luna curată, seara, pe lingă colibe, saracacianii fac focuri. Bărbații și femeile asista la următorul spectacol: doi bărbați dintre care unul travestit în femeie simulează o nuntă. Se retrag la un moment dat într-o colibă pentru „noaptea nunții.” Din protestele femeii rezultă că bărbatul este impotent și aceasta iese din colibă pentru a-și alege un alt partener. Urmează un

moment în care unul dintre cei doi mascați moare. Moment de doliu. Este bocit și îngropat. După multiple lamentații învie. Obiceiul este cunoscut și la greci.

- Lazarul este sărbătorit de aromâni în ajunul duminicii de Florii, „tră Vaiu.”
- De Sf. Lazăr, când venea rîndunica, mama dădea copiilor cîte o bucată de pîine „s-nu-li frîngă lîndârûșa” și îi chemă s-o vadă.
- Fetele care merg cu Lazărul se numesc lazarine.
- În ziua de Sf. Lazăr fete de 12–15 ani își împodobesc cîte un coș cu flori și merg pe la case și colindă. Florile cu care este împodobit coșul sînt păstrate apoi în apă pînă a doua zi.
- La fărșeroți fetele care colindă de Sf. Lazăr obișnuiesc să îmbrace un mai cu haine de băiat. Cu această păpușă colindă Lazare-pazare.
- Cînd împodobeau lazărul fetele adunau din sat cît mai multe bijuterii de argint.
- Aromânii din Tesalia fac și ei o păpușă cu ocazia colindatului de Sf. Lazăr. Păpușa este purtată atît de fete cît și de băieți care se numesc lazarinii.
- Cui nu primea bine grupul de colindători fetele îi înclinau lazărul, să-i meargă rău.
- De Sf. Lazăr fetele primeau ouă albe, nevopsite.
- La saracaciani, în ajunul Sf. Lazăr – vineri seară – în fiecare celnicat se constituia cîte o ceată de feciori. Unul dintre feciori era așezat pe jos și pus să facă pe mortul. Ceilalți băieți îl ridicau pe umeri și colindau cu el din colibă în colibă. În fiecare colibă „mortul” era pus jos iar feciorii colindau. Cîntecule pe care le cîntau erau triste. Sîmbătă se culegeau flori și se împodobeau cu ele o figurină de lemn care trebuia să aibă aspectul unui copil. Copilul de lemn împodobit cu flori reprezenta pe Sf. Lazăr renăscut. Băieții reluau turul colibelor purtînd de această dată figurina de lemn. Lumea îi primea cu bucurie și le oferea ouă.
- Lazarul era „făcut” și de țigani care umblau pe la case cîntînd țigănește, românește, bulgărește și turcește. Cîte trei–patru fete împodobite cu flori pe tot corpul umblau din casă în casă cîntînd din gură și acompanîndu-se cu daireaua.

• Cîntec de Lazăr.
Meaști, doamne, Lazarlu
S-țâ băneadzâ dașarlu.
Sirmă albă, sirmă aroși,
Sirmă di nauâ luyii,
Sirmă ar, sirm varvar,
Sirmă Cole, Lazarlu,
S-țâ baneadzâ dașarlu.

• Cîntec de Lazăr.
Lazare, pazare,
Nu-l vidzuși Paștili?
— Ńi-l vidzui
Ș-ńi-l cunuscui.
Ia-lu iu ș-yini
Dupâ mini
Cu ouă aroși tu călathă.

Straîni noauâ tu mǎlathǎ.

Carnea aspindzuratǎ

Și pâpuța sti pulițǎ.

• Cîntec de Lazăr.

Lazare,

Pazare,

Cîndu va s-yinǎ Paștili?

— Mâni,

Pâimâni,

Alantǎ dumânicǎ,

Featili s-cumânicǎ,

Afendi da toacǎ,

Prifteasa si-nclinǎ

Cu pescul tu fârinǎ,

Astarǎ veardzǎ hiartǎ

Pâimâni ouǎ aroși.

• Cîntec de Lazăr.

Lazare,

Pazare,

Cînd va s-yinǎ Paștili?

— Mâni,

Pâimâni,

Dumânicǎ alantǎ.

Featili va s-gioacǎ,

Mași ațea ma nica,

Laia va s-dinicǎ.

(Ațea nica este logodnica închipuită a lui Lazăr, întruchipat în păpușa de lemn. Ea reprezintă mireasa necununată „adrată ș-niloată” sau „adrată și ninchirdâsită.”)

• Cîntec de Lazăr cîntat de aromâni în greacă.

Lazarina,

Cucutina,

Val avyo stin calathina

Che carithia mestu țepi.

• Este semn rău să vezi luna nouă în luna de Paște.

• În Joia Mare se duce la biserică un ou încondeiat cu motive sinusoidale. El trebuie să fie ouat în ziua respectivă de către o găină neagră.

• Cinci zile după Joia Mare, femeile nu scot cazanul de rufe pentru a se feri de grindină și fulger.

- În Joia Mare, dacă cineva își vede umbra fără cap va muri în cursul anului.
- În Joia Mare se face tunsoarea simbolică a oilor. Se taie câte un smoc din lina fiecărei oi.
- În răstimpul dintre Joia Mare și Rusalii, sufletele morților sînt eliberate de către Hristos din Infern. Femeile duc la biserică două desăgi care conțin: clopote, sare, tămîie, păr de oaie neagră, ouă vopsite, lumînări, vin. O desagă este pentru morți și una pentru vii. În desaga pentru morți se pune și coliva. Ambii desagi trebuie să fie slujiți în biserică.
- La saracaciani, în Vinerea Mare, într-una din colibe se ridică un catafalc pe care se așează o figurină de lemn care întruchipează pe Hristos. Femeile bocesc în jurul catafalcului, iar bărbații trec și se prosternează.
- În ziua de Vinerea Mare, la saracaciani, este obiceiul ca o femeie din fiecare celnicat să meargă cu flori la o biserică din apropiere.
- La saracaciani, în duminica Paștelui, în zori, celnicul și șeful fiecărei familii — care vine împreună cu fiul său mai mare sacrifică un miel. Mielul este așezat pe pămînt cu capul întors spre răsărit, iar șeful familiei, după ce sacrifică mielul, face cu sînge o cruce pe fruntea copilului și una pe peretele colibe. Mielul este preparat și fript la sulă numai de către bărbații grupului.
- Opt zile după Paște se sărbătorește Sf. Teodor. Cine lucrează în această zi atrage mult rău asupra vitelor. Femeile fac colaci și îi împart. Oamenii care primesc colacii trebuie să spună: S-țâ băneadzâ prăvdzâli!
- Începînd cu Joia Mare se sărbătorește joia șapte săptămîni consecutiv. Joia se ține pentru grindină și fulgere și mai ales pentru a feri animalele de „vimtulu slabu.” Ultima joi din setul celor șapte se sărbătorește cu mai mult fast și se numește „Analipsea.”
- În ajunul zilei de 1 martie se deschid apele. Fetele se spală pe cap să le deschidă norocul.
- Pentru că în ajunul zilei de 1 martie se deschid apele, bolnavii merg să se spele cu ape de izvoare și cu aghiazmă pe la mănăstiri.
- De 1 martie se face un foc peste care se sare strigînd:
Fudziți șoariți,
Fudziți puriți,
Că yini veara.
- De 1 martie femeia pregătește turte unse cu miere pe care le împarte în familie.
- În ajunul zilei de 1 martie se pune la gîtul copiilor un șnur din ață albă și roșie care se scoate după 7–9 zile. Marțul se așează apoi sub o lespede de unde se crede că vin și îl iau rîndunelele și aduc copilului în schimb mărgele.
- Marțul este un șnur de lînă lung de 20–25 cm pe care sînt cusute mărgele multicolore. La un capăt are un laț prin care se trece mîna celui care îl poartă iar la capătul celălalt are un canaf din fire de mătase colorate. El este ținut de cel care conduce corul. (Este vorba de „șarpele,” obiectul care se folosește în cadrul dansului de grup și nu are nici o legătură explicită cu marțul care se poartă de 1 martie.)
- Marțul se poartă la gît, pe brațe și la ambele picioare.
- Marțul se pune la gît, la mînă, la picior și la brîu, oricum pe unde ai dureri. Femeile pregătesc marțu pentru toți cei ai casei și pentru animalele tinere: miei, mînji, iezi. Marțul pus la picior ferește de mușcătura de șarpe; cel pus la gît previne înegrirea feței (bronzarea). El se face din două fire de ață, unul alb și unul roșu. La gît, de șnur se atîrnă aruchi (bani de argint).

- În ziua de 1 aprilie marțu se pune sub o piatră. Dacă se strîng peste noapte furnici este semn bun.
- Ca să confecționeze marțul femeile împletesc fir roșu și alb de lînă. Pe șnur legau un ban de argint care era cu atît mai bun cu cît era mai vechi. Se obișnuia să se folosească în acest scop monede antice. Toți membrii familiei purtau marțu și chiar vitele de lîngă casă, căroră marțul li se atîrna de coarne.
- Cînd persoana își pune marțul — după cîteva zile de purtare — pe un trandafir spunea ce-și dorește să-i aducă rîndunica. Rîndunica aducea de obicei cămașă nouă.
- Cît timp se răsucește firul de la marț se spune:
S-șuțâ ghinețili și bunețili în casâ!
S-șuțî prăvdzâli în casâ și tuti bunili!
iar cînd marțul este pus pe trup se spune:
S-hibâ gurli ligati a dușmanilor, a șerchilor și a nipârțițlor,
Arău di ficiorli a mei s-nu da și tri vârnâ di a casilei.
Pregătît astfel, marțul prevedea rănile de orice fel și mușcăturile de șarpe.
- În ziua de 9 martie copiii atîrnă pe pomi în pădure marțul pe care l-au purtat cîntînd:
Lândârușâ, lachicușâ,
Dă-ni nihiamâ di sânatati,
Sâ-ni băneadzâ dada ș-tati;
Și a mea sorâ și-a meu frati.
- Se spune că o bătrînă la un sfîrșit de martie a început să-i facă în necaz provocîndu-l „Pîrț, Marțu, pîrț, carțu, iezii i-am scos din iarnă.” Luna martie, înciudată a cerut lunii februarie o zi ca să o pedepsească pe bătrînă. Luna februarie a acceptat cerînd în schimb favoarea de a trece înaintea lui. De atunci februarie este înaintea lunii martie și are numai 29 de zile.
- În ziua de 9 martie — Sf. Sarandul — se dau de pomană 40 de tiyăni (gogoși) și se beau 40 de căni de apă.
- Primăvara cînd vezi pentru prima oară: rîndunica, cucul, pui de cloșcă, pupăza, barza trebuie să fi mîncat. Dacă nu ești mîncat și vezi rîndunica te doare mijlocul; dacă vezi cucul ai pagubă de bani; dacă vezi pui de cloșcă sau barză te îmbolnăvești; dacă vezi pupăză ți se strică iaurtul și cașul. Asupra omului mîncat păsările nu au putere.
- În ziua de Sf. Gheorghe, după ce se întorc de la biserică oamenii merg să se dea în leagăn. De crengile unor arbori bătrîni se prinde o funie, care constituie leagănul propriu zis, iar de ea se leagă curmu, o altă funie cu ajutorul căreia este legănată persoana din leagăn.
- Persoana care se dă în leagăn de Sf. Gheorghe trebuie să aibă flori în mînă, o pietricică pe cap și un ou încondeiat în buzunar. Oul trebuie să fie vopsit și încondeiat în ziua de Joia Mare; persoana trebuie să fi fost la înviere cu el în buzunar. Cine posedă un ou care a fost vopsit de Joia Mare, purtat la biserică în noaptea de Înviere și legănat de Sf. Gheorghe este ferit de rele: casa îi este scutită de foc, de inundații și de hoți.
- În timp ce persoana este legănată în ziua de Sf. Gheorghe, asistența, dispusă în două grupuri cîntă:
— A curi-i feata di pri leagân?

— A mă-sa-i cu-a tată-su-i,
Ș-cama multu a gionilui.

• Cîntec la legănatul de la Sf. Gheorghe.

Narga feată, ligânați-ni-u,
Câ-i funea putridzâtă,
Câ-i lumachea yirmânoasă,
Câ-i loclu multu surpu.

• Cîntec de legănat la Sf. Gheorghe.

— A curi-i gionli di pri leagân?
— Gionli aestu nveastă nu-ari.
— Cara nu-ari, va sâ-li dămu,
Va sâ-li dămu, s-lu hârsimu,
Va s-li-u lomu, s-lu nvirinămu.

• Cîntec la legănatul de la Sf. Gheorghe.

— A curi-i feata di-pi leagân?
— Aestă feată gioni ș-ari,
Gionli a l'ei-i fugat tu-xeani;
Tora ayonia va sâ-li yinâ,
S-umplă casa di luînâ.
Va li-u-l dămu, si-u hârsimu,
Va li-u-l lomu, si-u virinămu.

• Cîntec pentru datul în leagăn de Sf. Gheorghe.

— A curi-i teta di-pi leagân?
— Easti a hil'iloru ș-a nipoțloru.
— Sâ-li bâneadzâ și s-bâneadzâ,
Roși, roși ca un meru,
Crehtă, crehtă ca virdeața.

• Cîntec pentru datul în leagăn de Sf. Gheorghe prin care o bătrînă a încercat la Gopeș să atragă atenția asupra moravurilor unui băiat.

Lăi yumaru di-pi leagân,
Nu vrei leagân, câ vrei funi,
Funi lungă, funi mari,
Câ țe hii ti-aspindzurari.

• Cînd era dată în leagăn vreo soacră rea — bătrînele se dădeau în leagăn la sfîrșit după tineri — atunci cînd se răspundea a cui este mătușa de pe leagăn, ea era atribuită noiei cu care se înțelegea cel mai rău.

• De Sfîntul Gheorghe oamenii se cîntăresc.

- De Sf. Gheorghe oamenii culegeau o plantă — cu rădăcină cu tot — avînd forma ugerului de oaie. Planta se numește bărdeie sau prașlu a ursălei.
- În ziua de Sf. Gheorghe vitele erau stropite cu apă.
- În ziua de Sf. Gheorghe se aduceau brazde verzi care se puneau la ușa grajdurilor.
- De Sf. Gheorghe porțile caselor și ale grajdurilor erau împodobite cu ramuri verzi.
- De Sf. Gheorghe se face un foc mare peste care sar oamenii și vitele.
- De Sf. Gheorghe se face un foc de băligar uscat cu care se afumă vitele.
- Sulioții sărbătoreau cu mare fast ziua de 1 mai cînd se întorceau rîndunelele. Petrecerea dura 8 zile. La sfîrșitul sărbătorii se făcea un simulacru de luptă între tineri îmbrăcați în haine venețiene și turcești.
- În ziua de 1 mai fetele tinere din Doliani se duceau la fîntîni unde făceau o cunună din flori și iederă. Oamenii din sat mergeau apoi pe deal unde organizau o petrecere, la care participau mai mult femeile. În timpul petrecerii cîntau „Cîndu va-i yinâ mușatlu mai” și jucau un joc anumit. În timpul dansului exista un moment cînd fetele își aplecau capul încununat cu flori. Jocul era tras de fete, pe rînd. Dacă una nu știa să cînte și să joace bine ceda rîndul ei următoarei. O fată măritată avea prioritate față de cele mai în vîrstă decît ea dar nemăritate. Uneori șirul este condus de fete de 6–7 ani. Prima care conducea dansul „lua arșinea corlui” iar fetele mari se eschivau. Cînd reveneau acasă fetele fierbeau florile din care își făcuseră cunună. Cu apa respectivă se spălau pe cap să le crească părul, și pe mîini și picioare ca să fie ferite de dureri.
- Cînd petreceau la iarbă verde de 1 mai femeile cîntau:
Cîndu va-i yinâ aruslu mai,
Lilicea-ni di tru mai,
Ș-mușata primuveară,
Voi gioni armătuladzâ.
Tra-s iasâ armânil'i sus tu munță,
Și mușatili di-armâni.
Tra-s iasâ și lăili di oi,
Cu clopati di-asimi.
Tra-s iasâ ș-laea vruta mea
Cu tisirări di guși.
Tra-s iesu ș-io mârnatlu-ni,
Tra sâ-ni plângu caimolu.
- De 1 mai fetele se duceau la fîntînă sau la izvor de unde aduceau vase cu apă. Vasele erau împodobite cu flori.
- Pirpiruna se făcea la două-trei săptămîni după duminica Tomii în cazul în care nu ploua.
- În satele unde existau țigani, fata acoperită cu frunze de ștevie sau ferigă era țigancă, fetele armance intrînd numai în cortegiu.
- Fetele erau acoperite și cu o plantă numită iboj și cu flori de mac.
- Pirpiruna și alaiul ei colindă pe la toate casele. Poartă un ciur pe cap, iar gazdele o stropesc pe neașteptate cu apă. Pentru cîntecul lor fetele primesc unt și făină din care după ce au trecut pe la toate casele își fac o plăcintă. Plăcinta trebuie să fie mîncată pe lîngă fîntînă, fetele trebuind să stea cu picioarele în apă.

• Pirpiruna se face în iunie. Cîteva fete între 8 și 12 ani se fac pirpirune. Cea mai săracă este dezbrăcată și acoperită cu buruieni verzi, de obicei ștevie sălbatecă. O altă fată poartă pe cap o tavă de aramă. Cea îmbrăcată în buruieni se așează sub ferestrele caselor de unde gospodinele o stropesc cu apă. Apoi, ca plată, fetele primesc făină și unt care se pun pe tava purtată de una dintre ele. Se cîntă:

Pirpirună, sarandună,
Dă ploae s-crească agârli,
Agârli ș-ayinili,
Ayinili și ierghili,
Ierghili-ș livădzâli.

• Pentru a face paparuda duminică noapte fetele fură toaca și ciocănelele de la biserică. A doua zi o fată era îmbrăcată în frunze.

• Fetele care „fac” paparuda cîntă de 2–3 ori:

Dudule, lăi dudule,
Dă, dă ploae,
Ta sâ-rii crească agârli,
Agârli cu ayinili.

• În Vlaho-Clisura paparuda era făcută de băieți. Cîțiva băieți acoperau pe unul dintre ei cu boz (iboz) și făceau în așa fel încît să nu fie recunoscut. Cîntau pe la casele oamenilor:

Pirpiro, sarago,
Aruvineadză agârli,
Agârli și magârli;
Chicuta cît pârălu,
Ș-gărnuțlu cît țeațirea.

Gazda stropea cu apă pirpiroiu iar acesta se scutura. Băieții primeau o recompensă în făină și unt. Cu materia primă primită mergeau la o casă unde li se făcea o plăcintă pe care o mîncau.

• Cîntec de pirpirună.

Pirpirună,
Oi dodule,
Oi bojule;
Saragara,
Oi dodule,
Oi bojule.
Dă nă ploae, ploae mari,
S-facâ turtâ
Cât nă aroatâ.
S-facâ pitâ
Cât nă aryii;
S-facâ chicuta
Cât pârălu.

• Cîntec de pirpirună.

Pirpiro,

Bre Salavo.

Dă-ni aroauâ, bre zurle,

Sâ-ni crească grânarile,

Grânarle, sicărurle,

Grânarurle, ovezele.

• Cîntec de pirpirună.

Pirpirună

Sarandună,

Dă nâ ploae cu găleata,

S-adunăm yiptul cu mnata;

Ia băgaț-vâ cizmili,

S-adunăm ayinili;

Ia băgați papuțâli,

Si-adunămu gărnuțili.

• Atunci cînd ploaua prea mult, se folosea următoarea formulă de oprit ploaia:

Stăi, ploae, stăi,

S-mi duc Chesari,

S-l'eu sari,

S-adar pitâ

S-țâ dau și-a țeia.

• Sărbătoarea Tayiani se ținea în ziua de 23 iunie. Papahagi Pericle afirmă că grecii, bulgarii, sîrbii și albanezii nu cunosc această sărbătoare.

• La Vlaho-Clisura în ajunul zilei de 23 iunie femeile porneau în căutarea unei plante numite cusîța. Atunci cînd găseau planta căutată o semnau, adică fiecare femeie lega planta găsită cu un fir roșu și o acoperea cu frunze pentru a nu-i fi luată de altă femeie. După ce își ia semn la planta numită cusîța ele culeg sulfînă pe care o vor folosi la împodobirea găleții. Ajunse acasă merg la o casă unde în timp ce un grup de fete cîntă, celălalt grup împodobește un vas cu florile culese. După ce a fost împodobită găleata este purtată cu mare pompă ca o mireasă la trei fîntîni. La fiecare șopot cît timp se ia apă se cîntă cîntecul din repertoriul de nuntă: „Umple soro, vearsă frate.” La miezul nopții găleata este condusă la culcare. În dimineața zilei de 24 iunie fetele merg și culeg cusîța cu mîinile anapoda, adică stînd cu spatele la plantă. Se întrec să-și ia una alteia planta. Planta se împletește în cozi pentru a face părul să crească iar nevestele se încing peste pîntece cu ea pentru a preveni durerile de mijloc și pentru a naște ușor. După acest episod fetele pornesc prin sat cu găleata cîntînd. Sînt păzite de doi-trei băieți care poartă săbii de lemn. Alți băieți, înarmați și ei cu săbii de lemn, încearcă să le taie găleata. Cînd se întîlnesc două cete se produce o întrecere între găleți, care este mai frumos împodobită. Dacă un grup reușește să strice găleata altuia este un semn rău pentru acesta din urmă. La casele pe unde trec dau din apa din găleată și primesc în schimb apă curată și un ban de argint. Cu banii primiți cumpără tot ce trebuie pentru o petrecere. Cu apa din găleată se spală pe păr.

• Fetele din satele din jurul orașului Veria împodobesc găleata cu piese de argint din port. Când se întâlnesc două cete schimbă câte un ban de argint.

• Podoabele de argint spălate cu apă de la Tayiani nu se mai înegresc.

• În unele părți ale Macedoniei în dimineața când fata merge să taie cusita (feriga) trebuie să aibă o bucată de piine în gură.

• În jurul Avdelei, în timp ce femeile desfășoară ritualurile de Tayiani bărbații petrec și ei într-un mod diferit. Ei îmbracă pe unul dintre ei în mireasă, îl urcă pe un măgar și îl plimbă pe la fântini — trei fântini — unde îl pun să se închine. Tot drumul se trag focuri de pușcă. După ce încheie acest drum se duc în centrul satului (misuhori) și joacă.

• Dintr-o relatare a lui N. Bațaria rezultă că în ajunul zilei de Tayiani feciorii strungeau bani pentru o petrecere. Mergeau apoi la pădure de unde aduceau ferigă, crengi de fag și de prun. Din crengi fac o tendă (un cort, colibă) pe o structură simplă de patru pari împrejmuiți cu crengi și acoperiți cu ferigă. Pe jos se așterne tot ferigă. Fiecare ceată de feciori își făcea o tendă proprie. Acolo mâncau, beau și dormeau. În acest timp fetele culegeau flori pentru cununi și găleată. Pentru găleată culegeau trandafiri. Seara mergeau cu băieții prin sat cîntînd:

Tayiani ianizmata,

Cocâza ș-ma nicâza,

Iu-nchisiși di-mi te-adrași.

Închisii la nauli frați,

Nauli frați,

Ninsurați,

Niisusiți.

Tinerii și tinerele mergeau apoi cu găleata împodobită cu flori pe la 6 sau 9 fântini. De la fiecare fântină luau câte puțină apă cîntînd „Umple soră, vearsă frate”... Seara fetele aruncau în căldare podoabe de argint și lăsau găleata sub un trandafir. A doua zi mergeau la pădure unde fetele desfăceau găleata și împărțeau florile. Se despărțeau cîntînd:

S-nu țâ parâ arău, găleată sor,

Câ multi șoputi nu ti-alăgămu.

Câ di veară ma s-bânămu,

Ma multi va ti-alăgămu.

• Cu o zi înainte de Tayiani se pregătesc gălețile. Copiii adună flori iar fetele împodobesc cu ele niște vase de apă. Fiecare casă are găleata ei. Cu vasele umplute cu apă fetele se strîng și cîntă:

I-adunaț-vâ soați

S-ni adrămu gălețli

Ploci, ploci di-asimi.

Petrec toată seara. Când ajung acasă fetele aruncă în găleată un obiect de argint. Găleata este lăsată peste noapte afară „tu arouă.” În dimineața zilei următoare fetele se spală pe față cu apa din găleată și pleacă într-un loc unde sînt flori multe din care își fac cununi. Acolo cîntă:

Tayiani, lăi Tayiani,

Tayiani ianizmata.

Iu durniși tora seara,

Di viniși ahântu armasu?

Cu civredzli arcăt, arcăt?

Pi la feati, pi la nveasti,

Pi la feati isusite.

Și mai cîntă:

Aidi, ma laea soacra nu-rîi vrea bun,

Mea loă furchița și-u agudi.

Aidi ma lailu socru nu-rîi vrea bun,

Mea loă luleaua și-u agudi.

La petrecerea ce se face în cîmp vin și feciori. Seara se întorc împreună cîntînd. Ajunși în sat tinerii joacă pe lîngă o fîntînă fetele avînd capul împodobit cu o cunună. Cu apa de la Tayiani oamenii se spălau ca să fie sănătoși. O sticluță din apa aceasta se pune după icoană iar restul, dacă mai rămîne, se aruncă la loc curat. Cununa de flori este păstrată și ea. Cînd se îmbolnăvește un om al casei este afumat cu un mănunchi din aceste flori.

• În zilele de 23–24 iunie se fac coronițe dintr-o anumită floare. Coronițele se pun pe capul unor fetițe de 4–6 ani. Un ceas după apusul soarelui fetele mari și mici și chiar nevestele se constituie în cete de 10–30 de persoane. Iau cu ele o găleată cu care merg la mai multe șopote cîntînd:

Tayiani Ianizmata,

Cocăza ș-micăza.

Iu-nchisiși di mi ti-adrași?

Ŋi-nchisii la nauăli frați,

Nauăli frați tuți ninsurați.

A doua zi cu găleata împodobită cu flori merg cîntînd:

Leați găleata ș-du-rîi-ti ntreapă,

Moi lilice alică;

Tu cusi... cusită galbină;

Ocl'iu laiu, feată, di masină.

Fetele merg apoi la o fîntînă mai retrasă unde își împart apa și florile urîndu-și una alteia „Tră mulță ańi!”

- În Xirolivadi nu se făceau coronițe de flori de Tayiani. Coronițe de flori se făceau numai de 1 mai.
- De Tayiani fiecare mahala avea petrecerea ei de găleată.
- Pentru Tayiani o singură femeie putea pregăti și 20 de cununi și mai multe găleți, pentru soacră, cuscii, pentru rude în general.
- O fată logodită trebuia să facă o coroană de flori pentru viitoarea soacră. Cînd îi ducea cununa, viitoarea soacră îi dăruia ciorapi de lînă.
- Nora trebuia de Tayiani să facă o cunună pentru soacră.
- Pentru casele unde nu erau fete tinere, cununile erau făcute de fete din neam.
- În ziua de Tayiani se făceau cununi de flori și pentru morți. Cununile erau așezate pe cruci iar mormintele erau stropite cu apă din găleată.
- Planta folosită la Tayiani este urda vacii.

• În Ajun de Tayiani toți membrii familiei pun sub pernă un fir din feriga adusă de copii din pădure. Obiceiul se practică pentru sănătate.

• În ajun de Tayiani feciorii culegeau din pădure atâtea fire de ferigă câți membrii avea familia lor. Feriga se culegea cu palmele așezate în dreptul cefii, cu gestul cu care apuci un sac ca să-l porți în spate. Se smulgea cu rădăcină cu tot. Ajunși acasă aruncau feriga fir cu fir pe acoperiș, indicând persoana căreia îi este atribuită. Feriga trebuia să rămână pe acoperiș pînă de Sf. Petru.

• În seara dinaintea de Tayiani fetele puneau sub pernă ultima înghițitură de la masa de seară.

• Pentru sărbătoarea de Tayiani se împodobește o găleată cu flori și cu bijuterii de argint la care se adăuga o năframă înflorată.

• Dacă podoabele puse în găleata de Tayiani se albesc peste noapte înseamnă că în cursul anului membrii familiei se vor bucura de o sănătate deplină. În cazul în care argintul se înnegrește înseamnă că cineva moare curînd.

• În Vlaho-Clisura fetele cîntă cînd se strîngeau la găleată:

Tayiani, yianismatachia,

Coacăza ș-ma nicăza.

Iu-ni earai, iu-ni alăgai,

Cu ți gioni ni-amintai.

Sumu meru,

Sumu peru,

Sumu aumbra di cireșu.

• Cîntec de Tayiani din Magarova. Cînd se pornește găleata.

Tayiani, yianismata,

Coacăză ș-ma nicăză!

Iu nchisiși di-ni ti adrași

Di țâ bâgași giuplu ș-măruna,

Di-ni ț-umpluși mânil'i cu neali,

Di-ni ț-umpluși gechili cu meari?

Închisii la nauăli frați,

Nauăli frați tuți ninsurați,

Ninsurați, niisusiți,

Ni la nun, ni la furtatu,

Ni la nveastă ma mușatu.

• Cîntecul de „pornit găleata” de la Călivele al Badralexi.

Ti-alăxiși, ti-armătusiși,

Guguliana-ni!

Spuni iu ma ț-închisiși,

More mușata-ni!

Ŋi-ti adrași tutâ di-asimi,

More aleapta-ni,

Spuni iu-ni țâ nchisiși tini,

More scriata-ni.

Ńi nchisii la nauăli frați,
Guguliana-ńi!
Nauăli frați ninsurați,
More aleapta-ńi.

• Cîntec de Tayiani din Gopeș.

Tayiani, yianismatayia,
Stăyiană!
Da-ńi ibriclu sâ-ńi beau apă,
Stăyiană!
S-țâ bâneadzâ fratili ațel marli,
Stăyiană!
Ațel ma marli ș-cărvănarlu,
Stăyiană!
Tayiani, yianismatayia,
Stăyiană!
Dă-ńi ibriclu sâ-ńi beau apă,
S-țâ bâneadzâ fratili nolgican,
Nolgicanlu cujuharlu.
Tayiani, yianismatayia,
Stăyiană!
Da-ńi ibriclu sâ-ńi beau apă,
S-țâ bâneadzâ fratili ma níclu,
Ațelu ma nícu și grămăticu.

• În Xirolivadi fetele cîntau cînd umpleau găleata la fîntînă următorul cîntec:

Toarnă soră, vearsă frati,
Sâ-li dămu apă ali găleati.
Nu ní-u foami, câ ní-u seati.

... ..

Țal Pundichi-al Guguliană,
Leați găleata și-ieși-în dzeană,
Pri la hani s-nu-ńi țâ treț,
Câ sunt giońili tuț anăłț,
Tuț anăłț ș-mavrumaț.

• Cîntec de Tayiani.

Ș-tu lilici galbină
Ți-ńi ti-apiriși salbită.
Mea laea soacră nu-ńi vrea bunu,
Mea-ș loă furchița și-u-agudi;
Mea lailu socru nu vrea bunu,
Și-loă lulelu ș-lu agudi.

• Cîntec de Tayiani.

Tayiani, lâi Tayiani,

Tayiani, ianismata.

Ți-nî viniși armas, armas

Cu ciuvrelu arcat, arcat.

Iu-nî durriși asar-noaptea?

Pi la feati ș-pi la nveasti

Ș-pi la feati isusite.

• Cîntec de Tayiani.

I-adunaț-vâ soați,

Ta-s nâ-adrâm cununli (sau gâlețli)

Ploci, ploci di-asimi,

Zunița-nî di hrisafi.

• Cîntec de Tayiani (fragment).

Tayiani, tai matachea,

Du-nî-ti sor Maru la stearpe...

• Cîntec de Tayiani.

Tini featâ mșeatâ,

Tini nel di-asimi,

Tini nel di-asimi,

S-nu-nî ț-arâdzi di mini.

S-nu-nî ț-arâdzi di mini,

Câ himu gioni xenu,

Ș-tu armatâ va negu.

• Cîntec de Tayiani.

Tora seara easti, moi, Prindu Tayiani,

Ia asunaț-vâ soați, moi,

S-nâ adrâmu gâlețli.

Ia umpleț-li ghiumili, moi,

Tuti cu-apâ-ncoați.

S-nâ-adnămu, moi, soați,

S-nâ li-anvârligămu cu chitchi, moi,

Ș-noi s-nâ cântămu,

Ia adunaț-vâ soați

S-li-anvârligămu cu chitchi, moi,

Ș-noi s-nâ cântămu:

Ploci, ploci di-asimi,

Zunițâ di brisimi.

- În seara de Tayiani, după ce erau desfăcute gălețile, florile erau aruncate pe casă. Cu această ocazie o femeie în vîrstă rostea o formulă magică prin care se asigura pentru restul anului un timp bun cu ploi abundente.

- În ziua de Tayiani, în Ceamurlia de Sus anul 1982, o mamă bocea la mormîntul fetei sale, decedată recent în vîrstă de 10 ani. Cu ocazia culegerii care a avut loc ea a fost înregistrată și filmată, fapt care a determinat-o să bocească fetei:

Scumpa ali mani...

O, lea Marioară,

Cum viniră di u scoasiră, mea, tu cadru,

Adzâ tu dzuâ di Tayiani, feata li mani,

Di la capitală,

Ca s-ti l'ea tu cadru...

- De întii august este bine să mănînci usturoi, pentru friguri.

- De întii august este bine să nu pui mîna pe ac.

- Cine lucrează în ziua de întii august se expune la mușcătură de năpîrcă.

- În ziua de 6 septembrie se ține sărbătoarea numită „Agiunaului.” În această zi nu se taie lemne și nu se folosesc foarfecii și briceagul. În acest fel se crede că sînt ferite oile de lupi.

- În ziua de 11 noiembrie se sărbătorește Sfîntul Mina, cînd femeile leagă gura lupilor legînd foarfecii cu un fir de ață. În aceeași zi o femeie leagă pieptănul de tras lînă. O alta o întrebă ce face acolo. Răspunsul este „Chiatră în gura-l'i!”

- În noaptea dintre 24 și 25 decembrie nu se lasă să se stingă focul în vatră, candela arde tot timpul la icoane iar cenușa nu se aruncă în curte.

- Între 24 decembrie și 5 ianuarie apele „sînt lăuze.” Ca urmare, în timpul nopții, cine bea apă trebuie să stingă mai înainte în căldare un cărbune aprins.

- Între 24 decembrie și 5 ianuarie nu este bine ca oamenii să iasă din casă înainte de cîntarea cocoșilor. În acest timp nu trebuie să pășească peste cenușă.

- În nopțile dintre Crăciun și Bobotează cine vorbește riscă să-i ia dracul vocea.

- Cu zece zile înainte de Crăciun se aruncă în recipiente cărbuni aprinși ca să crape Calicanzalii (dracii).

- În noaptea de Crăciun se taie un porc.

- În ziua de Crăciun cine merge în vizită nu se așează pe velință ci pe niște crengi de brad anume pregătite de către gazdă. În felul acesta peste an cloștile casei vor sta pe ouă.

- În seara de Crăciun se aprindea un foc sau mai multe. Un tînăr cu părinții și frații în viață freca două lemne de alun pînă luau foc. Pe locul unde lemnele au luat foc se punea un fir de mătase care a aparținut unei femei care a născut trei gemeni. Capetele firului erau puse pe focul viu iar prin lațul de mătase treceau oamenii și vitele (oile) pentru a fi feriți peste an de mălteză (variolă). Din focul viu se aprindea apoi un foc mare pe lîngă colibă. În foc ardeau trunchiuri mari care se numeau Crăciuni. Ciobanii dansau în jurul focului ocolindu-l de trei ori și cîntînd:

Di anvârliga di Crăciun

Budzâli nu potu s-îni-adun.

Arsăniță cu rîicu, cu mari,

Ca si-ascâpați di lîngoari.

La al treilea ocol pe care îl fac în jurul focului ciobanii sar peste foc.

• În noaptea de Crăciun se aprindea un foc care trebuia să ardă pînă la Bobotează. În foc se punea un lemn mare care se numea „cuțar” și un fier sau o piatră pentru ca membrii familiei să fie peste ani sănătoși ca fierul sau ca piatra. Lemnul era scos din foc peste zi. În ziua de Bobotează se curăța casa și se aștepta preotul. Fierul se punea pe casă „de marțu,” de unde și expresia „te bagu de marțu pre casă,” iar cenușa se arunca într-o apă curgătoare.

• La Doliani de Crăciun se făceau mai mulți colaci: pentru familie, pentru Crăciun, pentru Hristolu și colinde pentru colindători. Piinii îi ziceau stazmitcă. Colacul făcut pentru Hristos era mîncat de întreaga familie. Colindele — colacii făcuți pentru colindători — erau făcuți din făina cea mai bună iar atunci cînd veneau colindătorii trebuiau să fie calzi. Se făceau colaci și pentru animale (oi, capre, porci, cai) din tărîțe și erau date animalelor. Între Crăciun și Bobotează cînd primeau tărîțe amestecate cu aghiazmă și colac, oile și caprele nu trebuiau să lingă sare.

• De Crăciun, la o casă nouă sau la prima casă unde colindau, copiilor li se așternea o cuvertură pe care se aruncau poame. Copiii se tăvăleau pe cuvertură behîind: beee... beee, pentru sănătatea oilor, caprelor și a celor din casă.

• În iarna anului 1909 elevii liceului din Bitolia au colindat pentru prima oară cu steaua.

• Ceata de colindători se numește buluche. Două cete nu trebuie să se întîlnească.

• În timpul nopții colindă copiii și tinerii aromâni. În ziua de Crăciun colindă bulgarii.

• Colindătorii taie în preziua zilei de Crăciun lemne mari din pădure cu care bat în porți.

• Colindătorii poartă cu ei o traistă și un topuzgan, o măciucă bătută la un capăt cu cuie cu care bat în uși.

• După ce își încheie colinda, tinerii ating cu ciomegele lor vitele gospodăriei.

• Înainte de a pleca dintr-o gospodărie colindătorii bat cu ciomegele hambarele spunînd: „La vară să se umple cu grîu.”

• Colindătorii aveau în repertoriu colinde de fete de măritat, de flăcăi, de feciori mici, colinde de casă de animale. Textele colindelor erau în limba greacă.

• Înainte de miezul nopții, cîteva minute, gazda nu permitea copiilor veniți să colinde la casa sa să iasă afară pentru că la miezul nopții apele „nu suntu pătîdzati.”

• Colindătorilor li se dă să mănînce după ce își încheie colindatul.

• Dacă primesc un colac prea mic colindătorii își agață de ușă gazdei făcînd-o în acest fel de ris.

• În noaptea de Crăciun colindătorii întrețineau un foc. Proprietarii de vite aruncau grăunțe în foc iar colindătorii le amestecau cu jăratecul spunînd:

Cîte grăunțe sînt acolo atîtea oi, boi, cai să vă dea Dumnezeu.

• Pentru focul pe care îl fac de Crăciun colindătorii fură lemne din vecini.

• Nu se colindă la case îndoliate.

• Aproape toate cîntecele de stea ale lui Anton Pann, învățătorul Dimitri Gou Yianci Cosmescu „li-avea ștâtă pri dialectul aromân.”

• Se colinda în Ajunul Crăciunului. Ceata de copii se compunea din 3–5 membrii între 6 și 8 ani. Se pleca la colindat pe la ora unsprezece seara. Fiecare copil avea cîte o traistă și un ciomag

care la un capăt era adâncit ca o lingură. O bătrână din casă le puneau bani în lingură și le dădea nuci, colaci și smochine stafide pe care le puneau în traistă. Banii erau strînși de către unul din copii. Cetele își împărțeau casele prin bună înțelegere. Colindatul se încheia la unu, două noaptea. Banii se împărțeau în mod egal. Ca să deschidă poarta cîntau gospodarului:

Colinda, babă, melinda,

Dă-ni tetă ș-un culac,

Că va țâ frîngu ușa,

Va țâ fugâ cătușa.

După ce se deschidea ușa, colindătorii cîntau:

Hristolu si-află asândzâ,

Tuț ańil'i s-hârsescu,

Tu piștireaua Bitleem

Tuț dracil'i plâscânescu.

Colindătorii mai cîntau:

Patru picurari si-aflară

Și câtâ Bitleem u luarâ.

Tu ahurea țea di oi

Tu ahurea țea di boi.

Tu ahurea țea di oi.

Aflară pi patu di pal'i,

Pi Hristolu-ațelu mușatu.

Textul din urmă, precizează informatorul, l-am învățat la școală.

• În ajunul Crăciunului, cei care urmează să colinde împreună se culcă după-amiază în aceeași casă pentru a se trezi după miezul nopții și a pleca la colindat.

• La poartă, colindătorii urează gazdelor:

„Bună dimineată și Hristolu s-feați.”

Li se răspunde:

S-vâ algheascâ fața.

• Pentru a-și înmulți vitele peste an gazdele aruncă prin casă boabe de năut pe care colindătorii le adună behăind.

• În unele sate colindătorii au pe lângă traistă o sfoară la capătul căreia este legat un băț numit „sulă.” Pe această sfoară sînt înșirați covrigii.

• La Elbasan, colindătorii mai înainte de a începe să treacă de la o casă la alta înconjoară de trei ori biserica.

• Copiilor care se joacă cu ciomegele de Crăciun se crede că le cade mîna.

• Formele colacilor pregătiți pentru colindători sînt de: inel, melc, semilună, disc cu cruce, lălea.

• Colacii de Crăciun se pregătesc cu apă neîncepută.

• Colacii de Crăciun sînt frămîntați de o femeie iertată, de o fecioară sau de o femeie care timp de trei zile a practicat abstenența sexuală.

• În Moloviște se obișnuiește ca în ziua de Sf. Gheorghe să se dea vitelor bucățele din colacii de Crăciun muiăți în apă de la Bobotează.

• Uneori se face un colac pentru icoana casei care este păstrat pînă în anul următor.

• Colindă din Perivoli.
Colinde,
Melinde,
Zavala,
Cundilala;
Dă-ni tetă, culaclu,
Că va țâ l'EAU cucotlu,
Di va-l fac filii, filii,
Și va-l bag tu nâ tipsii,
Tra si-l mâc trâ Stâ-Mării.

• Colindă.
Colinde,
Melinde,
Țiți, caca,
Dă-ni maie culaca,
Că va țâ acaț vaca,
Vaca cu yițalu,
Că s-feați Hristolu.
Tu păhnia boiloru,
Tră yinatea Uvreiloru,
Tră-âni mulță,
Ș-di vâra oară.

• Colindă.
Colinda,
Melinda,
Dă-ni culaclu, tetă!
Pul'iu cu cățelu!
Di vârnâoarâ ma ghini.

• Colindă.
Colinde,
Melinde,
Sare aclo didindi,
Didindi culacă,
Erhete,
Perhete,
Da-vă-ți cu di-alagă,
Hristolu s-facă,
Dumnidzălu s-vâ adavgă.

• Colindă.
Colinde,
Melinde,
Dă-ni, maie, clura,
Că va țâ frângu misura,
Di va țâ hierbu plăstura.

• Colindă.
Colinde,
Melinde,
Ți va mîcîmu astarî?
Pîni cu sicarî,
Curcubetî hiartî,
Dumnidzîu s-nî l'earî.

• Colindă.
Colinde, melinde,
Dișclideți-vă porțîli,
Arniți uboarili,
Nîscîrsiț-vî casili,
Aștirneți chilimili,
Nvișteț-vî cu nalili,
Că ia iu yini Hristolu,
Ca un soari luîinosu,
Și tru fațî hîriosu.

• Colindă.
Avdzît cî s-amintî Hristolu,
Rf. Tiniriu, Doamne Dumnidzali.
Asar-noaptea dupî ținî, Rf.
Lu-ascîlda muma Hristolu Rf.
Tu-apa arați di izvoru, Rf.
S-hibî sînîtoasî lumea. Rf.
Pul'i cîntî ș-amuțîrî, Rf.
Un lai pui nu vru s-amutî, Rf.
Blastima muma Hristolu: Rf.
„Lai pui, la cumas armîni, Rf.
S-badzi pîrmeadzî veara, veara,
Pîn tu dzua di Tayiani.”

• Colindă.
Colinde, melinde,
Stara baba Dina,

Dă-ni, maie, gâl'ina,
S-u-mpârțâmu cu hlina,
S-yinu astara s-torcu,
Cu-n cicioru di porcu.

• Colindă.

Colindă, melinde,
Stara baba Dina,
Ținți caca,
Iu-s baligă vaca,
Tu ubor la greaca,
Greaca arneaști,
Prefțul dhyivăseaști,
Moașa cu aușlu,
Leagănă cătușlu.

• Colindă.

S-băneadză și si-advagă,
Oili cu nieili,
Căprâli cu iedzli,
Vățâli cu yițâili,
Poarca cu purceili.

• Colindă în limba albaneză.

Colinda melinda,
Sara vrasa,
Godina,
Țiu, țiu, vaci, vac,
Na mai babo ne culac,
Se ta baic cocîm me giac,
Soti bie ne deo fac,
Sota hep cocîm nendic.

• Colindă în limba albaneză.

Colendră,
Melendră,
Sarava godina,
țiu, țiu, vac, vac,
Niă-m moi babo nie culac;
Ap derăn e zoterișă,
Ndzir culac e șen Mărisă,
Dil moi dalci e barbă,
Ghier mot me nie ovieale,

Dil moi dalci e cuchie,

Ghier mot me nie nușe.

Colinde, melinde, an plin, țiu, țiu, vac, vac.

Dă-mi, babo, un colac. Deschide ușa Doamnă, scoate colacul sfintei Marii. Ieși nevastă albă, la anu cu un copil. Ieși nevastă roșie, la anul cu o mireasă.

• Colindă în limba greacă.

Colinda,

Melinda

Oom-m babo clura,

Na panu chi parechia,

Na catso na tou fau.

Colinde, melinde.

Dă-mi, babo, colac, să mă duc mai încolo, să stau și să-l mănînc.

• Colindă în limba bulgară.

Coleda, leda,

Padznalo greda,

Otepalo deda,

Deda se bleci,

Maica go placi,

Olele starci,

Cusotu magarci,

Za mnogodini.

Colinde, melinde, căzu grinda, omorî pe moșul. Moșul se jelui, mama îl plînge: auleu bătrînule, piele măgărească, la mulți ani!

• Colindă în limba bulgară.

Coleda,

Meleda,

Sili baba,

Silina,

Șchendi, șchinedi,

Mialfa.

Pericle Papahagi consideră că: „Mai toate cuvintele din acest colind nu înseamnă nimic, afară de Coleda (colinde), Meleda (melinde).”

• În ziua de An Nou nu trebuie scos nimic din casă.

• Cum îți merge în prima zi a anului îți va merge în următoarele 12 luni.

• De Anul Nou se face o plăcintă în care se pun: un băț și un cerc dublu. Cine găsește bățul va fi în cursul anului mare gospodar iar cine găsește cercul va avea noroc la oi. În plăcintă se mai pun: un ban, o bită de cioban în miniatură, un țarc de oi, o furcă. Din această plăcintă se păstrează o bucată pînă de Bobotează.

- La Doliani în plăcinta care se făcea de Anul Nou se puneau: un ban, Anul țel nou, sturlu di casâ (stîlpul casei), câpârleadza (țarcul de capre), mandra (țarcul de oi), caii, vacile. Însemnele se alegeau în funcție de ce avea fiecare familie. Când membri familiei se întorceau de la biserică plăcintă era deja coaptă. Ea era învîrtită de trei ori pe masă și fiecăruia îi revenea bucata de plăcintă care nimerea în fața sa, după ultima rotire. Plăcinta era mîncată în casă de către toți membrii familiei.
- De Anul Nou se cocea un colac care era decorat cu: strungă de oi, potcoavă, bîte ciobănești, fuioare, vipere, scorpioni, ciîni.
- Copiii merg de Anul Nou să ureze cu Surva.
- Survele se aruncă apoi pe acoperișul casei pentru a asigura belșugul anului care vine.
- Urarea pe care o rostesc aromânii la survă nu se deosebește de cea a bulgarilor cu care conviețuiesc.
- Fetele fug și se ascund de survari. Se spune chiar: se ascunde ca fata de survari.
- Mascății de An Nou se numesc Arachi, babuyiari și liyuciari. Românii grecizați le spun: lugucaris, ligucaris, lugucarei, ligucarides.
- Cine s-a făcut într-un an liyuciar nu poate să părăsească ceata timp de trei ani. Este scutit de participare numai dacă se însoară.
- Tinerii căsătoriți nu este bine să se facă liyuciari.
- Numărul tinerilor din ceata de liyuciari este impar.
- Liyucearii poartă săbii de lemn pe care cei care au fost urați așează banii.
- Atît topuzul — un toiag cu capăt de lance — cît și surva se aruncă pe ogor pentru belșug.
- Costumați în haine vechi și scuturînd din clopotele cu care se împodobesc, tinerii merg în mijlocul comunei unde strigă: Surva, babo, surva!
- Pentru a se masca tinerii cer cu împrumut haine și zdrențe de la țăranii bulgari. Viața nomadă nu permite aromânilor să păstreze obiecte degradate.
- De Anul Nou urătorii purtau pe față niște baticuri sau măști de pănură.
- Clopotele cu care se împodobeau tinerii de Anul Nou erau mari și mici — tălăngi și chipre. Greutatea lor varia între 250 g și 7 kg.
- În timp ce urau, unul dintre tineri cînta iar restul cetei suna din clopote încercînd să-i acopere vocea.
- Tinerii mascați intrau în case unde jucau.
- În ajunul Anului Nou se strîngeau între 15–20 de băieți din trei sau patru mahalale ca să meargă cu surva. Își mînjeau fața și mîinile cu funingine. Se îmbrăcau cu cojoace zdrențuite și se încingeau cu sfori și curele de care legau clopote. Unul dintre ei se acoperea cu o blană de urs iar ceilalți erau ursari.
- În Caterina și Vlahoiani măștile erau: baba cu copil și furcă, arap, mire și mireasă. Arapul purta o mască de piele cu clopoței. El fura mireasa și era omorît de mire. Baba și mireasa îl boceau iar doctorul îl învia.
- În Crușova liyuciarul purta șepci de carton împodobite cu două cozi de vulpe. Ei se strîngeau în mijlocul satului unde jucau. În timp ce încercau să sune clopoțeii cît mai tare strigau: Surva, babo, surva!
- În Turia liyuciarul se masca în babă, arap, doctor, soția doctorului, mire, mireasă, preot, draci, vampiri, urși și cămile. Arapul răpea mireasa iar mirele o elibera.

- La Băiasa și Breaza măștile erau: mire, mireasă, doctor, babă, arap, căpitan. Cei din Breaza aveau în plus și un Caraghioz.
- În Ianina tinerii se mascau în: nevastă, mire, doctor, babă — cu furcă și copil de lemn în brațe — arapi cu clopoței, cozi de vulpi și fețe înnegrite. Arapii supărau pe mireasă iar mirele intervenea. La sfârșit se juca.
- În Berat măștile liyuciarilor se făceau din postav. Ei amenințau pe cei care refuzau să le dea bani. Ciocnirile dintre două benzi de liyuciareri erau foarte sîngeroase.
- În Nevesca mascații se numeau Eschinari. Ei interpretau rolurile de: mire, mireasă, bașibuzuci. În grup erau și doi inși care se acopereau cu blăni de oaie și se încingeau deasupra cu curele de care prindeau clopote de la cai. În mină purtau lanțuri. În ziua de An Nou se așezau în fața bisericii și primeau bani mai ales de la cei care își serbau în acea zi aniversarea numelui. A doua zi fugăreau pe cei care nu au plătit.
- În Samarina măștile erau: 2 miri (căpitani în fustanele), 2 mirese, un moș, o babă (cu copil în brațe) și doi mascați care erau împodobiți cu mulți clopoței și care se numeau Caraghiozi. Erau acompaniați de un taraf sau de un muzicant cu toba și unul dintre ei avea funcția de casier. Jucau în timp ce baba încerca să adoarmă copilul. Liyuciarerii necăjeau nevasta. Intervenea un căpitan care era ucis. Doctorul lua pulsul căpitanului iar Caraghiozul insulta pe defunct fapt care provoca reînvierea lui.
- La Florina grupul de liyuciareri număra între 10 și 20 de persoane. Sărbătoarea începea cu o săptămîină înainte de Anul Nou și dura pînă la Bobotează. Avea între mascați: mire, mireasă, bașibuzuci cu clopoței la genunchi și acoperiți cu piei de urs și de cămilă.
- În Tesalia și Epir nu existau decît cîțiva mascați. Căpitanul și bubairul sau babușarul erau înarmați cu săbii adevărate. Ceilalți din ceată aveau săbii de lemn.
- În Giurmaiaua de Sus mascații de An Nou se numeau babuyiari sau arachi. Ei purtau săbii de lemn.
- În Crușova de Anul Nou tinerii se mascau în: arapi, mire, mireasă, doctor, preot, babă, moș și diavol.
- De Anul Nou feciorii se maschează. Unii sînt arapi, alții sînt uriași. Uriașii sînt cei puternici. Există și măști de tăcuți. Persoanele mascate astfel sînt umilite și bătute.
- În Doliani, feciorii pînă la vîrsta de 23 de ani se făceau liyuciareri. Cu această ocazie se îmbrăcau în haine de ale bătrînilor, urîte, și își puneau pe față o mască de dimie (șiac sau vimtu). În masca de cîrpă decupau loc pentru ochi, nas, gură și urechi. Măștile se făceau anume în fiecare an. La gît liyuciarerii purtau clopote, cîte 2–3 lanțuri cu cîte 12–15 chipre și clopote. Ceata era compusă din 6–7 tineri. Pe drum făceau zarvă mare. În fața caselor cîntau:
La aestă casă mari,
Mari și mușată,
Nuntru au nâ feată (sau un ficior)
Mari trâ isusiri...
U câftă gionili...
Pârințali il'i tăxescu
Unâ nil'i di oi
Ș-doauă nil'i de căpri.

Cînd soseau liyuciarii fetele se refugiau în catul de sus al casei. Stăpîna casei le dădea bani, poame uscate, smochine, stafide, colaci, pîine. Se duceau apoi la școală unde făceau împărțirea cîștigului.

- Cînd se întîlnesc două cete de mascați au loc ciocniri sîngeroase. Rănirile și decesele erau frecvente.
- Caragunii, copăciarii și vlahii bruțieni cunosc și practică obiceiul liyuciarilor.
- Pentru tineri obiceiul liyuciarilor era un prilej rar de a putea vedea fetele de măritat care stăteau mult prin casă, mai mult ascunse.
- Măștile pe care le purtau pe față îi făceau pe tineri de nerecunoscut, ei, în schimb, priveau cu atenție fetele mari de măritat și gospodăria părinților. După Anul Nou ei relatau și altora cele văzute.
- În Tesalia și Epir există colinde pentru fiecare vîrstă și stare socială, colinde de bătrîni, de preot, de păstor etc.
- O parte din darurile pe care le primeau erau vîndute pentru a putea cumpăra rachiu.
- Mascații de An Nou primesc pentru urare: pîine, fasole, castane, nuci, și mere. Totul se pune într-o traistă comună.
- La casele unde nu erau primiți bine, liyuciarii se răzbunau făcînd gălăgie și provocînd tot felul de mici pagube.
- Urare de An Nou (liyuciar).

Aestâ casâ mari, mari,
Mari și mușatâ,
Nuntru ari nâ featâ mari,
Mari trâ isusiri.
Ma ea va și un gioni,
Gioni multu bunu.
A l'ei î'li da căpri,
Unâ nil'i di oi
Ș-doauâ nil'i di căpri.
Aestâ featâ s-ducâ un ficior s-u caftâ;
S-il'i caftâ și oili,
Unâ nil'i di oi
Ș-doauâ nil'i di căpri.

- Cîntec de liyuciar (tradus în română).

În casa asta mare
Cu marmură așternută
Au o mie de oi
Ș-o mie de capre.
S-au însutit, s-au înmulțit
Și s-au făcut trei mii.

În casele unde erau primiți prost sau nu erau primiți deloc liyuciarii cîntau la sfîrșitul acestui cîntec versurile:

Aici cu o mie de ciori

Ș-o mie de corbi.

• Cîntec de liyuciari tradus din greacă de Zoița Balabuti.

La casa care am venit,

Așternută cu marmură,

Aicea e o fată de măritat,

O fată logodită.

O cere fiul împăratului

O cere fiul domnului.

Și ea nu-l vrea pe el

Că mă dorește pe mine.

• De Bobotează și de Sf. Ion fiecare familie lasă la fîntînă o cruce făcută din piine, grăunțe de grîu și însemnele de pe plăcinta de la Anul Nou.

• În ziua de Bobotează toți oamenii asistă la muierea crucii în apă. Fiecare aduce de acasă iconițe care sînt stropite cu mănunchiuri de busuioc. În ziua de 7 ianuarie toți locuitorii unei mahalale merg împreună într-un loc deschis. Acolo, cel care posedă crucea mahalalei aduce o legătură (într-o față de masă) cu atîtea bucăți de piine cîți sînt membrii acestui grup. Într-una dintre aceste bucăți de piine este ascunsă și crucea. Piinea se împarte începînd de la cel mai tînăr și terminînd cu cel mai bătrîn. Cel care găsește crucea trebuie să anunțe. Este ridicat pe brațe și aruncat în sus de trei ori. I se fac urări de tot felul. Copiii duc vestea prin sat (sâhârîchea) la casa celui care a găsit crucea și primesc o recompensă. Persoana care a găsit crucea este tratată cu multă considerație, i se fac vizite, i se vorbește cu mult respect. Seara are loc o petrecere mare. Pentru petrecere se face licitația scăldatului, adică, o persoană din asistență spune „Domnilor, eu dau pentru domnul cutare, x sau y, douăzeci de ocale de vin ca să se scalde în gîrlă;” iar cel vizat răspunde eu dau pentru dumnealui treizeci de ocale. Și așa mereu suind cifra ajung cîteodată pînă la suma de o sută și chiar două sute de ocale de om. Uneori se întîmplă să aibă loc între mai multe persoane. La licitație participă numai persoanele înlesnite. Cine cîștigă vinul are obligația de onoare de a-l trimete la casa unde urmează să aibă loc petrecerea. Cel care pierde licitația trebuie să intre îmbrăcat în gîrlă și să se afunde în apă de trei ori.

• Oamenii dintr-o mahala petrec împreună Boboteaza. Pentru acest obicei se confecționează o cruce de aur sau de argint trecută pe un lanț lung. Cu un an înainte se hotărește care va fi gospodarul care va pregăti sărbătoarea, ocazie cu care va primi în păstrare și crucea. După slujba care are loc la biserică, oamenii se întorc împreună iar seara merg la gospodarul care urmează să primească crucea ducînd fiecare cîte un cîniscu, un dar constînd în: friptură, pilaf, plăcintă, dulciuri, fructe, vin etc. La o astfel de petrecere se strîng uneori și 80 de persoane. Locul la masă se ocupă respectînd strict ierarhiile de vîrstă și sex. După ce masa se încheie participanții aleg, de comun acord, persoana care va prelua crucea și va organiza petrecerea în anul care vine.

• De întîi februarie femeile nu cos pentru a feri familia de înțepături pentru tot cursul anului.

• La 1 februarie femeile nu croiesc nimic pentru ca să nu scurteze norocul familiei.

- În ajunul lui întâi februarie femeile leagă foarfecii cu o sfoară spunînd că leagă gura dușmanilor — pentru oameni — și a fiarelor — pentru vite.
- De întâi februarie se mîncă urzici fierte de pe vîrfurile cuțitului pentru primenirea sîngelui. De asemenea se bea lapte de oaie neagră pentru ca primăvara să fie dulce și vara caldă. Cînd bea laptele fiecare ridică paharul și spune:
Pi mini albeața și ghineața
Iara pi ayrimi heavra și lâiața.
- De întâi februarie femeile și fetele își piaptănă părul cu grijă. Cea care nu se piaptănă în această zi va rămîne tot anul nepieptănată, adică nu va putea să se pieptene pînă la întâi februarie următor. Dacă data de întâi februarie cade într-o vineri sau sîmbătă nu se vor spăla pe cap și nu se vor pieptăna tot anul. Cine nu respectă această interdicție suferă de dureri de cap și îi cade părul.
- De întâi februarie nu se împletește, nu se piaptănă lîna și nu se spală rufe pentru a feri de rău pe cei plecați în străinătate.
- De Sf. Toader, fetele nemăritate iau de la 3 femei cu numele Maria cîte trei boabe de porumb. Împreună cu prima mușcătură de pîine de la masa de vineri seară ele pun boabele sub pernă sau în sîn pentru a visa pe viitorul soț.
- Șase zile după Sf. Toader se fierbe misur (porumb) cu nuci și zahăr care se împarte la vecine pentru binele cailor.
- În ajunul Sf. Toader fetele fac scărițe de nuiele pe care le sprijină de pămînt, afară, sub lună. Pe scările de nuiele urmează să coboare tihea lor (norocul lor).
- De Sf. Toader se deschid apele și norocul fetelor.
- De Sf. Toader mamele care au fete de măritat se duc la biserică și aprind atîtea lumînări cîți membrii are familia lor. Apoi iau grăunțe de grîu de la trei femei care au feciori cu numele Teodor și o bucată de pîine slujită în biserică. Le pun pe toate într-o batistă și o dau fetelor să o așeze sub pernă împreună cu un șorț, un cuțit, pieptene, oglindă etc. Obiectele sînt folosite de urșiții lor pentru a învinge piedicile ce le ies în cale: trec rîurile peste șorț, taie pădurile cu cuțitul etc. Peste noapte fetele își visează ursitul.
- De Sf. Toader fetele se spală pe cap.

Nașterea

- Înainte, oamenii aveau mulți copii. Erau frecvente cazurile cînd o femeie năștea de peste zece ori.
- Cînd se năștea un băiat bucuria era mai mare.
- Deși se preferă băieții, se precizează că nici fetele nu sînt lipsite de noroc.
- În general, tatăl dorește ca primul copil să fie băiat pentru a-i da numele tatălui său iar mama dorește să fie fată pentru a-i da numele mamei sale.
- În anumite locuri se dădea copiilor numele socrilor numai dacă socrii erau morți.
- Unele femei recurgeau uneori la metode anticonceptive. O femeie care poartă cu sine omoplatul drept al unui liliac nu rămînea însărcinată.

- Când o femeie dorea să nu rămână însărcinată ardea o unghie de măgar, amesteca cenușa cu apă și o bea.
- Ca să prevină avortul spontan femeia purta la gît un săculeț de pînză în care punea floare de rogoz.
- O femeie care nu putea avea copii mergea la moașă, care îi trăgea pîntecele și îi lega „buriclu” printr-un masaj special. După această operație femeia trebuia să meargă timp de patruzeci de zile la biserică.
- Pentru a deveni fecundă femeia sterilă trece o feștilă printr-un prîsnel. Așează apoi prîsnelul pe buric și dă foc feștili care a fost unsă în prealabil cu gaz. Peste feștila care arde, o altă femeie așează o oală de pămînt care se prinde de pîntece ca o ventuză. Oala este îndepărtată peste circa zece minute.
- Tot în scopul de a combate sterilitatea unei femei, soacra sau o altă bătrînă din neam aduce pe ascuns de la rîu trei pietre bombate. Pietrele încinse în foc se așează într-un lighean și se toarnă deasupra un litru de oțet. Femeia se așează cu pîntecele peste ligheanul acoperit cu o pînză. Face o sudație prelungită fiind acoperită cu pături. Când iese de sub pături este spălată și primentă și i se recomandă ca în seara care vine să se culce lingă soțul ei. „Tratamentul” se aplică și atunci cînd femeia se află la ciclul care se numește „arădz,” „lâyii,” „alâxâmântu,” „cuscârli,” „straîli.”
- Femeia care nu poate naște apelează la anumite bătrîne din comunitate care cunosc o gimnastică specială pe care aceasta o execută întinsă pe pămînt, pe o cuvertură.
- Pentru a rămîne însărcinată femeia sterilă mănîncă bomboane aruncate de nașă în biserică în timpul nunții.
- Tot în timpul cununiei nașa aruncă în biserică grăunțe de grîu și orz. Femeile care doresc să aibă copii culeg aceste boabe de pe barba și odăjdiile preotului și de pe hainele mirilor. Le fierb și le mănîncă în aceeași zi sau după ce le țin trei zile sub pernă.
- Femeia care nu poate să nască să aprindă la icoana Maicii Domnului o lumînare în ziua de 2 februarie (țeara di Papandia) și să se roage să rămînă gravidă. După rugăciune lumînarea se stinge și se lasă la icoană. Dacă femeia nu a rămas gravidă operația se repetă. În cazul în care a rămas totuși, lumînarea se aprinde în timpul nașterii. Femeile păstrează această lumînare la icoană. Ea poate fi împrumutată și la vecine.
- Cu ocazia unei sărbători sau într-o duminică femeile sterile cer preotului cheia de la biserică. Spălate și primentate de cu seară ele deschid biserica, bat mătănii și se roagă la icoane făcînd apoi curățenie. După ce termină curățenia se mai roagă o dată la icoana Sfintei Marii și cer binecuvîntarea preotului care spune, „S-ț-agiută Ațelu-di-Analtu,” făcînd de trei ori semnul crucii peste capul lor.
- Pentru a rămîne gravidă femeia mergea la mănăstiri unde se ruga iar preotul îi citea molitve.
- În același scop femeia ține postul negru, „trimeru,” în zilele de miercuri și vineri.
- Cineva poate ajuta o femeie sterilă găsind un trifoi cu patru foi și punîndu-l, pe ascuns, să stea patruzeci de zile în altar. După cele patruzeci de zile i se dă femeii trifoiul să-l mănînce. Va naște băiat.
- Femeia care dorește să rămînă însărcinată trebuie să înghită de viu un pui de rîndunică abia ieșit din găoace.

- Femeia sterilă consumă, pentru a deveni fecundă, grăsime de porc și de lup.
- Copiii concepuți în zile de post se nasc cu defecte fizice.
- Pînă „hrunyisescu,” adică pînă împlinesc un an de la căsătorie, tinerii pot să facă excepție de la această regulă.
- Copiii concepuți luna sînt frumoși, sănătoși și inteligenți.
- Conceperea copiilor sîmbăta comportă multe riscuri. Copiii concepuți sîmbăta sînt schilozi, orbi, înnebunesc, le arde casa.
- În pîntecele mamei băiatul mișca mai mult spre dreapta.
- Cînd femeia va naște băiat pîntecele ei este în formă de ou, mai țuguiat în partea anterioară.
- Dacă femeii însărcinate îi cad sprîncenele va naște băiat.
- Dacă unei femei îi cade șorțul pe drum înseamnă că cineva din neam naște un băiat. Dacă femeii i se rupe baietul șorțului cineva din neam naște o fată.
- Dacă femeii i se umflă în timpul sarcinii buzele și ochii va naște fată.
- Cînd femeia însărcinată naște fată se pătează mult pe față.
- Ca să afle sexul copilului pe care îl va naște femeia pune în cenușă caldă un iadeș (stern de pasăre). Dacă oasele iadeșului se apropie, va naște băiat, dacă ele se depărtează, va naște fată.
- Pentru a afla sexul copilului femeia rostogolește un ciur. Cînd ciurul cade cu plasa în sus naște băiat, cînd cade invers, naște fată.
- Pentru a determina sexul copilului pe care îl poartă în pîntece femeia aruncă, după ce a terminat de țesut un rînd de pînză, vergeaua la răs_pîntii. Persoana care va călca peste vergea indică sexul viitorului copil.
- În același scop femeia își pune pe creștet un prîsnel și se apleacă. Dacă prîsnelul va cădea pe pămînt cu partea mai lată în sus, femeia va naște parte bărbătească.
- Se pune pe vatra încinsă o fiere de găină. Dacă fierea pocnește înseamnă că femeia însărcinată din casă va naște băiat.
- Pentru a afla sexul pe care îl va avea copilul unei femei însărcinate se pune în foc piatra acră. Dacă piatra acră face bășici, femeia va naște un băiat.
- Tot pentru a afla dacă femeia naște băiat sau fată i se așează pe cap un os de pește. Dacă ea pune mîna la cap, copilul va fi băiat.
- În loc de os de pește se poate pune pe capul femeii, în același scop, sare sau făină. Cînd pune mîna la gît este semn că va naște fată, cînd pune mîna la nas înseamnă că va naște băiat.
- Fetele se nasc de obicei înainte de a se împlini cele nouă luni. Dacă întîrzie să se nască moare mama.
- Băiatul se naște după ce au trecut nouă luni de sarcină.
- Despre femeia însărcinată se spune că „fură curcubeta.”
- Femeii însărcinate i se dă tot ce dorește și i se îndeplinesc toate capriciile.
- Dacă femeia însărcinată are cumnate, acestea preiau în ultimele luni din muncile ei. Dacă nu are cumnate muncește pînă în momentul nașterii.
- Femeia însărcinată nu trebuie să-și declare și să-și comenteze starea.
- Femeia gravidă trebuie să se izoleze cît mai mult și mai ales să evite prezența bărbaților.
- Femeia gravidă nu trebuie să se apropie de locul unde se urzește pînză.
- Dacă o femeie însărcinată mănîncă fructe îngemănate sau ouă cu două gălbenușuri, va naște gemeni.

- Femeia gravidă trebuie să se ferească să calce în cenușă, sau prin alte locuri murdare ca nu cumva copilul să se nască cu cordonul ombilical înfășurat în jurul gâtului.
- Dacă o femeie însărcinată sare peste crengi încurcate, i se încurcă copilul în pîntece.
- Cînd în timpul sarcinii femeia pune lemne pe foc anapoda, adică cu partea mai groasă înainte, copilul se naște cu picioarele înainte.
- Dacă femeia însărcinată sare peste garduri, iese copilul cu mașele încurcate.
- O femeie însărcinată nu poate moși pentru că preia durerile femeii pe care o moșește.
- Momentul nașterii se păstrează secret.
- Cînd o femeie însărcinată simte că încep durerile nașterii comunică unei femei din casă care pleacă în mod discret după moașă.
- Moașa nu poate intra în camera femeii care naște fără să fie însoțită de o membră a familiei. Intrînd în cameră, moașa înmoaie colțul drept al șorțului într-o căldare cu apă și atinge de trei ori cu pînza udă spatele femeii spunînd: „Lifturini lișoară.”
- Dacă femeia este surprinsă de un bărbat în timpul cînd încep durerile facerii, acesta trebuie să-și înmoaie degetele de la mîna dreaptă într-un pahar și să mimeze că scuipe în el. Femeia trebuie să bea apa din pahar iar bărbatul este obligat să păstreze secretul pe care l-a aflat întîmplător.
- Dacă femeia este surprinsă de o femeie străină în clipa cînd încep durerile facerii, aceasta din urmă ia apă în gură și o scuipe de trei ori pe față spunînd: „Țerlu s-ț-agiută.”
- Cît timp soția naște, bărbatul pleacă de acasă și se întoarce după ce nașterea s-a încheiat.
- Înainte de a începe să nască femeia sărută cele patru colțuri ale camerei.
- Nașterea are loc pe jos, în fața focului care arde tot timpul.
- Nașterea are loc pe așternut nou.
- În timpul nașterii femeia nu își scoate rochia.
- Dacă femeia naște greu moașa lasă să cadă de trei ori cîte o pietricică prin cămașa femeii, de la gît spre tiv rostind: „Cum cadî cheatra, ași s-cadâ tecnulu.”
- Ca să nască ușor femeia își trece de cîte trei ori prin cămașă un ou (de la o găină care ouă pentru prima oară), o suveică și o piatră de trăznet. În timp ce trece obiectele între corp și cămașă spune:
„ Cum fați gâl'ina, ași s-facu mini níclu,
Cum treați suvalnița pritu arăsboiu, ași s-streacă níclu pritu mini,
Cum cadî sfulglu, s-cadâ ș-níclu di-tu mini.”
- Aceeași practică magică poate recurge la alte obiecte de recuzită (ex. săpun).
- Ca să nască ușor se dă femeii să bea „apă mută” în care s-a pus un ban de argint.
- Cînd o femeie naște greu este ținută într-o cameră foarte încălzită, i se fricționează pîntecele, i se dă cu piper roșu la nas să strănute și punîndu-i-se propriul păr în gură i se provoacă vomă.
- În timpul nașterii femeia este plimbată prin cameră.
- Dacă poziția copilului nu este corectă, prin masaje, moașa îl aduce la normal.
- După naștere se aduce lăuzei apă sfințită de la biserică din care bea cîte puțin timp de patruzeci de zile. Apa se numește: „lifchia,” „ifcheilu,” „apa lihoanâl'ei,” „ayeamo.”
- Dacă copilul moare la naștere, nebotezat, o bătrînă din casă îi atinge obrazul de o icoană de trei ori. În felul acesta copilul este creștinat.
- Peste ligheanul în care s-a făcut prima scaldă a copilului, lăuza trece spunînd: „Tricui pisti amari ș-nu mi nicai.”

- După naștere, moașa se învîrte în jurul femeii făcînd în aer semnul crucii cu un topor. La fiecare gest are loc următorul dialog: „Ți tal’i? — Ța tal’iu utențali (durerile de cap)!”
- Tot pentru a preveni durerile de cap la lăuza, moașa îi prinde imediat după naștere de căciulă un cățel de usturoi legat cu un fir roșu.
- După naștere femeia trebuie să treacă peste o tavă cu mangel aprins și să spună: „Tricui pritu focu ș-nu mi-arșiu.”
- Moașa leagă după naștere femeia cu un brîu (alb-roșu) peste pîntece, să nu-i cadă inima.
- După naștere, moașa prinde la căciula lăuzei o batistă în care a pus un cățel de usturoi și un șirag de mărgele roșii și albe.
- Încheierea nașterii este anunțată de moașă, pe fereastră, sau din pragul ușii unde așteaptă copiii care vor duce vestea tatălui în primul rînd și apoi în sat. Pentru acest serviciu vor primi o recompensă în bani.
- Prin naștere femeia scapă de toate bolile.
- Lăuza este „ca yilia,” adică de sticlă.
- Dacă lăuza merge în vizită la vecini, se sparg toate obiectele de sticlă din casa acestora.
- Dacă lăuza iese din casă după apusul soarelui, se cutremură munții.
- Dacă totuși lăuza trebuie să iasă din casă după apusul soarelui, se acoperă toată cu o pătură.
- Lăuza nu are voie să poarte cruce.
- Lăuza nu are voie să se închine la icoane.
- Pînă la botez lăuza și copilul nu sînt lăsați singuri în cameră. Lăuza se umbrește iar pe copil vin Ginții și îl mîncă.
- Două lăuze nu trebuie să se întîlnească, mai ales dacă au născut în aceeași zi. Dacă totuși se întîlnesc trebuie să-și schimbe inelele.
- Lăuza care iese din casă în timpul celor patruzeci de zile este pîndită de Armeri și Psiri.
- Cele patruzeci de zile pînă la purificare lăuza nu are voie să-și schimbe hainele.
- Hainele pe care le poartă femeia în timpul nașterii sînt spălate de moașă cît mai departe de casă.
- La trei zile după naștere femeia trebuie să se spele și să se primenească.
- Sub patul lăuzei se așează un obiect tăios — topor.
- Sub așternutul lăuzei timp de 3–9 zile se pune o funie care o apără de Albe.
- Așternutul lăuzei se înconjoară cu o funie.
- Sub perna lăuzei se pune foarfeca cu care a fost tăiat buricul (închisă).
- Peste așternutul lăuzei se atîrnă o legătură de usturoi.
- La intrarea casei unde a născut o femeie se pun un șnur cu ață roșie și albă care ferește mama și copilul de boli molipsitoare.
- Un șnur de ață roșie și albă și o cruce se așează peste patul lăuzei.
- Timp de patruzeci de zile în camera unde stau mama și copilul se acoperă peste noapte oglinzile și se tîmîiază.
- La ușa camerei unde stă lăuza, moașa pune un șnur de ață alb-roșie și un fir de salcie pentru a feri cuplul de deochi.
- În primele zile pe pragul camerei unde stă lăuza se pun cărbuni aprinși peste care se presară tîmîie.

- Tot în primele zile se aruncă în vatră pantofi vechi și cîrpe pentru ca prin mirosul lor neplăcut să îndepărteze duhurile rele.
- În camera unde este o lăuză se așterne frumos cu velințe ca de Paște.
- Timp de patruzeci de zile, în fiecare zi, se rupe un fir din cuvertura pe care stă lăuza și se pune pe cărbunii aprinși de pe pragul camerei.
- În camera lăuzei se așează o țesătură cu un model complicat țesut anume, în scopul de a o feri de duhurile rele.
- Dacă lăuza a fost „umbrită,” adică atinsă de umbre, se ia un pahar de sticlă plin cu miere și trei noți la rînd este lăsat afară să se acopere cu rouă. A treia zi se pune în pahar o frunză de trandafir. Dacă frunza nu se răsuțește se dă femeii mierea s-o mănînce. Dacă frunza se răsuțește este semn că lăuza moare.
- Ca să nu devină copilul risipitor, în primele trei zile după naștere moașa mătură în casă înainte de apusul soarelui și, scoțînd gunoiul în curte, îl arde.
- Începînd din a treia zi de la naștere și pînă la sfîrșitul celor patruzeci de zile camera lăuzei este curățată de o femeie din familie.
- La lăuză rudele și vecinii vin în vizită cu tiyăni (gogoși).
- Vizitatorii nu dau mîna cu lăuza.
- Cînd a doua zi după naștere femeile vin în vizită, ele aduc lăuzei tiyăni, pilaf, vin roșu și orez cu lapte.
- După naștere femeile din neam și din vecini vin în vizită. Bătrînele cînd intră în casă spun „mașala” și apoi adresează lăuzei urări.
- Vizitarea lăuzei în prima zi după naștere este interzisă.
- Cine intră în cameră la lăuză trebuie să arunce tămîie peste cărămida încinsă.
- Cînd vizitatoarele pleacă de la lăuză îi lasă „un semn.” Fiecare lasă un ban sau o scamă din hainele pe care le poartă.
- Timp de patruzeci de zile femeia care a născut nu trebuie să fie văzută de străini. Dacă totuși este silită să intre în contact cu un străin își acoperă fața.
- Femeile aflate în perioada ciclului nu au voie să viziteze lăuza.
- După patruzeci de zile de „carantină rituală” femeia și copilul, spălați și primeniți, se duc împreună la biserică.
- De la biserică, unde i se face molitva, femeia nu merge direct acasă, ci se oprește în drum pe la o rudă.
- Hainele pe care lăuza le-a purtat timp de patruzeci de zile sînt spălate de către moașă.
- Vesela din care a mîncat lăuza cele patruzeci de zile sînt spălate bine.
- Uneori vesela pe care a folosit-o lăuza patruzeci de zile este spartă și aruncată.
- Pînă la prima scaldă copilului i se spune „tecnu.”
- De la prima scaldă pînă la botez i se spune „ghifticu,” „turcaci,” „pijâ,” „ciubânică.”
- Copilului mic i se mai spune: „pupu,” „bebi,” „ciuciu.”
- Dacă la naștere copilul are culoarea vînată este muiat în apă și uns cu rachiu.
- Dacă pruncul se naște mort, moașa încearcă să-l reanimeze suffîndu-i în ureche.
- În perioada dintre naștere și botez nu se face semnul crucii peste copil și nici peste apa de scaldă.

- Cît timp copilul nu este botezat nu este luat în brațe și nici sărutat.
- Prima scaldă se făcea într-o pungă de postav, iar în apă se puneau sare și un ban de argint.
- În prima scaldă a copilului se puneau sare, ulei și un ban de argint.
- După prima scaldă copilul era pudrat cu sare și stătea așa „în sare” între 12 ore și trei zile.
- A treia zi de la naștere moașa îndepărtează sarea de pe corpul copilului cu o cîrpă și îl scaldă.
- Buzele copilului se ung cu sînge din timpul nașterii.
- A doua zi după naștere copilul nu este scaldat.
- Copilului singur la părinți i se pune un cercel la ureche.
- Nu este voie să pășești peste copil.
- Dacă mamei nu-i vine laptele imediat, primele trei zile copilul este hrănit cu ceai de tei.
- Dacă noul născut nu primea ceaiul de tei era hrănit cu laptele altei lăuze. Nu era alăptat însă, i se dădea să bea lapte cu paharul.
- În timpul nopții nu se deschidea ușa de la camera copilului.
- Timp de patruzeci de zile lăuza nu trebuie să doarmă cu spatele la copil. Dacă se întîmplă și doarme cu spatele, copilul se îmbolnăvește de gălbenare.
- Primele patruzeci de zile copilul nu poate fi lăsat singur în casă. Dacă mama este constrînsă să-l lase singur îl pune sub protecția unor obiecte: mătură, clește, excremente de cîine etc.
- Copilul nu trebuie să doarmă cu fața spre lună că slăbește.
- Pînă la trei ani, copilul nu trebuie să se privească în oglindă căci se îmbolnăvește de epilepsie.
- În fașa copilului se pun: usturoi, sîmburi de lămîie, piine și un inel, ca să nu-l strice Umbrele.
- Copilul poartă la gît o legătură de pînză în care este pus un cățel de usturoi și este mînjit pe față cu funingine.
- Primul scutec al copilului trebuie să-i fie pus pe pîntece pentru a-l feri de colici.
- Luna nu trebuie „să vadă” scutecele copilului pînă la un an.
- Dacă pe scutecele copilului apucă să cadă rouă el se îmbolnăvește. Vindecarea se obține prin tăvălirea lui în ierburi cu rouă.
- În prima noapte după naștere în leagănul copilului „doarme” o piine.
- În primele trei zile de la naștere nu se divulgă sexul copilului. Dacă este fată se spune că este băiat și invers.
- În prima fașă moașa coase copilului inelul de căsătorie al tatălui (vulă, pecete).
- Dacă se nașteau gemeni atunci în fașa celui de al doilea copil moașa coase inelul de căsătorie al mamei.
- După ce copilul înceta de a mai fi înfășat, inelul se punea înapoi la icoană de unde era luat din nou pentru copilul următor.
- În primele trei zile moașa este cea care spală scutecele copilului și apoi, pînă la patruzeci de zile, femeii din neam.
- Ca să nu se deoache, nașul, cînd vede prima oară copilul, îl scuipă de trei ori în urechi și îi pune la scufiță un ban.
- Copiii se deoache ușor.
- Cu cît sînt mai dezmiardați copiii se deoache mai ușor.
- Pentru a fi ferit de deochi copilului mic i se atîrnă de gît omoplat de sobol.

- Pentru a feri copilul de deochi i se face „stea în frunte.” Cu un ac se fac pe fruntea copilului înțepături în formă de stea. Când înțepăturile sîngerează încă se pune deasupra praf de cărbune sau un amestec de praf de pușcă și apă. În al doilea caz, cînd se usucă se aprinde praful de pușcă cu chibritul.

- Diagnosticarea deochiului se face în felul următor: o bătrînă aprinde o bucată de lemn de zadă la care afumă o lingură. În lingură pune puțin lapte de femeie. Moaie degetul în lingură și îl pune în gura copilului aruncînd lingura peste umăr. Dacă lingura cade cu adîncitura în sus copilul este flămînd. Cînd cade invers este deocheat.

- Copilului deocheat i se dă să bea rachiu.

- Împotriva deochiului bătrînele descîntă cu cărbuni aprinși.

- Dacă este cunoscută persoana care a deocheat copilul este afumat cu puțin material din haina persoanei respective.

- Tot pentru deochi se execută următoarea practică magică: O femeie aduce de la fîntînă „apă mută,” „apă niazburâtă,” „nigrită.” O bătrînă face semnul crucii cu un cărbune aprins peste un vas și stinge cărbunele înăuntru. Cărbunele plutește și bătrîna întrebă:

„Naca-i di Dumnidză aurlatu?

Naca-i di Stâ-Măria aurlatu?”

și enumeră apoi numele persoanelor susceptibile de a fi deocheat copilul. Persoana care a deocheat copilul este cea la al cărei nume cărbunele se scufundă. Atunci bătrîna apucă cu foarfeca bucata de cărbune și spintecă de trei ori apa cu el. Își moaie apoi mîna dreaptă în apă și spală copilul cu dosul palmei, dîndu-i să bea de trei ori din oală. Restul apei este vărsat noaptea la o răscruce. Cine calcă în acel loc se contaminează.

- Dacă copilului îi ies bube pe cap se spune că „easti di nafoară.” Atunci este trecut de trei ori printr-o burtă de miel negru. „Burtă” mielului este apoi atîrnată de coșul vetrei.

- Cînd copilul se îmbolnăvește de lună atunci trebuie „si-lu aruți ali lună.” Mama și copilul ies pe ascuns din casă. Ea îl aruncă de trei ori înspre lună zicînd:

„Până tora, Marioara ică Nicu, mini țâ earam dadă;

Di aoa ș-înclo mini țâ escu nearcă și luna țâ easti dadă.”

Boala de lună se manifestă prin diaree, febră, plînsete și se numește „loarea di lună.”

- Dacă luna este în descreștere copilul, la naștere, nu este pus în leagăn pentru că „niciu s-macă cu sărmănița, cu nana, cum s-macă luna pi țeru.”

- O boală a primei copilării este „plînsul.” Plînsul copilului „se aruncă,” se vindecă după cum urmează: o femeie bătrînă iese din casă pe fereastră și se îndreaptă spre o fereastră luminată cu un obiect al copilului de îmbrăcăminte în mînă. Acolo spune: „Până tora plîndzea niciu a nostru tră feata ică tră ficiorlu ațilui (spune numele vecinului), di aoa și-nclo s-plîngă feata ică ficiorlu ațilui tră niciu a meu!”

- Plînsul se mai numește și „hlapsu” și se îndepărtează astfel: se aruncă în trei direcții cărbuni aprinși și chibrituri spunînd:

„Na hlapsu

Dă-ni somnu!”

- Cînd copilul era bolnav de plîns i se pune fașa în calea vitelor, să pășească peste ea.

- O altă boală a copilăriei este „mavru tiyan.” Pentru a preveni această boală copilul este ras pe spate cu briciul. După ce s-a îmbolnăvit este vindecat cu funingine de la nouă vase amestecată cu oțet, untdelemn, coajă de rodie și usturoi. Vindecarea se mai obține prin învelirea nou născutului într-o pânză de culoare vînătă pe care a urinat mama lui.
- Ca să nu plîngă copilului i se dă să bea rachiu și ulei și este afumat cu fum de zadă.
- Când un copil nu doarme noaptea se pune iconița numită „hamaili” sau „munochir” într-o farfurie cu apă. Dacă iconița produce în apă spumă sau bășicuțe de aer copilul plînge pentru că este deocheat. Atunci este stropit cu această apă numărînd invers de la patruzeci spre unu. Se dă copilului apoi să bea apă din farfurie. Hamaili sînt folosite de bărbați cînd se maschează de Lăsata Secului.
- Sînt cazuri cînd femeile dau naștere unor monștri. Se spune că la Tîrnovo o femeie a născut un pește, iar la Bitolia o femeie a născut un copil fără cap, cu un picior atîrnat de un umăr și pe celălalt umăr cu un ochi și două coarne. Imediat după ce s-a născut, monstrul a început să sară ca un cocoș tăiat.
- Blestemul părinților produce copii cu monstruoziții.
- Pentru a elimina mai repede placentă femeia este pusă să miroasă gaz.
- Placenta nu trebuie să fie văzută de bărbați.
- Placenta este afumată cu tămîie de către sora tatălui și îngropată la loc curat.
- Placenta este îngropată împreună cu cîteva bucăți de tămîie.
- Placenta este îngropată adînc pentru a nu putea fi mîncată de animale.
- Dacă placenta unui copil este mîncată de animale, acesta devine vîrcolac.
- Buricul se leagă cu un fir de bumbac.
- Buricul se taie cu foarfeca.
- După ce se usucă și cade, buricul se îngroapă în pămînt.
- Dacă un animal mănîncă buricul copilului acesta devine vampir.
- După ce a tăiat buricul, moașa ia o bucată de stofă din mantaua tatălui, o arde iar cenușa o presară pe buricul copilului.
- Copilul care se naște cu căiță (o parte din placentă lipită de creștetul capului) are noroc în viață. Căița capătă valoare de talisman dacă stă patruzeci de zile în altarul bisericii sub pristolnic iar apoi cineva o duce prin trei capitale și o așează sub un pod peste care trece un împărat, un pașă sau un arhieru.
- Căița se trage de pe cap în direcția bărbiei pentru a evita strabismul.
- În familiile unde nu trăiesc copiii după naștere se iau o serie de măsuri de protecție. Una dintre ele este aceea că mama ia de la trei femei cu numele Maria trei bucăți de argint din care comandă o cruce care stă la căpățiul copilului.
- Ca să-i trăiască copilul, după ce a pierdut mai mulți copii, mama scoate copilul pe fereastră și îl dă nașului care îl duce direct la biserică. Operația se face mai înainte ca noul născut să fi apucat să sugă de la mama lui.
- Pentru ca să trăiască copilul este „aruncat în drum.” O femeie din neam îl așează pe jos în drumul care merge spre biserică. Primul om care îl găsește trebuie să-l ducă la biserică și să-l boteze.
- După ce a pierdut mai mulți copii, ca să-i trăiască noul născut, mama îi cumpără haine cu bani împrumutați de la rude.
- Ca să trăiască noul născut, este trecut prin oasele iliace ale unui cal.

- În familiile unde nu trăiesc copiii, ultimului născut i se coase la căciuliță o plantă care a crescut în orbita unei tige de cal.
- Pentru a proteja viața copilului i se coase la căciuliță o amuletă de argint în care se pune o labă de cârtiță.
- Dacă în familie au murit mai mulți copii, noului născut i se pune în urechea dreaptă un cercel de aur sau de argint.
- În familiile unde au murit mai mulți copii, deîndată ce se naște un copil este făcut frate de cruce „fârtatu pi Vanghel’iu” cu mai mulți copii care au părinții în viață. Ei sînt legați împreună cu un brîu iar preotul le face o slujbă. La sfîrșit îi întreabă de trei ori: „Hiț fîrtaț?” Și ei răspund că sînt. Între neamurile fraților de cruce căsătoria este exclusă.
- Pruncul născut mort se îngroapă fără asistența preotului.
- Mama nu conduce la groapă pruncul născut mort.
- Cînd într-o casă există un copil nebotezat și moare cineva din familie, copilul trebuie dus la niște vecini. Dacă ar rămîne în casă ar deveni mut.
- Lăuza poartă la gît un inel de argint ca să poată să-și păstreze laptele.
- Ca să nu-și piardă laptele lăuza poartă la gît, într-o batistă de mătase, o parte din placentă.
- Primul alăptat se face la 24 de ore de la naștere, la răsăritul soarelui. Lăuza alăptează ținînd în cap o sită în care se află o piine.
- Copilul întors la țîță -după înțarcare- se deoache mai greu.
- Copilul întors la țîță se face vîrcolac. Vîrcolacul are două inimi de aceea cînd omul moare trebuie înțepat în inimă cu un ac.
- Cînd femeii îi vine laptele i se unge sînul cu rachiu.
- Cînd, a doua zi după naștere, femeile vin în vizită la lăuză aducînd prăjituri, i le pun pe pernă și spun: „Aestu psănu lucru ti laptili a níclui.”
- La masa ursitoarelor, la „puyunic,” se libează („s-meaști”) vin. Ceea ce rămîne trebuie să bea lăuza pentru a avea lapte.
- Dacă lăuza petrece oaspeții care îi fac vizite, își „petrece” laptele.
- Ca să nu-și piardă laptele, lăuza se ferește să privească lumina unei ferestre străine.
- Cînd se lasă seara, în camera unde stă lăuza se acoperă ferestrele pentru ca să nu i se fure laptele.
- Lăuza își pierde laptele dacă, după apusul soarelui, se scoate din casă sare sau lumină.
- Ca să nu-și piardă laptele, lăuza nu trebuie să dea nimic din mîină. Cînd dă ceva cuiva pune obiectul pe pămînt.
- Ca să-și recapete laptele, femeia încearcă să se întîlnească pe drum cu o altă lăuză către care zice: „Laptili a tău la mini, laptili a meu la tini.”
- Ca să-și recapete laptele pierdut, femeia roagă o femeie bătrînă să meargă în zori la trei fîntîni și să ude o bucată de piine. Privind către soare bătrîna trebuie să spună: „Cum curâ apa di-tu șopot, ași s-curâ ș-laptili di la lihoană. Cum umpli soarli șopotlu di luînă, ași si-umplă laptili sinlu ali lihoani.” Lăuza trebuie să mănînce o bucată de piine udă.
- Tot pentru ca să-și recapete laptele, lăuza dă unui văcar o bucată de piine să o ude la toate fîntîunile pe care le întîlnește. La întoarcerea văcarului, seara, femeia mănîncă piinea.
- Bînd apă sub fereastra luminată a unei lăuze, o altă lăuză poate să-i fure laptele.

- Ca să-și recapete laptele, lăuza pune un vas plin cu grâu în staulul vitelor. Dacă vitele văd vasul, laptele revine.
- Lăuza care a pierdut laptele merge sub fereastra unei case unde o altă mamă își alăptează pruncul. Lăuza care urmărește să-și recupereze laptele ține în mână o bucată de fier, un pahar cu apă, untdelemn sfințit și sare. Când mama începe să-și alăpteze copilul lăuza fără lapte aruncă sarea și bea apa din pahar.
- Pentru a-și recăpăta laptele, lăuza poate să fure laptele caprelor și oilor. În acest scop o femeie aduce acasă anafură de la biserică. Soacra sau altă bătrână din casă pun anafura într-un vas și o duc în staulul vitelor. Prima capră sau oaie care va mirosi anafura își va pierde laptele pe care îl va prelua lăuza după ce mănâncă anafura. Oaia sau capra care își pierdeau în acest fel laptele sînt sacrificate.
- Lăuza care și-a pierdut laptele ia de la patru bătrîne făină și își face un aluat cu „apă mută.”
- Pentru o lăuză care și-a pierdut laptele o fecioară adună „lapte” de pe trunchiurile copacilor și face pentru lăuză o turtă.
- Pierderea laptelui poate avea loc din deochi. O femeie își poate pierde laptele dacă se miră de ceva neobișnuit sau dacă se lasă încîntată de un cîntec foarte frumos (vocal sau instrumental).
- Când o femeie a născut multe fete și dorește ca următorul copil să fie băiat, în prima zi cînd iese din casă, după patruzeci de zile de la naștere, caută să se întâlnească cu o femeie care a născut băiat. Atunci zice: „Ficior! i a tăli la mini, featile a meali la tini.”
- Când o femeie a născut fată, cu ocazia vizitei care se face lăuzei i se urează: „Ș-altă oară la mascur!”
- Când în momentul nașterii luna este în creștere, viitorul copil care se va naște va fi de sex opus.
- Ursitoarele la aromâni se numesc: Mire, Albe, Hărioase, Mușate.
- Ursitoarele sosesc a treia noapte după nașterea copilului.
- Mirele sosesc la copil „tra s-bagâ tihea.”
- A treia dintre Mire este cea mai puternică de vreme ce dorința ei se îndeplinește întotdeauna.
- Cele trei Mire sînt trei fete mari care stau prin grădini, pe la casele oamenilor, pe la streșini, îmbrăcate în alb. Cine le vede în noaptea cînd sosesc să ursească un copil trebuie să-și facă semnul crucii, să facă o rugăciune și să tușească, ca nu cumva să le calce.
- Mirele lasă un semn pe nasul copilului. Alteori mirele lasă pe obrazul copilului pete negre, sau roșii.
- În noaptea cînd sosesc Mirele ușile se lasă deschise.
- Masa care se face pentru Mire se numește „masa ali Stâ-Mării.”
- Mama și invitatele puteau urmări venirea Mirelor.
- Se spune că prima dintre Mire urează copilului să trăiască atît cît ard cărbunii în vatră. Cărbunii sînt aruncați cît mai departe de casă.
- După naștere o femeie face turta „ali Stâ-Mării,” căci Sfînta Maria stă tot timpul nașterii în preajmă și pleacă numai după ce a fost făcută această turtă.
- După ce nașterea se încheie, femeile din casă pregătesc mîncăruri (iahnie de fasole și cartofi, pilaf, compot de prune) și invită pînă la zece bătrîne care aduc gogoși (tiyăni) pe o tavă de argint acoperită cu o năframă roșie. Ca să intre în camera lăuzei ele trec peste o cărămidă încinsă peste care a fost presărată tămîie. Nu dau mîna cu lăuza. Ating copilul pe buze cu degetul arătător de la mîna dreaptă pe care au dus-o în prealabil la gură. Gestul se face pentru

ca să nu deoache copilul. Invitatele stau pe jos unde este întinsă o velință. În mijlocul velinței este o față de masă pe care se așează alimentele. O femeie cu părinții în viață rupe deasupra capului unui băiat cu părinți turta „ali Stă-Mării.” Înainte de a o rupe face cu degetul mare semnul crucii peste turtă. O bucată de turtă se pune pe poliță ca să crească copilul mare. Turta este împărțită între lăuză, băiat și invitate. Băiatul în capul căruia s-a rupt turta va păstra tot restul vieții un ascendent asupra respectivului nou născut. Din turtă nu trebuie să rămână nici o fărâmitură ca să nu ajungă copilul hoț. Alimentele de pe fața de masă trebuie să fie terminate și ele complet. Farfuriile se spală a doua zi, în casă, nu în curte. La plecare femeile lasă un semn și o monedă de aur în scutec. Semnele lăsate de oaspeți se ard pe cărămida încinsă împreună cu tămâia.

- Din masa Mirelor lăuza nu are voie să mănânce nimic.
- La petrecerea de la „puyunic” nu se stă prea târziu. La masă toată lumea mănâncă colac cu zahăr.
- În seara în care urmează să sosească Mirele, lăuza mănâncă dintr-o tavă cu trei fetițe care au părinții în viață trei feluri de mîncare. Cîte puțin din fiecare fel trebuie să lase și pentru Mire.
- Pentru Mire se pregătesc cinci colaci.
- Pentru masa Mirelor se tăia un miel gras.
- În a treia seară după naștere se făcea o masă pentru toate femeile și fetele din sat. În timpul mesei se adresau urări femeii și copilului. Între felurile de mîncare se cînta.
- Lăuza nu avea voie să cînte la masa care se dădea în cinstea Mirelor.
- Moașa face pentru Mire un puyunic, adică o turtă pe care un băiat trebuie să o rupă în patru. Turta trebuie mîncată toată pentru ca noul născut să nu devină hoț.
- Pentru Mire se fac trei colaci. Unul se pune la fașa copilului, al doilea la gîtul lăuzei iar pe al treilea îl mănîncă lăuza a noua zi de la naștere.
- A treia zi de la naștere se face o masă mare. Un copil de doisprezece ani cu părinți trebuie să frămînte o turtă nedospită pe care să o coacă în spuză. Turta va sta sub capul copilului timp de patruzeci de zile.
- Pentru Mire o fată cu părinții în viață frămîntă trei turte.
- A treia noapte după naștere se pun sub capul băieților bani, cărți, călimări, condeie etc. și sub perna fetelor ace, degetare, foarfeci.
- Înainte de miezul nopții nașa așează o farfurie pe care se află o bucată de pîine peste care femeile care au participat la masa din seara cînd vin Mirele au pus bani de aur și argint. Banii de aur erau cusuți la scutecul copilului.
- Pe perna copilului se pun diferite obiecte: creion, aur, clește, dintre ele copilul urmînd să-și aleagă profesia.
- Pe masa care se făcea pentru Mire se puneau bani, apă, un craniu de cîine și sub masă sau la ușă era cununa de Taiani.
- Venirea Mirelor era periculoasă dar, dacă copilul era bine pregătit, nu aveau pentru ce să se teamă părinții.
- Ginții sînt duhuri necurate care vin noaptea la copil.
- Umbrele sînt duhuri necurate care fac rău atît mamei cît și copilului.
- Excrementele copilului pot fi folosite ca amulete.
- Lăuzei i se leagă la mînă „bizilică di marțu” (șiret alb-roșu).

- După naștere, lăuza poartă „bir di liță” — un talisman făcut din tămâie, boabe de mei, piine, sare, cuie. Talismanul este făcut înaintea nașterii.
- Pe un trandafir se pun două fire de mătase, unul roșu și unul galben. Sînt lăsate pe trandafir peste noapte. Cel roșu va fi purtat de copil la gît iar cel galben va rămîne pe trandafir.
- Moașa pune la subțioara lăuzei o legătură în care se află: usturoi, lulachiu, grîu și un nasture de argint. O poartă patruzeci de zile.
- După botez, mama pune copilului la gît o punguță în care se află: dinți de animale, tămâie, peri de porc, picior de arici, argint viu, corn de șarpe etc.
- În camera lăuzei există o țesătură cu un desen complicat. Țesătura se lucrează numai cît timp soarele se află pe cer. Spiritele rele care vin să vateme mama și copilul își pierd timpul și puterile încercînd să deslușească desenul de pe țesătură.
- Botezul se face în prima duminică după nașterea copilului sau la cel mult o lună dacă nașul lipsește din sat.
- Dacă copilul este bolnăvicios poate fi botezat în oricare din zilele săptămînii.
- Încuscrirea între nași și fini este interzisă pentru nouă generații.
- Dacă nașul lipsește din sat pentru o perioadă mai lungă, delegă pe cineva să fie naș lăsîndu-i banii necesari pentru botez și numele pe care persoana se angajează prin jurămînt să nu-l divulge.
- Cel care înlocuiește pe naș dăruiește din partea sa copilului o cămașă, altfel acesta va umbla gol pe lumea cealaltă.
- Pînă la botez numele era ținut secret chiar față de părinți.
- Dacă se află numele înainte de botez copilul riscă să moară.
- Nașul alege numele din familia tatălui sau îi dă numele său.
- Nașa alege pentru fată un nume din familia mamei sau îi dă numele ei.
- Nașii de botez erau și nași de nuntă.
- În casele unde părinții au pierdut mai mulți copii păstrează secret numele trei zile după botez.
- Nașii sînt invitați la botez de către o bătrînă care merge la ei cu o tavă pe care se află ciorapi, stofe de lînă, „tiyăni.”
- Nașul care nu este invitat să boteze copilul poate să-l blesteme.
- Nașului i se dăruiesc la botez ciorapi și o haină.
- Cortegiul de botez se numește taifă.
- În ziua botezului moașa scaldă copilul.
- Moașa, nașul și cîteva rude duc copilul la biserică.
- Spre biserică copilul este purtat de o femeie căsătorită de scurt timp, pentru a avea la rîndul ei copil.
- Cînd moașa dă preotului copilul la biserică acesta îl scuipe de trei ori după ureche ca să nu răcească.
- După ce nașul rostește numele copilului în biserică cîteva copii din asistență pleacă în sat să anunțe numele. Pentru acest serviciu primesc o sumă de bani (săhârichi).
- Preotul dădea copilul nașului urîndu-i „s-țâ bîneadzâ numai.”
- Nașul oferea finului la botez „cucula” — pînză de botez.
- La întoarcerea de la biserică nașul poartă într-o mînă copilul și în alta lumînarea de botez.

- Dacă pe drumul de la biserică acasă se stinge lumînarea de botez e semn că viața copilului va fi scurtă.
- De la biserică, în drum spre casă, nașul face trei vizite unor rude din partea tatălui.
- Acasă, nașul dă copilul mamei. Aceasta se închină, îi sărută mîna și întinde brațele peste prag primind copilul. Nașul spune: „Turcu-nî dâdeși, criștinu ț-aducu.”
- Cînd se decide înțarcarea unui copil, se sting cărbunii din vatră și se pun deoparte. Acești cărbuni sînt reaprinși la nașterea copilului următor.
- Ca să i se oprească laptele femeia poartă următorul talisman. Un prîsnel de fus este legat de o ață și după ce a fost înfășurată de trei ori în jurul gîtului este lăsat să atîrne pe spate. Cînd laptele încetează, talismanul este întors în față și apoi scos.
- Cînd ies primii dinți ai copilului se fierbe grîu, năut și porumb și se spune: „Cum creapă gârnu, s-creapă ș-dințâl'i.”
- Cînd copilul începe să meargă, i se pun în spate niște surcele și înconjoară de trei ori un pom.

Cîntece de adormit copilul

• Nani, nani pul'ilu a meu,
Nani, nani suffliti;
Somnuri hârioasi yinu,
Doarni-nî níclu-n căpitâniú.
Nani, nani, luluuulu!
Nani, nani ali dadi;
Nani, nani ș-tu lilice,
Fața ta s-ț-u nyilice;
Nani, nani și sumu meru,
Featili pi tini cheru;
Nani, nani și sum steali,
Amisticati sufrânțeali.
Nani, nani,
Luu, luuu, luuu...

• Nani, nani tu mânuși,
S-yinâ somnul di la uși,
Sâ-nî l'ea ficiorlu di guși,
Sâ nî-l ducâ tru grădinâ,
Sâ-l cîntâ nâ yirachinâ.
Ghini-nî yini, níclu a meu,
Sâ-nî lu bag iu voi eu,
Tru grădinâ sum trandafil,
Sum trandafil și garofil.

• Papu ncoa, papu nclo,
Yinu, soamne, yinu ncoa,
Ńi ti-acl'iamâ papulu,
Sâ-li aduți somnulu,
Somnulu ațelu dulțili.
Nanani...

• Nani, nani nițico,
Sârmânițâ di-asimco,
Câpitâniiu di vasilco,
Nani, nani,
Lulu, lu.
Nani, nani pul'iu mușatu
Dor di-tu inimă-ni curmatu;
Ocl'i dulțâ tră surghiri,
Dorni fârâ minduiri!
Nani, nani,
Lulu, lu.

• Nani, nani, lulu-la,
Yina somnu di-ni lu l'ea,
Și ni-l du la casa ta,
Ș-apoi iara adu-ni-lu aoa.
Nani, nani, nani,
Lulu, lulu, lulu.
Nani, nani topimu,
Topimu, galopimu,
Cara s-ti ștea mamă-ta,
Câ-l'i ești a l'ei ficior,
Mari doarâ vrea ț-aducâ:
Culupani hrisusiti,
Ș-cu mâtasi chindisiti.
Sârmânița di asimi,
Cu nâ fașe di brisimi,
Ș-câpitâniiu malamaterniiu.
Mârata cari nu-ni ti știi,
Multu na-raoa-ni ti mutreaști,
Și ti tini dor nu-l'i easti.

• Nani-na și nani-na
Mușata mea, duruta mea,
Tată-tu mea nu-ni ti va,
Ș-lo mintea ș-fudzi di-aoa,

Dusi nîcã tu Vlãhie,
Nî-ti-alãsã pãrãyurie;
S-nu-nî pitreacã nã flurie!
Arãdi nîca, nîca mea,
Și hãrsea-nî-u inima,
Nani-na și nani-na.

• Nani, nani
Ș-nani, nani,
S-yinã tata din cãrvani,
Tra s-ț-aducã strańi nali,
Nani, nani,
Ș-nani, nani.
Am un hil'iu, am un soari,
Dadã-sa trã nãs își moari.
Nani, nani,
Ș-nani, nani.

• Nani, nani, Nușe,
Nușe ca cãtușe,
Cã yini somnul di la ușe,
Di-nî ti l'ea di gușe,
Ș-ti-astradzi în grindușe
Si-acați nipãrticușe,
Nani ș-tati, o lãi ficioru,
S-nu-nî ti l'eau di cicioru,
Di-nî ti-astragu tu uboru.

Cîntece de învălit copilul după somn

• Pap, lãi papu di la ducheani,
Adu meari, adu peari,
Adu ndoauã curnuțeali,
S-dãmu al Marcu s-creascã mari,
Cu caplu pãn di dãvani,
Gioni-aleptu ca un soari,
Cã mama multu ș-lu doari.

• Creăști-nî, gione, creăști-nî mari,
Ți cãndu a s-ieși priimnari, (bis)
S-badzi mușatili-n uhtari,
Sã-nî ti veadã, s-ti-ariseascã,
Ș-tr-a tãl'i ocl'i si s-tuھےascã.

• Featili ș-mușatili,
Grădinili cu cireașili;
Ficiorl'i ațeli bunl'i,
Grădinli cu prunli;
Ficiorli ațeli nițli,
Grădinli cu hițli;
Țe-ai, lea featâ, di suglițli?
Gionli ț-aduți stâhidzi.

• Unâ featâ arumină,
Gionli ma ș-u zdrumină,
Zdrumba-mba,
Zdrumba-mba.
Fă-ni-ti, featâ, cama ncoa.
Unâ featâ ndalică,
Chipurlu-n bisearică,
Zdrumba-mba,
Zdrumba-mba.
Creaști-ni-u fitița mea.
Tum, tum, easi fumu,
Fudzi, featâ, că va ti zgrumu.

• Gugufcu,
Pisufcu,
Ți porți în guși?
Un capu di câtuși.
La cari lu duți?
La ma niclu ficioru.

• Lea, hârsea-ni-lu niclu,
Niclu, bașurlu,
Ți-ni lu-adusi ghiftulu,
Ghiftulu, urâtulu,
Trum, trum, trum,
Și trum, trum, trum.
• Natlu, nani, ni-lu culcai,
„Gadu” ncoa și nelo-l'i cântai,
Natlu, nani, lu-adurnii,
Di ocl'iu arău lu-afrii;
Natlu, nani, lu sculai,
Pri dzinucl'iu ni-lu giucai;
Trum, trum, trum,
Și iara trum, trum!

• Of, of, of, lele,
A curi ni-i gionile?
Of, of, lele,
A curi ni-i gionile?
Gionili mușatulu,
Gionili purumbulu,
Gioacă-ni, gioni, gioacă-ni,
Gioacă și arsari-ni,
Ta sâ-ni crești mari,
Mari și giuneali.

Jocuri pentru copilul mic

Jocuri pentru degetele de la mână.

• Aestu lu-acâța,
Aestu-l tâl'ie
Aestu-l fripsi,
Aestu-l dinică,
Și pâlicarlu-l mâcă,
L'i-deadi nâ cumată ș-a níclui.

• I se povestește copilului că degetele erau o dată cinci frați. Săraci fiind nu aveau ce mânca. Cel mic suferea cel mai mult de foame și se adresa fratelui de lângă el:

Mi loă foamea!

Ți s-măcămu?

Ari Dumnidzău.

Ai s-furămu!

Vai aspun.

Crîșt! Caplu.

Cînd policarul le spune că îi va trăda dacă fură, degetul arătător, care propusese să devină hoți, scoate sabia și îi taie capul. De aceea policarul este mai scurt, fără cap.

• Copilul este gîdilat în timp ce i se spune:

Gadă, gadă,

Gădălică-l,

Gădălicu-l

Cățălicul,

Cățălicul

Și nilușul,

Și nilușul,

Birbicușul.

Gadă, gadă.

Peșitul

- Se leagă mîna dreaptă a copilului de la dreapta spre stînga și se spune:

Mână, mână moartă,

Du-ti pîn la poartă.

și apoi dintr-odată copilul este pleznit cu mîna lui peste obraz.

- Mîna copilului se leagă și apoi este pleznit peste obraz în timp ce i se spune:

Mână, mână moartă,

Ai s-neadzimu la numtă,

S-bemu,

S-măcămu,

Acasă s-nâ turnămu,

Agiuni, agiuni,

Ca cînili alu Țingară.

- „Curajul” copilului este testat în felul următor:

— Tricuși prit păduri?

— Tricui.

— Aflași nă ursă-n cali?

— Aflai!

— Ti-aspăreași?

— Nu mi-aspăreai.

Atunci adultul își flutură mîna în dreptul ochilor deschiși ai copilului care, dacă închide ochii, este declarat lipsit de curaj.

Peșitul

- Este bine să se meargă în peșit cînd este lună plină.
- În luna februarie nu se merge în peșit.
- Marți nu se fac peșitorii.
- În jurul anilor 1900 „pruxinițl'i” recurgeau la fotografii pentru a realiza căsătorii între persoane care nu se cunoșteau.
- Uneori peșitorul era o rudă a tinerilor dar chiar și atunci era recompensat cu haine și alimente.
- Cine strică o logodnă își încarcă sufletul cu un păcat foarte mare.
- Nu se fac logodne în perioade de post.
- Logodnele se stabileau între părinți, la petreceri.
- Logodna făcută înainte de nașterea copiilor era menținută și în cazul în care unul dintre ei aveau un defect fizic (chior, șchiop, surd).
- Confirmarea logodnei stabilite înainte de nașterea copiilor se face printr-un schimb de scutece.
- După ce copiii erau considerați ca logodiți, tatăl băiatului întărea legătura dînd o monedă de aur fetei care îi era cusută la bonețică.
- Cînd doi părinți (tați) se înțelegeau să-și logodească copiii, dacă se aflau la cafenea plăteau „o tratație” pentru toți cei de față.

- În mod obișnuit stabilirea logodnei se făcea când copiii erau între 7 și 12 ani.
- Logodna stabilită de părinți când copiii sînt între 7–12 ani este respectată cu strictețe.
- Inițiativa în logodna copiilor o are tatăl băiatului.
- Discuția dintre părinți se poartă aluziv pentru ca, în cazul în care tatăl fetei nu acceptă, refuzul să nu fie jignitor pentru tatăl băiatului.
- Se întîmpla deseori ca băiatul să fie plecat în munte cu oile iar tatăl să-l logodească în absență.
- Cei doi tineri nu erau preveniți asupra logodnei care s-a stabilit decît cu puțin timp înainte de ceremonia logodnei.
- Când părinții celor doi tineri cădeau de acord asupra condițiilor în care se va desfășura logodna se întorceau cu fața spre răsărit și spuneau: „Al Dumnidză si s-facă!”
- Nunta este precedată de două logodne, sau, cu alte cuvinte, logodna se consumă în doi timpi: „semnul nícu” și „isozmâta” sau „bășearea.”
- Primul timp al logodnei se numea și „protlu semnu.”
- Cu ocazia semnului mic se stabilește și ziua în care va avea logodna mare.
- Semnul mic se face într-o luni, joi sau duminică, în afara perioadelor de post la casa fetei. Asistă părinții și rudele apropiate ale celor doi tineri și viitorii nași (nașii de botez ai băiatului). Logodnicul nu participă (!). Dialogul care se poartă între cele două partide conține părți alegorice de genul:
Părinții fetei (P.F.) — „Ți vimtu v-aduți pi la noi?”
Părinții băiatului (P.B.) — „Chirum nâ iadâ ș-vițina ta n-aspusi câ intră tu uborlu a vostru.”
PF — „Iadâ xeanâ tu uborlu a nostru?! Mutriț tu uboru, mutriți și n-casă, ma iadâ xeanâ nu-ari s-aflaț. Noi avem unâ iadâ, ma easti a noastră. Ma s-vreț va vâ u-aspunemu, s-u videt.”
PB — „Ti aestâ vinimu, s-u videmu și s-v-aspunemu, easti ea i nu-i... (apare fata cu ochii în pămînt și cu mîinile puse în cingătoare.) — Cuscre, aestâ-i iada țî căftămu, aesta-i iada țî chirumu. Câ țe n-arâseși câ nu-i aoați?”
PF — „Ma dzâț câ aestâ-i iada țî căftaț, câ ea easti iada voastră, atumțea s-vâ bâneadzâ!”
- Semnul mic durează între o oră și două ore. Cu această ocazie participanții cîntă dar nu joacă.
- La semnul mic tatăl băiatului dă fetei un ban de aur într-o năframă brodată (ciuvré).
- Cu ocazia semnului mic logodnica sărută mîna asistenței cu excepția mamei sale și a persoanelor mai tinere decît ea. Mîna se sărută cu un gest lent, întîi se atinge de buze și apoi de frunte. Persoana care primește acest omagiu din partea logodnicei o „meaști” adică îi dăruiește bani cu un gest discret. După ce se încheie episodul sărutării mîinii, logodnica începe să sărute copiii, începînd cu cei mici și încheind cu cei mai mari. Și sărutarea copiilor presupune o gestică specială și anume: fata prinde cu trei degete copiii de perciuni și își atinge de cîte trei ori tîmplele de tîmplele lor.
- Ceremonia sărutării mîinii de către logodnică se poate relua la inițiativa socrului mare care îi oferă de fiecare dată alte monezi de argint. Musafirii pot să ceară logodnicii să le aprindă țigara, ocazie cu care îi plătesc focul.
- După ce se încheie momentul sărutării mîinii, logodnica oferă musafirilor rahat, bomboane și rachiu.
- În alte părți la logodna mică participă și logodnicul. Împreună cu părinții și rudele sale el merge la logodnică ducînd inelele de logodnă legate într-o basma. Legătura trece din mînă în mînă pe la întreaga asistență — se apucă numai cu mîna dreaptă — și fiecare rostește cînd o ține în mînă: „S-prucupsească și si-nchirdăsească!”

• „Bășearea” sau „marea izozmătă” are loc într-o sîmbătă seară în afara perioadelor de post. Participă părinții și rudele ambilor tineri și nașii. Nici la a doua logodnă nu participă întotdeauna logodnicul!

• Petrecerea care are loc cu ocazia logodnei mari durează între două și trei ore.

• A doua zi după logodna mare, duminică, părinții și rudele băiatului se reîntorc la rudele și părinții fetei pentru a discuta detalii cu privire la nunță.

• A doua zi după logodna mare, duminică cînd se pune la cale nunta, se cîntă și se joacă. Logodnica joacă lîngă viitorul socru, rudele mirelui intrînd pe rînd în joc lîngă ea.

• În momentul în care logodnica intră în camera unde se află cuscrii la logodna mare aceștia îi cîntă:

Nă lilici aroși, roși ca mirgeană,
Roși ca mirgeană, naltă ca fidană,
Naltă ca fidană, albă ca sfilgeană,
Albă ca sfilgeană, tu gârdinâ xeană;
Tu gârdinâ xeană, cumu s-facu s-mi ducu,
Cumu s-facu s-mi ducu, lilicea s-u-arupu,
Lilicea s-u-arupu, pi-tu gardu s-u-arucu,
Pi-tu gardu s-u-arucu, ș-la mini s-u-aducu;
La mini s-u-aducu, mini hiu avdzâtu,
Mini hiu avdzâtu, avdzâtu ș-prâmâteftu;
Avdzâtu ș-prâmâteftu, amu ș-casi anălți,
Amu ș-casi anălți, anălți ca pâșăți.

și i se mai cîntă:

Nu cu pirifani,
Nu cu săltânati,
Nu cu caplu ndzeană,
Pleacă-ț-lu niheamă.
Tu sivdaia ta,
Nu-ari altă armână,
Cîndu inșeai la uși,
Ca luna ní-luțeai;
Cu yilia tu mânâ,
Pi poală n-ti mutreai,
S-nu-ai văr peru di lânâ.
Fciorli suntu la coru,
Tutu cu zborlu a tău;
Fciorli suntu, la numțâ,
Tutu cu tini n-gurâ.
Cîndu ti cumânicai,
Fustanea n-țâ bâgai,
Pi-tu fciori trițeai,

Di canâ nu-nî ti-afireai;

Câlâuzu cu chipuru

Tini n-țâ earai.

Tu sivdaia ta,

Nu-ari altâ armânâ.

- Atît la casa fetei cît și la cea a băiatului, duminică după semnul mare, au loc petreceri.
 - Cînd oaspeții pleacă de la petrecerea care are loc duminică după semnul mare la casa fetei, aceasta le prinde în piept o floare sau un fir verde. Cu această ocazie le sărută mîna iar ei îi dăruiesc bani.
 - La petrecerea care se face de logodna mare se cîntă dar nu se joacă.
 - Cadourile care se fac logodnicei la logodna mare nu i se dau în mînă ci i se pun pe umăr. După ce primește cadoul, fata sărută mîna persoanei care i l-a dat iar persoana îi dăruie bani.
 - Cadourile primite cu ocazia logodnei mari sînt expuse două, trei zile într-o cameră, înșirate pe o sfoară.
 - În timpul mării logodne musafirii, începînd cu socru, pot să ceară miresei să le aprindă țigara răsplătînd-o cu bani.
 - În timpul celor două logodne fata este însoțită permanent de două tinere căsătorite.
 - Atît la logodnă cît și la nuntă, ginerele dă socrului bani.
 - Două, trei flurii (monede de aur) cusute pe o batistă și purtate la fes sau cusute pe o bentiță la gîtul fetei era semn că era logodită.
 - La fărșeroți semnul constă într-o batistă roșie în care sînt legate cîteva monezi de aur. Tatăl băiatului o dă celui mai bătrîn din asistență care punînd-o într-o farfurie cu dulciuri adusă tot de tatăl băiatului zice: „Si nchirdăsească!”
- Apoi bătrînul ia semnul de logodnă, și-l trece prin barbă și îl dă mamei fetei să-l păstreze.
- Inelele care se schimbau la logodnă erau umplute cu pîine și muiate în vin.
 - Cînd rudele logodnicului sosesc la casa fetei aceasta o ia la fugă. Este prinsă și i se pune inelul în deget cu sila.
 - Fata deduce care va fi viitorul său soț observînd care din fiii socrului său lipsește.
 - La logodnă cei doi tineri își albesc fața cu făină.
 - La logodnă fata sărută mîna preotului și a persoanelor mai în vîrstă, sărută pe gură pe ai săi și își lipește obrazul de obrazul celor din familia ginerelei.
 - La logodnă tînăra își tratează viitorul soț cu cafea și cu dulceață. El trebuie să pună în paharul din care bea apă 3–5 monede de aur.
 - În timpul logodnei se cîntau multe cîntece grecești.
 - După logodnă, cele două familii plecau la iernatec în locuri diferite.
 - Între logodnă și nuntă trebuie să treacă cel puțin un an.
 - Între logodnă și nuntă pot să treacă și patru ani. În acest răstimp familiile își fac vizite la care tinerii nu participă.
 - Cît timp este logodită fata evită familia logodnicului. Dacă un bărbat o privește la fîntînă se apără stropindu-l și fugind. Dacă în drum spre cișmea întîlnește o rudă a logodnicului se întoarce din drum.

- De la logodnă și pînă la nuntă tinerii trebuie să se evite.
- Cît timp era logodit tînărul evita să intre în gospodăria socrului.
- În perioada dintre logodnă și nuntă fata poate să meargă la joc numai dacă este invitată de rudele logodnicului.
- În răstimpul dintre logodnă și nuntă fata primește o serie de cadouri din partea familiei tînărului: ceas de aur, lanț lung de aur, brățări, materiale de rochii, pantofi, dulciuri; de Păsesimi se duce halva iar la Paște se duce logodnicei „lâmbadhă,” o lumînare mare.
- Cînd merg în vizită la logodnică, rudele băiatului îi pun bomboane în buzunare. Bomboanele sînt scoase de o rudă a fetei. Dacă le-ar scoate singură s-ar certa după cununie cu soacra.
- Cît timp era logodită, fata purta salba primită de la socru.
- Părinții logodnicului duc cadouri fetei de Paște, de Crăciun, de Anul Nou, de Sfînta Maria, de Sfîntul Gheorghe și la onomastica ei.
- Uneori se întîmpla ca logodnicul să determine o rudă a fetei să-i faciliteze o vizită cînd părinții ei erau plecați. Logodnica îl primea în casă avînd ochii acoperiți cu o pînză. Nu îi adresa nici un cuvînt.

Nunta

- Vlahii bruțieni sau albanovlahii, deși grecizați, nu se încuscesc cu grecii. Se spune: „cama ghini u tal’iu dicât s-u dau a greclui.”
- La oraș, aromânii se încuscesc cu albanezii.
- În anii bisecți nu se fac nunți.
- În luna mai nu se fac nunți.
- La aromâni cele mai multe nunți se făceau toamna.
- În luna august se făceau într-o singură comună cîte 20–30 de nunți.
- Perioada în care se făceau nunțile era 29 iunie–8 septembrie, de la Sf. Petru și Pavel la Sf. Maria Mică. Din această perioadă erau exceptate cele două săptămîni care constituiau postul Sfintei Fecioare Maria.
- Tinerii se căsătoreau de obicei înainte de a atinge vîrsta de 20 de ani.
- Diferența de vîrstă optimă între fată și băiat era de 4–5 ani în favoarea băiatului.
- La grămosteni tinerii se căsătoreau în jur de 14–16 ani.
- Nu este bine să înceapă în aceeași zi două nunți într-o familie.
- În Gopeș mireasa mergea cu o săptămîină înainte de nuntă la casa viitorului soț unde acesta verifica virginitatea fetei.
- Nunta „văduvilor,” femei sau bărbați, avea loc numai noaptea.
- Dacă în timpul nunții murea cineva, cele două ceremonialuri se desfășurau în paralel. O nuntă începută nu mai poate fi oprită.
- Nu este bine să se întîlnească două mirese.
- Frații lunatici - născuți în aceeași lună - ai mirelui sau ai miresei, dacă sînt mai mici ca vîrstă, nu trebuie să asiste la ceremonialul de nuntă. Încălcarea interdicției îi expune la un pericol de moarte.

- În momentul în care mirele sau mireasa pleacă din casă (mirele spre mireasă și mireasa spre mire) frații lor lunatici sînt încuiați într-o cameră din casa unor vecini. Sînt eliberați de către o rudă după plecarea tinerilor.
- Cînd tatăl mirelui este mort, rolul său în timpul nunții este preluat de fratele său mai mare sau de alt frate.
- Fetele și nevestele care participă la pregătirea nunții se numesc surate. Două dintre ele se află permanent în proximitatea miresii.
- Mirele alege dintre tinerii neînșurați ai satului patru firtați dintre care doi îl secondează tot timpul.
- Participanții la nuntă, rude sau nu, se numesc pe durata ceremonialului cuscii.
- În timpul nunții, atît mirele cît și mireasa sărută în mai multe momente mîna asistenței. Sărutarea mîinii se realizează în trei timpi: tînărul sărută mîna, o apropiere de frunte și apoi o sărută din nou.
- Duminică, înainte de nuntă, vecinii mirelui sînt invitați la casa acestuia „s-cură arizlu tră nuntă.” Cu această ocazie ei aduc năut și vin. Are loc o mică petrecere.
- Luni, în săptămîna în care va avea loc nunta, bărbații din neamul mirelui merg la pădure să aducă lemne de foc pentru ambele familii. Cu această ocazie se cîntă texte ceremoniale care nu mai sînt reluate în cursul nunții.
- Luni fetele merg la casa ginerelui „s-țearnă yiptulu” (să cearnă grîul). Tot timpul cît ele cern, mirele aruncă în sită castane, năut, bani și bomboane.
- În ziua de marți se merge la mireasă cu „căniscu,” un dar compus din pîine, friptură, vin, prăjituri (tiyăni și corăbioare).
- Marți ginerele merge cu fărtații săi la pădure de unde aduce lemne de foc și creanga din care va fi făcută flambura (steagul).
- În cursul săptămîinii care premerge nunta neamurile aduc în dar tinerilor oi și capre care se sacrifică pentru ospățul ceremonial.
- Între alte daruri, mirele primește de la unchiul său un berbec cu coarnele aurite, împodobit cu o oglindă în frunte și cu fire de beteală și lînă colorată.
- Pentru pîinea care se face în vederea nunții, soacra mare trimete 3 fete din neam la trei fîntîni să aducă apă neîncepută. Cu această apă se frămîntă de fapt numai o turtă. În timp ce se frămîntă mirele aruncă în aluat bani pe care copiii trebuie să-i ia din albie cu dinții mînjindu-se pe față cu aluat și făină. În timpul frămîntatului se cîntă:
Oi sita, tui sitara,
Intră, soră-n căpisteari,
Frimită pâni cu niari
S-u măcă doil'i cu vreami.
Turta se unge cu miere și se împarte între cei care au asistat la frămîntarea ei.
- Miercuri seară, atît la fată cît și la băiat, se plămădește aluatul de pîine și colaci. Suratele aduc în cursul după-amiezii trei vase cu apă de la trei fîntîni. La plămăditul aluatului asistă numai femeii iar cernutul făinii este permis numai fetelor care au părinți în viață. În timpul cernutului se cîntă:
Adu, lea măle, sita,
S-anțirnemu fărina,

S-câlisimu nâ featâ
Cu mumâ ș-cu tatâ,
Ta și-aprindâ aloatlu,
Aloatlu ti numtâ,
Ta s-n-adrâmu culațli,
S-câlisimu fârtațli,
S-câlisimu ș-nunl'i,
Nunl'i cu cârunli.

• Plămăditul aluatului este început de o fată cu părinții în viață. I se cântă:

— Naparti di-Amarea Lai,
Ńi-alâvdarâ nâ mușeatâ,
Cum sâ-ni facu, s-mi ducu,
S-mi ducu ta s-u vedu.
— Ncalicâ, gione, bineclu,
Di-ni ti du pân la mușeata.
Dușu, mi dușu, pân tu uboru,
Mușeata și-arnea uborlu.
— Bunâ-ț dzua, lea mușeatâ,
— Ghini viniși, gione livendu.
— Iu u-ai mă-ta, lea mușeatâ?
— Ma ș-si dusi la nâ nuntâ,
S-facâ nunâ, s-ancurunâ,
Cu curunli di asimi,
Ș-cu lilici di hrisafi.

• La plămăditul aluatului familia asista fără să aibă dreptul la o participare activă.

• Plămădirea aluatului se încheie cu un joc care se face în jurul albiei acoperită cu un prosop (gioacă aloatlu). Cei care participă la joc se țin de mână și cântă:

Unâ veârâ mari, mari,
Lăi Muchina, lăi,
Unâ veârâ mari, mari,
Yioryi ș-capitanu.
Furli s-vearsâ tu Turchii,
Tuț s-ducu ș-tuț s-toarnâ,
Yioryi armânlu nu ș-si toarnâ.
Și-avdzârâ câ s-vâtâmarâ,
Soia tutâ u-nvirnarâ.

• După ce se încheie jocul aluatului, albia este așezată pe masă. Asistența aruncă monezi peste prosopul care acoperă aluatul. Bani sînt împărțiți între tinerele care au participat la frămîntat. Cu această ocazie se cântă.

- Colacii de nuntă sînt însemnați cu pristolnicul.
- Morarul nu trebuie să-și ia partea din grîul pregătît pentru nuntă. Plata se face în vin și într-o pîine făcută din grîul respectiv.
- Miercuri, în săptămîna nunții, se frămîntă pîinea care este dusă la cuptor (cireap). Brutarul nu trebuie să coacă în ziua respectivă altă pîine.
- Frămîntatul pîinii are loc joi, atît la mireasă cît și la ginere. În timp ce se frămîntă aluatul

asistența cîntă:

Unâ armânâ arhondisâ
Bâgă numtâ ta si-și facâ,
Fciorlu a l'ei si-ansoarâ.
Soi și xiniț,
Tuț și-li câlisi.
La numtâ ta s-yinâ.
Tâl'ie unâ nîl'i di oi
Ș-doauâ nîl'i di căpri.
Șapți hâsachi li bilesco.
Patrudzăț di mlări
Poartâ gârnu lu la moarâ.
Trei moari maținâ
Fârinâ ti la numtâ.
Șapți nveasti frimitâ
Pânea ti la numtâ.

- Cîntec la frămîntarea aluatului.

Intrâ nveasta-n căpisteari
Ca s-facâ doi culați cu néari.
Si-acl'imămu ațea mul'eari,
Ațea țî cl'eamâ nuntar'l'i.
Dzâțeț-l'i s-mi cl'iamâ ș-mini.
Va-l'i adaru un bârnu di-asimi,
Câ aveamu mă-sa cusurinâ,
Nî-u aveamu cusurinâ veară.

- Joi se cîntă miresii cîntecul:

Ș-inși feata priimnari,
Pi mardzinea di amari;
S-priimnă feata ș-si curmă,
Ș-u l'ea somnul, feata doarmi,
Sum aumbrâ di masinu,
Clo s-mută vimtu arău,
Vimtu arău, vimtu di amari,
Freadzi darmă di masinu,
Di agudi feata pi cheptu.

- Joi, cînd vin la mire și la mireasă, rudele aduc un „cîniscu,” adică o bohcialiche (boccea) în care se află o plăcintă, vin, carne de oaie și o pereche de ciorapi de lînă.
- După frămîntarea aluatului se împletesc mai întîi trei colaci „colaclu di alăxeari” (de schimb), „colaclu a nunlui” (al nașului) și „culaclu a buygeadzloru” (al rudelor miresei).
- La fărșeroși frămîntarea aluatului se face în prezența nașilor. Ei sînt chemați de doi copii cu părinții în viață. Înainte de a merge la casa nașilor, copiii aduc de la fîntînă apă cîntînd cîntecul „Umple soro, vearsă frate.” Tot copii ajută la cernerea făinii și la frămîntarea aluatului. În timp ce cern, ei mînjesc cu făină pe obraz bătrînele din casă. Apoi iau o bucată de aluat cu care trec pe la toți cei care asistă. Aceștia le înfig monezi în aluat. Cu o parte din bani soacra va cumpăra un dar miresei iar o altă parte rămîn înfiți în bucata de aluat. A doua zi, vineri, fratele mirelui duce bucata de aluat și o ploscă de vin la casa miresei. Aluatul este păstrat de mama miresei pînă în momentul în care cuscrii vin să ia fata să o ducă la viitoarea ei familie. Banii din aluat sînt puși în încălțămîntea miresii de unde îi va lua feciorul care o descâlța în momentul cînd este trimisă la fîntînă după apă.
- Joi seară mirele și doi fărtați invită nașii la nuntă ducîndu-le și colacul nașului.
- Două tinere căsătorite și doi flăcăi (din partea ambelor familii) fac, joi după-amiază, invitațiile la nuntă pentru rudele apropiate. Fiecărui cap de familie îi dau un colac și îl invită să bea dintr-o ploscă cu vin.
- Joi dimineață, cînd fata merge la baia turcească, mirele este cel care îi plătește baia.
- Vineri se expune zestrea fetei (paia) și darurile (doarâli) pe care aceasta le face rudelor băiatului.
- Zestrea fetei constă în principal în obiectele ei de îmbrăcăminte și așternuturi, eventual o ladă de zestre.
- Hainele pe care le primește fata la nuntă sînt „ti unâ banâ” adică suficiente pentru toată viața. Ioan Nenișescu dă următorul inventar de obiecte de zestre (care se mai numește și „prică”):
40–45 de perechi de ciorapi („pârpodz”);
40 de cămăși;
4 șorțuri de lînă („poli”);
6–8 cearceafuri;
1 șorț special pentru frămîntarea pîinii;
20 de broboade de cap („șchechi cu oime”);
4–6 broboade negre de mătase pentru doliu („căftăni”);
10–12 legături de cap mai ieftine („iasmădz ti ligarea caplui”);
2 fulare care se leagă iarna la gît („șimii di lînă ti guși”);
15–20 batiste „ciuvredz”;
8 perechi de papuci lucrați la gherghef („pantofle sau mestre”);
6 chiloți („zmeanî sau pantaloni”);
2 rochii de mătase („fustăni di sirmă”);
2 rochii de lînă;
1 rochie de flanelă;
2 rochii de olandă („basmă”);
2 rochii vătuite („cuburlii”);
3 paltoane scurte îmblănite („sacuri”);

2 paltoane („Polci”);
2 șorțuri de mătase;
1 șorț de olandă;
1 așternut compus din: saltea de lână (sau două), două plapume dintre care una cu față de mătase, două doage, patru perne mari și două perne mici.

Pe lângă obiectele enumerate autorul spune că mireasa mai primește între 50–300 de lire.

• Un alt inventar de zestre indică următoarele obiecte:

30–60 de rochii;
20–30 de fuste;
300 de cămăși;
100 de șervete;
150–200 de ciorapi de lână;
10–15 chilimi;
4–8 plăpumi („iurgane”);
10–15 flocați („beliță”);
15–25 scoarțe vopsite („vilendză”);
20–30 de cergi ;
trîmbe de pînză de borangic;
trîmbe de pînză de bumbac;
vase de aramă;
bijuterii de aur și argint;
proprietăți (casă, pămînt, vie);
bani.

• Dacă ginerele era sărac, tatăl fetei, mai înlesnit, dădea tinerei perechi 100 de capre sau oi.

• Vineri, în ziua cînd se expune zestrea se cîntă:

— Ți-nîi țâ feciu, fendilu a meu,

Di nîi-alipseși straîli?

— Țiva nu fțeși, lea feata mea,

Di-nîi ț-adnai straîli.

Va-nîi ti pitrecu la casa ta,

La casa ta ș-la tihea ta.

— Ți-nîi feciu, lea dada mea...

(ca mai sus)

— Ți vâ feciu, surârli a meali...

(ca în prima strofă)

— Ți vâ feciu, lăi frațli a mei...

(ca mai sus)

• Vineri cînd se scoate zestrea se cîntă:

Câ țe, lea dado, mi-arâseși,

Iu ai paia ți-nîi dzâseși?

Ia fustanea spindzurată,

Ia-u hil'ie di-u îmbracă.
Iu ai mobila ți-ni dzâseși?
Tu udă easti așezată,
Ia căruța di-u-ncarcă.

- Vineri, când se expune zestrea miresei se cîntă un text care începea cu versul „mi arăseși, lăi tate!” în care toată familia, tată, mamă, bunic, bunică, frați, surori, sînt acuzați că au păcălit fata dîndu-i o zestre prea mică.
- La fărșeroți zestrea miresei era încărcată pe un cal peste care era așezat un băiat.
- La fărșeroți zestrea trebuia să ajungă la casa ginerelui înainte de sosirea miresei.
- Celor care nu puteau veni la petrecerea de vineri seară (la expunerea zestrei) li se trimitea o farfurie de mîncare numită sufărliche.
- Vineri seară, după petrecerea la care se bea, se mîncă, se cîntă și se joacă, un grup de tineri se duc la trei cișmele de unde aduc apă. Cu această apă se va spăla mireasa a doua zi pe cap.
- Vineri fata și băiatul merg să facă baie la băi diferite.
- Vineri se taie oile și berbecii pentru masa de nuntă. Avînd în vedere că petrecerea care are loc la casa mirelui este de mare anvergură, se sacrifică uneori și 20–30 de capete. Aceste animale sînt alese și îngrășate din timp purtînd numele de „nâmal'iu.”
- Pentru pregătirea bucatelor de nuntă sînt alese două femei pricepute care la sfîrșitul ceremonialului sînt răsplătite cu daruri.
- Pentru masa de nuntă se tăia și un berbec negru. Coada berbecului o primea nașul în semn de cinste. Peste berbecul înjunghiat se aruncau boabe de orez.
- Pentru masa de nuntă se pregăteau următoarele mîncăruri: pilaf, carne friptă, supă de măruntaie, pîine. Nu se făceau prăjituri. Se dădeau în schimb rahat, bomboane și fructe.
- Sîmbătă se prepara din mațe și măruntaie cucureț sau cocoreți care se mînca abia luni dimineață.
- În timpul nunții — de sîmbătă pînă luni — mireasa nu trebuie să mînce nimic. Dacă ar mînca, gestul ar fi interpretat ca lipsă de modestie.
- Sîmbătă seară, atît la mire cît și la mireasă, are loc cîte o petrecere la care se cîntă și se joacă. În timpul nopții tinerii din familia miresei invită la petrecerea lor pe cei ai mirelui, uneori chiar pe mire. Mireasa nu participă la această petrecere.
- Sîmbătă seară socrul mare merge la mireasă ca să-i ducă salba și steagul de nuntă. Steagul de nuntă este purtat de naș.
- Cînd sosește socrul la mireasă, sîmbătă seară, între el și familia fetei are loc următorul protocol: socrul mare pune pe masă colacul de schimb care are în jur de 6–7 kg și este un dar din partea mirelui. Peste colac se așează un prosop iar peste prosop se pun un număr impar de papuci pentru frații și surorile fetei, o bucată de carne de berbec, uneori un berbec întreg, o ceașcă de cafea și o sticlă de rachiu. Socrul mic pune, la rîndul său, pe masă colacul de schimb, acoperit cu prosop peste care așează o bucată de carne de berbec, o ceașcă de cafea fără toartă (filgeană) și o sticlă de rachiu. Fiecare dintre socrii își toarnă rachiu în ceașcă și apoi fac schimb de cești. După ce beau rachiul se sărută iar socrul mare dă celui mic „arâvoana,” salba și verigheta învelite într-o batistă roșie.

• Dacă mireasa era din alt sat, tatăl ginerelui, câteva rude și chiar ginerele veneau sîmbătă seară în satul ei și trăgeau la o rudă. Socrul mic le făcea o vizită la rezidența lor provizorie, scopul secret fiind se pare acesta de a verifica dacă ginerele era tînărul asupra căruia se înțelesese cu tatăl. (Se întîmplă ca nici socrul mic să nu-și cunoască ginerele pînă la nuntă.) Vizita dura jumătate de oră. Viitorul ginere săruta mîna socrului mic și a rudelor, gest care era răsplătit cu dulciuri și bani. După această vizită abia, socrul mare se ducea la casa viitoarei sale nore pentru a duce salba și inelul de logodnă.

• Sîmbătă seară prietenele miresei îi duc cîte o plăcintă. Persoanele care așează masa cu grijă ca în fața fiecărei fete să fie așezată plăcinta pe care a adus-o. Fetele rup din plăcintă și își oferă una alteia dînd și miresei. La această petrecere se cîntă:

Ai lea feată la fântînă!

Duțeț-vă voi, că io nu yin...

Că dada, lea, mi isusi

Aoaltadz dumânică.

Nel curat ní-adusiră,

Ținți flurii nișani,

Anvârtiti tu căftani,

Îmbăirati pi ghiurdani.

• Sîmbătă după-amiază nașul și firtații pregătesc steagul.

• Dacă mireasa era din alt sat decît mirele steagul se făcea joi sau vineri, în așa fel încît să poată fi dus sîmbătă la casa miresii.

• La fărșeroși steagul se făcea duminică, o săptămînă înaintea nunții. Băieții și fetele mergeau la pădure de unde tăiau 2 lemne pentru 2 steaguri. Pe unul dintre cele două lemne se prinde o pînză albă care pe margini avea cusuți clopoței. În vîrfurile acestui steag se lăsau trei crenguțe care, împreună cu suportul principal făceau o cruce. În cele trei crengi se înfigeau mere. În vîrfurile celui de al doilea lemn se construia o bilă de lînă roșie. La întoarcere, fetele aduceau lemne din pădure pentru gătit. Cele două steaguri stăteau pe casa mirelui pînă la sfîrșitul nunții. Cînd alaiul mirelui pleca după mireasă lua cu el steagurile.

• Sîmbătă seara socrul mare merge la mireasă cu steagul. În cazul în care în familia miresei a avut loc recent un deces, socrul mic poate să pretindă să nu fie adus steagul.

• La grămosteni steagul se compune dintr-un suport de lemn de corn, înalt de 2–2,5 m, care are spre vîrf un alt lemn așezat transversal ca să formeze o cruce cu brațe egale (lungime 30–40 cm). Partea textilă este un pătrat de pînză roșie cu latura de 1 m decorat cu dantele și franjuri. În cele trei brațe libere din vîrf se înfig mere roșii. După ce se încheie operația de împodobire, steagul este „plătit” și jucat. Momentul plății este marcat prin următorul cîntec:

Ursea, tine nune,

Arucă tu hlamburâ.

Ursea, tine soacre,

Arucă tu hlamburâ.

Ursiș, voi surări (frați, oaspiț),

Arcaț tu hlamburâ.

- În unele locuri steagul de nuntă se face prin împodobirea unui tricolor românesc.
- În timpul dominației otomane steagul de nuntă era alb și avea o cruce roșie în centru.
- Miercuri, după nuntă, nașul este cel care desface steagul. Merele sînt împărțite între tinerii necăsătoriți iar pînza revine soacrei mari. Lemnul de la steag este însemnat în două locuri și dat miresei să-l rupă. Cu aceste fragmente primite din mîna nașului mirele bate simbolic mireasa. Două fragmente, cele mai mici, sînt aruncate pe casă iar al treilea este dat soacrei care va face furcă de tors pentru noră.
- Transformarea suportului de steag în furcă pentru noră se realizează în felul următor: soacra leagă de lemn un ban și îi leagă un caer de lînă. Mireasa toarce simbolic cîteva fire.
- Din steagul de nuntă cîteva mițe stau timp de 40 de zile pe casa ginereului. După aceea ele se torc și se torc pentru ciorapii miresei.
- Hainele mirilor se pregătesc scurtă vreme înainte de nuntă. Croitul și cusutul îl face un croitor. Operația de croit începe în prezența cîtorva rude apropiate. După ce ia măsura, croitorul pretinde că nu poate începe pentru că nu îi taie foarfeca. Atunci mama tînărului (fată sau băiat) face un dar croitorului (în natură) și aruncă bani pe valul de pînză. Rudele care asistă îi imită gestul. Pentru hainele mirilor și miresei se obișnuiește să se aducă croitori buni și din alte sate.
- Croitul și cusutul hainelor are loc în curte sub un umbrar. Calfele și ucenicii lucrează uneori chiar în curte. Pregătirea hainelor devine un spectacol pentru tot cartierul.
- Croirea hainelor de nuntă se începe într-o luni sau într-o joi cu cel puțin o săptămînă înainte de nuntă.
- Prin hainele mirilor se trece un vătrai sau un clește, să fie tari ca fierul.
- Hainele de nuntă ale mirelui se numesc Yrâmbeațiți.
- Hainele de mireasă se numesc nivîștești.
- Costumul de mire diferă de cel de sărbătoare prin firele de beteală de la căciulă și prin faptul că poartă pantofi în loc de opinci.
- La nuntă mireasa încălța o pereche de cizme din piele galbenă pe care nu le mai încălța apoi niciodată în cursul vieții. Cizmele erau păstrate ca amintire.
- Mireasa purta la nuntă o pereche de cizme frumos decorate cu tureică roșie pe care apoi nu le mai poartă niciodată.
- Joia viitoare mireasa își cănește părul, își pune vășia. Cu această ocazie se cîntă:

Ńi-adusiră mășia s-ni-u bagu,

Dado, lea dado.

Mini mi fășeamu

Niș canda nu vreamu.

Dado, lea, dado,

Ńi-adusiră fustanea s-ni-u bagu,

Mini mi fășeamu

Niș canda nu vreamu.

Dado, lea dado,

Ńi-adusiră saclu s-ni-l bagu,

Mini mi fășeamu

Niș canda nu vreamu.

Dado, lea dado,
 Ńi-adusiră tel'iu s-rńi-l bagu,
 Mini mi fâțeamu
 Niș canda nu vreamu.
 Dado, lea dado.

- Mireasa nu poartă nici un fel de bijuterii în afară de niște cercei din ceară.
- Sîmbătă seară se strîng toți banii — fluriile miresei — parte dintre ei transformați în podoabe. Strînși într-o legătură, sînt duși la casa mirelui unde nimeni nu umblă pînă miercuri, după nuntă, cînd mireasa se întoarce de la fintînă.
- Înainte de a fi îmbrăcată mireasa, i se cîntăresc hainele.
- La grămosteni costumul de mireasă constă din următoarele piese:
 - ciorapi de lînă vișinii sau albaștrii decorați cu fire aurii sau argintii;
 - pantofi negri cu spiciuri (capse de metal) și decorați cu fire argintii de beteală (hrisafi);
 - cămașă de in cu mîneci, acoperind genunchiul cu o palmă;
 - cumășu, sarafan fără mîneci foarte decoltată în față, de lungime medie, pînă la genunchi; pe șolduri cumășul are clini în care sînt dispuse buzunarele; se face din damasc (mătase) în dungii, matlasat pe bumbac; dungile sînt late de circa 3 cm, de culoare roșie, neagră, albă, albastră și galbenă; pe margine cumășul este decorat cu găitan de lînă neagră; în cazul în care cumășul are mîneci din materialul rochiei atunci se prinde de mînecă o piesă în formă de aripioară numită căpache; în dreptul decolteului cumășul are un plastron de mătase (alb, bleu, roșu) decorată cu dantele;
 - peste cumăș în partea de jos a corpului se pune șorțul (poala) de catifea brodat cu lînă și fir și putînd avea culoarea albastră, verde sau maro;
 - peste cumășul fără mîneci se pune mintanu, o bluză decoltată confecționată din catifeaua șorțului; mintanul este decorat cu găitan și are pe fiecare mîneci trei nasturi galbeni;
 - pe cap mireasa poartă căciulă care se compune din următoarele piese: a) o calotă de fetru roșu decorat pe margine (15 cm) cu broderie neagră și argintie, spre vîrf calota este acoperită cu un zig zag de fir auriu și argintiu, fundul calotei este întărit cu o perniță numită papu; b) calota este acoperită parțial cu un batic de bumbac numit habotu; c) pe calotă, din vîrf și pînă la frunte se cos 7 monede de aur, întregul ansamblu numindu-se cor; de o parte și de alta a corului pot fi cusute două rînduri de monede de aur care se numesc schicur; d) pe vîrfurile căciulii se fixează un tasu (disc de argint decorat, cu un diametru de 10–15 cm) tivit cu monede de argint; de tas se prinde un găitan negru (pirușeană) care are la cele două capete funde de mătase pe care se cos monede de argint; e) sub bărbie căciula se prinde cu o măgură — bandă lată de 2–3 cm realizată din șiruri de mărgel. O căciulă de mireasă abundent decorată poate să cîntărească pînă la 2–2,5 kg. Mireasa își piaptănă părul în două cozi pe care le fixează în creștetul capului pe vîrfurile căciulii. Cînd mireasa nu are păr suficient de bogat se folosesc cozi false. În spatele căciulii se prinde un batic înflorat cu latura de 1,5 m care se numește ciumbere. Baticul acoperă tot spatele fetei și partea din spate a căciulii se mai numește și pose. Peste ciumbere se mai pun zăvonlu și cipa care acoperă fața fetei pînă la nas. Zăvonlu este o bucată de mătase roșie de formă pătrată decorată în felul următor: margine de catifea maro, 6 rînduri de mărgel, mari și mici, și flori pictate. Pe locul unde zăvonlu se prinde de căciulă, decorația

este întreruptă. Porțiunea, care nu depășește 20 de cm, se numește „calea cuscârlor.” Mijlocul laturii care se opune acestei porțiuni este marcat printr-un triunghi orientat cu vârful spre centrul pătratului, triunghi care poartă numele de cucotu. Peste zăvon este prinsă cipa — voal de mătase transparentă spre deosebire de zăvon care se face din mătase opacă. Latura cipei este de circa 90 cm și marginea este decorată cu fluturași albi de mătase. Ciumberea, zăvonlu și cipa se prind de căciulă cu o podoabă numită mură. Peste construcția obținută din căciulă, ciumbere, zăvon și cipă se prind flori de mărgel și șiruri de mărgel. Pe partea dreaptă a căciulii se prinde o fundă bleu de mătase brodată cu fir iar în stînga căciulii o oglinjoară decorată cu mărgel de care este suspendată o floare artificială. În vârful căciulii mireasa are prinsă cu mura două podoabe de argint numite ciuprăchi de care atîrnă lăntișoare terminate în mici monede de argint. La gît mireasa poartă mărgel și lanț de aur cu dubloni iar la mîini brățări.

- Salba de mireasă se compune dintr-un număr impar de monede de aur înșirate pe un fir roșu sau prinse pe lanț. Numărul monedelor poate să pornească de la unu și să ajungă peste 10.
- Cînd socrul mare aduce salba miresii, atît socrul cît și soacra mică o ating de păr și apoi o transmit rudelor prezente care le imită gestul. Se cîntă în acest moment cîntecul *Ni lilice aroși* cîntat și la logodnă și versurile:

Țăni-n-mi nica aestă seară,
Ș-mâni, ti prîndzu, prîndâ-mi,
Că va-ni mi dai, măle, tu xeani,
Și xeanili, măle, suntu greali.

- În simbăta în care socrul aduce salba miresii, aceasta, cu salba la gît, sărută mîna întregii asistențe primind bani.
- Marți, cînd tatăl sau fratele miresii ducea mirelui bijuteriile miresii, era primit cu rachiou roșu.
- Înainte de nuntă ginerele nu își schimbă hainele și nu se rade pentru ca bărbierul să aibă ce bărbieri iar primenirea să fie vizibilă.
- Sub hainele de mire tînărul poartă izmenele murdare, purtate înainte de săptămîna nunții. El nu se primenește pentru că aceste izmene, ajunse în mîna unui dușman, pot fi folosite pentru a-i reduce potența sexuală.
- Bărbieritul ginerelui are loc duminică în prezența nașului, a rudelor și a firtaților. Bărbieritul este început de naș și continuat de bărbier.
- Nașul poate să înceapă bărbieritul mirelui numai dacă are ambii părinți în viață. În caz că nu, bărbieritul este început de un firtat.
- Duminică mirele merge la baie cu firtații de unde se întoarce cu bărbierul, bărbieritul avînd loc acasă.
- Înainte de bărbieritul ginerelui, fetele și nevestele îi cîntă:

Lă-ni-mi și aspeală-ni-mi
La șopotlu din cheari;
Ni-mi-aspilăi pri doauăli brațâ,
Ni-arcai apa ș-pri fațâ,
Mea-ni vidzui ș-un gioni bun
Ș-nâ cuvendă loai s-li-aspun:

— A bre gione, ní-ti-alâvdarâ,
Câ ești hrisic bun în hoară.
Va sâ-ți dau un gros di-asimi
Și c-un hir di ibrișimi,
Ca s-li badzi ună mânuși,
S-ní-l poartâ nveasta di guși.

• Cîntec la bărbieritul mirelui.
Mea ghini nâ vini birberu,
Ta s-nâ surseascâ yrambolu.
Mea, tini birber, ași s-bânedzi,
S-n-u lu-adari, mușat, mușat.
Mea, ia mutriți-l di pi frîmte,
Că-s pare cu mare minte;
Mea, ia mutriț-lu pi sufrânțeali,
Câ s-pari ca țerlu cu steali;
Mea, ia mutriț-lu di pi nari,
Calotihă cari ș-lu ari;
Mea, ia mutriț-lu di pi dințâ,
Calotihă di a lui pârîntâ;
Mea ia mutriț-lu di pi cheptu,
Câ s-pari ca birbecu aleptu;
Mea ia mutriț-lu di pi bârnu,
Câ s-pari ca atlu cu fârnu!

• După ce mirele este bărbierit i se cîntă:

Ah! tini mușatâ și mârâtâ,
Ca luțeafirlu di dimineață,
Ași țâ lumbârsești fața!
Distimeli chindisitâ,
La tini-avea imnisitâ,
Doil'i în cali nâ adunamu;
Fă-ti tri cali s-nu cripămu.
Și-easti nîcă și nu s-duceaști,
Scoati punga di și-u meaști.
Un calu ayru și cu mânuși,
Sâ-l poartâ înveasta di guși.

• În timp ce mireasa se pregătește pentru nuntă și își îmbracă peste cămașă cumașul i se cîntă:

Ia bagâ-ț cumașlu,
Vedzi ca cumu ț-undzești,
Și-anda s-treț la uși,
Apleacă-n-ti niheamâ,

Nunta

Pleacă-ți niheamă,
S-ti vedz cu yilii,
S-nu-ai vâr peru di lânâ.

- Duminică dimineață, după ce se bărbiește, mirele se duce „în camera cavalierilor” unde se îmbracă. Când este gata, mama lui îl sărută pe ochi și pe frunte și i se cântă cântecul „Dişcl’idi, gioni, ocl’iul ca mura.”
- După ce mirele este îmbrăcat de nuntă se duce în colțul încăperii unde se află icoana unde este binecuvântat de părinții lui. Tot timpul este flancat de cei doi firtați. După binecuvântare sărută mâna nașilor și a persoanelor mai în vîrstă care îl răsplătesc cu bani.
- Când mirele pleacă să ia mireasa se sacrifică un miel peste care el trece călare. La întoarcere, găsește mielul pregătit. Dacă frigerea mielului nu este încheiată la venirea mirelui și a miresei este semn rău.
- Când mirele pleacă să aducă mireasa i se pun în cale: un vas cu apă, două pîini și un miel negru. Trece peste ele călare răsturnînd vasul cu apă.
- Înainte de a pleca spre mireasă mirele bea de trei ori dintr-un pahar cu aghiazmă pe care îl primește de la mama sa. Iese din cameră pășind cu dreptul peste prag.
- Când mirele pornește spre mireasă i se cântă:
Nchisi yrambolu la nveastă,
Ia dzâțeț sâ-nchirdăsească,
A mă-sa-i sâ-l’i prucupsească,
A tată-su-i sâ-l’i aușească.
- Când mirele merge să ia mireasa, soacra mică îl întâmpină în curte, îl înconjoară cu o sfoară și îi dă o palmă.
- Când alaiul mirelui vine să ia mireasa, tinerii din familia ei bat — în glumă — pe firtați.
- Când alaiul mirelui sosea să ia mireasa, frații acesteia se împotriveau, apucau caii de căpăstru și nu le dădeau drumul pînă nu primeau ca recompensă o damigeană de vin. În 1978 la o nuntă, fratele miresei s-a așezat pe capota mașinii în care se afla nașul și nu a coborît pînă cînd acesta nu i-a dat 100 de lei.
- Tot în 1978, la aceeași nuntă, sora miresei dă o palmă mirelui. În vechime mirele stătea în fața casei miresei și bărbați din familia ei îl pălmuiau.
- Când alaiul mirelui ajunge la mireasă i se strigă din casă: „Iu vâ duțeț, more? Nu vâ u dămu!” Alaiul mirelui așteaptă puțin și apoi pleacă spre biserică. La o distanță mică în spatele lor vine și alaiul miresii.
- În 1979, în Lăstuni, la venirea mirelui în locul unde urma să aibă loc nunta, rudele fetei au construit o barieră din coceni de porumb. Deruta a durat peste 20 de minute după care, plătind, mirele a fost trecut peste barieră de fratele fetei. Ajuns în sală mirele a fost îmbrîncit de un văr al miresei care a spus „Ți caftă aestoa aoați?” iar fratele a intervenit precizînd că a fost adus de el.
- Când mirele ajunge la mireasă, soacra mică îi face un dar constînd din: colac, tavă cu plăcinte, farfurie cu „pilafea yrambolui,” bomboane, mere, vin roșu și trei linguri noi. Când mirele intră în casă soacra și rudele fetei îi cântă:

Pâyăliț nâpoi, nâpoi,
S-veadâ soacra dzinirli,
Va-și l'ea nari, nu va l'ea?
Ca s-arâdâ di cari-l l'ea.
Ia mutriț-lu di pi cheptu,
S-pari unu gioni aleptu;
Ia mutriț-lu di pi frânti,
S-pari câ-i birbecu di-tu munti;
Ia mutriț-lu di pi nari,
S-pari câ-i di soi mari;
Ia mutriț-lu di pi gurâ,
La cireapu mâcâ, fuduli;
Ia mutriț-lu di pi dințâ,
Ca hara di-a lui părințâ;
Ia mutriț-lu di pi capu,
S-pari soi di arapu;
Ia mutriț-lu di pi mâni,
La cireapu mintea cârbuni.
Ți-su fărtațli ți-aduseși,
Tuț bicheari ș-niansuraț?

• Firtații mirelui împart în două ploconul soacrei mici. O jumătate o lasă soacrei mici și rudelor miresei și o jumătate o iau cu ei. În timp ce firtații sînt ocupați cu împărțirea darului, rudele miresei încearcă să dea cîteva palme mirelui pentru a-l pedepsi că le ia fata.

• Cît timp se află în casa miresei, alaiul mirelui încearcă să fure, neobservat, un obiect. Acest obiect simbolizează norocul miresii.

• Cînd alaiul mirelui ajunge la poarta miresii este primit cu cîntecul:

Ghini vinirâ cuscârli,
Cuscârli ațeli alghili,
Alghili ca laptili,
Dulțali ca nuțali,
Ayalea, yalea, cuscri voi,
Câ si-aspari feata-nă,
Feata-nă, aleapta-nă,
Alepta și scriata-nă.

• Tot la venirea mirelui la casa miresei se cîntă:

Mumă-ni turțâ,
Mumă-ni frântâ,
Mumă-ni niscântâ câni yanițari,
Mumă-ni vinirâ s-mi-arapâ,
Tu-altu locu sâ-ni mi-astragâ.

- Când ajunge la poarta miresei alaiul mirelui cîntă:

Cuscră analtă și mavrumatâ,
Scoati-nă pirdhica nafoară,
S-nă u lomu, s-nă fudzimu,
S-nidzemu tu loclu a nostru.
Cara s-fudzimu, iu va nidzemu?
— Tu Arbinișie va nidzemu.
— Io arbișăști nu-ni știu.
— Ńi-am nă mumâ di-ni ti-nveață.

- La masa care are loc la casa miresei se pregătesc următoarele feluri de mîncare: mîncare din măruntaie de oaie (ianomati), iarhnii (carne de oaie și ceapă prăjită) și pilaf cu carne.

- În timpul mesei se cîntă o serie de cîntece care se referă la animozitatea rituală care domnește între cele două partide.

Mea cuscârli și-albili,
Albili ca laptili,
Cuscârli ș-dâmcoasili,
Ți n-asparsitu oasili,
Ș-n-alimsitu vasili.

Uneori aceste cîntece degenerază în adevărate conflicte și bătăi. Au fost situații cînd la capătul lor, nunta nu a mai avut lor.

- Un alt cîntec din aceeași categorie este următorul:

O, lăi (numele mirelui), ți-adrași?
Ți-su fărtațli ți-ț băgași?
Doi auși fără dință,
Doi bicheari niansuraț,
Cu mustățli pân di urecl'i,
Și cu barba pân di bârnu.
Yrambolu ș-lu mâcâ musca,
Soați, mutriț, ni-easti arău,
Ș-di-arșini sudoarea lu-arupsi.
Soați, ni-easti multu arău,
Fărtațli nu ș-si duchescu.

- În timpul nunții mirele și mireasa au cîte o batistă — ialăcâ — pentru ca să-și șteargă sudoarea de pe față. În timp ce mireasa se șterge singură, mirele este șters de unul dintre firtați, fapt pe care aceștia îl consideră ofensator.

- În timpul mesei care are loc la mireasă, nașul poate să ceară socrului mic să cînte un cîntec. În cazul în care acesta nu știe să cînte sau nu are voce este înlocuit de un membru al familiei miresei care cîntă:

Ursiț, ursiț, voi oaspiț,
Ursiț ș-achicâsiț,

Câ io pi soari n-mi giurai,
Câ io putes s-nu cântu,
Putes io nu-îni cântai.
Mași ti hâtârea oaspișloru
Ș-ti hatra cuscârlui,
Va-îni dzâcu unu cânticu fuvirosu
Ș-multu pârupusitu.
Va-îni facu munșali ta s-plângâ
Ș-câmpurli s-lâcrâmeadzâ.
Câti cârvani tu câmpu,
Tuti va s-dânâseascâ.
Ș-câti cârâvi tu-amari,
Tuti va s-dânâseascâ.
Câ țî-îni vidzurâ ocl'il'i a mei,
Tu mesi di-Amarea Lai,
C-aclo ș-fitrusi meru aroșu.
Mearili s-hrisusiti
Ș-frândzâli malâmusiti.
Lipuraru di-anvârliga,
Elu cuibaru și-adra.
Greaști merlu, azburaști:
— Nâpoi, nâpoi, lipurare,
Nâpoi, corbu, s-ti vedu,
Câ aoa cuibairu nu s-adarâ!

- În continuare este rîndul socrului mare să cînte. În cazul în care nu are voce sau nu vrea să cînte, el poate plăti nașului o sumă de bani pentru a fi păsuit.
- Înainte de a pleca spre casa mirelui, tînărul și tînăra primesc binecuvîntarea rudelor acesteia. Așezați în colțuri opuse ale camerei ei sărută mîna rudelor care îi binecuvîntează și le dau bani (mirele stă în colțul de cameră în care se află icoana).
- Înainte de a pleca din casa părintească, mireasa revine pentru ultima dată în odaia unde a stat împreună cu soașele unde bea de trei ori dintr-un pahar de aghiasmă pe care i-l dă mama ei și își face de trei ori semnul crucii.
- Tatăl fetei o conduce pînă la ușa camerei de unde este preluată de socrul mare care primește cu această ocazie toți banii care s-au strîns în timpul logodnei și a nunții și o năframă roșie în care se află mere, unul dintre el conținînd trei monede.
- Cînd mireasa pășește peste pragul casei părintești se cîntă:
Sâ-nvirinâ feata, feata,
Câ s-disparti di dada,
Ncl'inâ-ti nâ-ncl'inâciuni,
Ș-du-ti, featâ, oară bună!
Sâ-nvirinâ feata, feata,

Că s-disparti di tata;
Ncl'inâ-ti nâ ncl'inâciuni,
Ș-du-ti feată, oară bună
(se repetă pentru frați, surori și rude)

— Nu ță spuneam io, moi lai mumâ,

Că ațelu xenu nu-ni ti-adună.

Xenlu știi zboară multi,

Mâmânilii di-și li-arâdi.

Di-ni ti-arâsi, muma mea,

S-mi ayunești din casa mea.

— Nu-ni ti-ayunesc more hil'ia mea,

Câ-ni ti pitrec la casa ta.

• Când mireasa trece peste pragul casei părintești se mai cîntă:

Treamburâ soarli, treamburâ,

Treamburâ ș-ascapită,

Treamburâ inima featil'ei,

Că sâ-mparti ea di mă-sa,

Că sâ-mparti ea di tata;

Plândzi feata, sâ-nvirinâ,

Plândzi mama și s-dirinâ,

Oara-ț bună, hil'ie scumpă,

Bună ș-avdzâtâ totna;

Avdzi lea yiamanda mea,

Nu-ni plândzi și nu-ni ti cârtea! (bis)

Câ-ni ti duți la casa ta.

• Când mireasa se sărută cu rudele sale la despărțire se cîntă:

— S-ț-am urâciunea, tată, tora tu dispârțari,

S-ț-am urâciunea, dadă, tora tu dispârțari,

— Oară bună, feata mea,

Hrisusitâ calea ta.

• Înainte de a pleca din casa părintească mireasa trebuie să bea apă din poala rudelor apropiate. Când ajunge la casa mirelui ea bea apă din poala rudelor lui.

• Înainte de a lua mireasa alaiul mirelui plătește părinților acesteia 31 de lei (groși sau piaștri). Momentul presupune o târguială care provoacă ilaritate.

• La plecarea din casa părintească mireasa poartă un vas plin cu apă.

• La plecarea din casa părintească mireasa face trei plecăciuni, trei cruci și pășește peste prag cu dreptul. Din acest moment ea nu mai are voie să privească înapoi.

• Când alaiul mirelui cu mireasa se îndreaptă spre poartă, soacra mică aruncă apă în fața și în spatele miresei. Între rudele ei și ale mirelui are loc următorul dialog:

Mea ți li-adrămu a cuscrului,

Di-l'i lomu hil'ea nveastă.

— Treamburâ soarli, ascapitâ,

Hil'ea s-disparti di fen-su.

Treamburâ soarli, ascapitâ,

Feata s-disparti di mă-sa.

— Ia eși, lea măle, s-mi pitreț,

Pân la poartâ, pân la ciiri.

— Hil'e, gârdina iu u-alași?

— Serli ș-tahinârli s-u-adachi.

Gionli, mamô, cara s-treacă,

S-l'i-aruchi lilici, sâ-l'i dai,

Și fciorli, ma s-antrebâ,

S-lâ dzâț câ mi mârta.

• Cînd fata urcă pe cal în drum spre viitoarea casă i se cîntă:

Țâni calu, sâ-ni mi-ncl'inu,

Ta sâ-ni fac nâ ncl'inâciuni,

Ali tati ș-ali mume,

Ți-ni mi deadi ahât diparti,

Diparti pânâ Berati,

Ta s-nu ved ni sor, ni frate.

• Cînd mireasa urcă pe cal pentru a pleca de la casa părintească se cîntă:

Calcâ-ni pri zângiii, moi, mușata mea!

Arucâ-ni-ti pi șao, moi, mușata mea!

Lea-ț fârnul tu mânâ, moi, mușata mea!

Du-ni-ti, oară bunâ, moi, mușata mea!

• Cînd mireasa pornește spre casa mirelui se cîntă:

— Ma alba mea, ș-mușata mea,

Dzâ-l'i a tatâ-tu-i s-ti da.

— Tatâ-ni-u ciufflicha ș-da,

Mini una nu-ni mi da.

— Ma alba și porumba mea,

Dzâ-l'i a mă-ta-i sâ-ni ti da.

— Mumă-mea casa ma ș-u da,

Ș-mini nica nu-ni mi da.

— Ma alba mea, duruta mea,

Dzâ-l'i a frati-tu-i s-ti da!

— Frati-ni-u mulârli ș-da,

Ș-mini laea nu-ni mi da.

— Ma alba și luțita mea,

Dzâ-l'i a sor-ta-i sâ-ni ti da!

— Sor-mea paia sită ș-da,
Mini, vrute, nu-Ńi mi da.
Ma ghini feațim noi cuscârli,
Di lâ lomu feata-lâ,
Di l-armasi vatra goalâ,
Ș-fârâ apâ tu vâțealâ.

• Tot la plecarea mireșii din casa părintească se cîntă:

Loarâ, ti arâchirâ, moi mușata mea!
Câtrâ iu-Ńi ti deadirâ, moi mușata mea!
Munțâli di Niceani, moi mușata mea!
Iu suntu rumâŃili, moi mușata mea!
RumâŃili țel'i mulțâli, moi mușata mea!
Mulțâli, duruțâli, moi mușata mea!
Aleptâli și gionili, moi mușata mea!

• Puțin înainte de plecarea mirelui și a mireșii se scoate zestrea. Copiii din casă sau din familie se așează pe obiectele de zestre iar socrul mare, pentru ca să le poată lua, trebuie să le răscumpere de la copii.

• Socrul mare prinde frîul de la calul mireșii de calul său. În fruntea alaiului merge nașul cu steagul pe care l-a răscumpărat cu bani de la tinerii din neamul mireșii.

• Cînd fata pleacă din casa părintească se mai cîntă:

Ieși moi silfi,
Ieși tu ubor.
Numa ta va ț-u alâxeascâ,
Di feată va țâ greascâ nveastâ.
Câ țe, lea dado, mi-ayunești?
Nu ti ayunescu, lea hil'ea mea,
Câ ti pitrec la casa ta,
Tată-ș mamă va ț-adari,
Socru ș-soacră aclo va țâ affi.

• La ieșirea din curtea mireșii tinerii din familia ei obligă pe mire să plătească „muzica” după care a jucat mireasa la joc.

• Un colăcar anunță soacra mare de sosirea alaiului care aduce mireasa. Aceasta îi dă un ștergar, un colac, un caier și o bucată de brînză.

• Din caierul primit de la soacra mare, colăcarul dă participanților cîte puțină lînă care se pune pe piept, la căciulă sau după ureche.

• Cînd alaiul care aduce mireasa ajunge la casa mirelui se cîntă:

Ieși soacră si-aștepți nora,
Nora ta cu hil'iu a tău,
Nora ta tutâ tu nali,

Chicatâ pari dit steali,
Ghini yini yirachinâ,
Yirachinâ, casâ plinâ,
Casâ plinâ di fârinâ,
Di fârinâ ș-di luînâ.

• Tot cînd sosește alaiul mirelui cu mireasa, se cîntă:

Ieși lea oamâ, ieși lai tatâ,
Câ nâ yini nveasta noastră,
Albâ, albâ ca scâmanghea,
Aroșe, aroșe ca trandafila.
Ghini ți nâ u-amintămu,
Cu statera nâ u-aștiptămu.

• Cînd se dă mireasa jos de pe cal, soacra îi cîntă:

— Fă-nâ unâ ncl'inâciuni,
Ș-dipuni, nveastă, dipuni!
— Nu dipunu, nu-ni dipunu,
Câ-ni voi, mamă, ți-rîi tâxiși!

• Cînd mireasa se află încă pe cal, se aduc copiii mici din neam care sînt ridicăți pînă la înălțimea ei să-i sărute. După ce îi sărută le dăruiește cîte un măr.

• Tot în timpul cînd mireasa se afla călare, asistența ridică pe brațe pe socrul mare pe care aceasta îl săruta pe obraz, apoi îi sărută mîna și primește din mîna lui mărul cu monede pe care socrul mic l-a dat la plecare. După ce mireasa primește mărul, tinerii cîntă:

Duri, nveastă, duri,
Duri n-arăseși,
Arucâ tora merlu.

Mărul se aruncă între tineri, persoana care îl prinde ia banii și îl taie felii pe care le dă tinerilor necăsătoriți.

• Mireasa pășește în noua ei casă peste o bucată de fier.

• Mireasa era întîmpinată la casa mirelui cu tot felul de obiecte casnice risipite prin curte: mese, scaune, lemne etc. Ea era supusă unei probe de forță fizică trebuind să le ridice numai în mîna dreaptă.

• Intrarea miresei în casa mirelui avea loc în modul următor: fata purta la ambele subțiori cîte o pîine și în mîini cele două lumînări de la nuntă. Înaintea ei pășea soacra mare care îi așternea în cale bucăți de dimie. Cînd ajungeau la ușă, soacra o lovea cu capul de ușor, apoi soacra ungea gura fetei cu miere iar aceasta, la rîndul ei, ungea gura soacrei cu miere. Mireasa ungea apoi cu miere ușa casei și vatra. Cele două lumînări erau înfîpte în cele două pîini și așezate pe masă.

• Cînd mireasa ajungea la casa mirelui, acesta o lovea simbolic pe spate cu o ramură de trandafir.

• La sosirea miresei la casa mirelui noile rude aruncă în ea cu mai multe căciuli. Căciulile erau apoi strînse, așezate pe un scaun iar mireasa se așeza pe ele cîteva secunde. După ce se scula le arunca peste umăr.

• După ce intră în casa mirelui mireasa se așează într-un colț de cameră unde primește binecuvîntarea noii sale familii. Mireasa le sărută mîna iar aceștia îi dau bani. Se cîntă:

Cari țâ dzâsi, tini măle,

Di țâ bâgași luna tu cohi?

Deadi luna, deadi soarli,

Tu udălu ali mușati,

Doarmi vruta tu yiuryani,

Tu mintanu fârâ fustani.

Dadâ-sa tut și-u vâryea:

— Scoal, lea hil'e, scoală,

Câ yinu cuscârli s-ti l'ea.

— Cara s-yinâ, lea dada mea,

Așteaptâ-li, tiñisea-li și-pitreai-li.

• Cînd ajunge la casa mirelui mireasa este dată de trei ori cu capul de cămin sau de sobă iar ea face trei înclinăciuni către soacră care se preface supărată. În cele din urmă soacra se arată îmbunătă și ca să dovedească acest lucru aruncă pe umerii fetei o basma.

• Cînd mireasa intră în casa mirelui este introdusă într-o cameră unde rudele mirelui scarmănă lîna și cîntă:

Ți scarmini nveastă aclo?

Scarmin poală tră ficior,

Tra-s fațimu noauă ficiori.

Unu s-lu pitrițemu la oi,

S-aducâ umtu și caș.

Unu s-lu pitrecu la moară,

S-nâ aducâ fârinâ.

• La albanezii din zonele locuite de aromâni, mireasa este primită la ginere într-o cameră unde fete și femei din familia acestuia cîntă texte improvizate din care nu lipsesc notele de insultă la adresa miresei și a familiei ei. Cînd mireasa aude cuvinte favorabile surîde, iar cînd aude insulte se strîmbă. În acest răstimp ea nu are voie să vorbească, ține mîinile pe piept și ochii închiși. Pe obraji, pe frunte și pe bărbie are desenate cu tămîie cîte 2–3 cerculețe concentrice. Cînd transpiră, o femeie îi șterge cu o batistă sudoarea de pe frunte și obraji. Rudele mirelui trec pe rînd și îi admiră (il pipăie) costumul de mireasă.

• În casa mirelui se cîntă miresei un cîntec prin care i se urează să nască nouă feciori dintre care unul să ajungă celnic, altul păcurar, crescător de capre, chirigiu, să cînte cu fluierul, să aducă unt și caș, să facă urdă etc.

• În timpul nunții mireasa trebuie să stea în picioare, tăcută, cu ochii ațintiți în pămînt și cu fața pe jumătate acoperită.

• În timpul petrecerii mireasa era chemată cîteodată și în camera bărbaților unde i se cerea să cînte.

• Cununia religioasă are loc în casa ginerelui.

- Cununia religioasă se face seara.
- Când preotul întreabă pe cei doi tineri dacă sînt de acord cu căsătoria, ginerele își exprimă acordul răspunzînd „da” iar mireasa sărutînd mîna preotului.
- Cît timp durează căsătoria religioasă un băiat se urcă pe acoperișul casei și bate cu ciocanul pentru ca pruncii care se vor naște din această căsătorie să nu fie surzi.
- Părinții miresei nu participă la cununia religioasă.
- În timp ce se pun cununiile pe capul tinerilor se aruncă boabe de orez „s-acață arădățini.”
- După ce se încheie cununia religioasă, doi tineri lovesc pe nuntași cu ciomegele, flagelare de care nu este scutit nici preotul.
- După ce se încheie cununia religioasă doi bărbați lovesc pe nuntași cu pumnii în spate.
- După nuntă, luni sau marți seară, se făceau „babuyarii.” Un grup de 4–6 tineri din familia ginerelei se mascau în jandarmi, în mama, tata sau frații miresei. Își innegreau fața cu cărbune și trecînd pe la mese făceau scandal întrebînd cine a furat mireasa. Cu această ocazie rudele mirelui, mirele și nașii erau spînzurați cu capul în jos. Erau eliberați numai cînd plăteau despăgubiri în bani, găini, alte alimente pe care tinerii mascați le foloseau pentru o petrecere ce avea loc după nuntă.
- Luni seară, cîtiva bărbați se mascau, făceau glume, jucau și cîntau.
- Babuyarii se făceau puțin înainte de a se sparge nunta.
- La nuntă, în timpul mesei, un cuplu mascat (bărbat și femeie) execută un dans care mima actul sexual.
- În nopțile de duminică spre luni și luni spre marți, mireasa doarme alături de o rudă a sa sau alături de o femeie din familia mirelui.
- Luni se continuă petrecerea la casa mirelui iar la casa miresei are loc de asemenea o petrecere la care participă rudele apropiate.
- Luni după-amiază un grup de rude din partea miresei sosesc la casa mirelui aducînd daruri între care și colacul buygeadzloru. Ei participă la petrecere.
- Luni după-amiază rudele miresei aduc din partea socrului mic tiyănile (o prăjitură) și petrec cu mireasa.
- A doua zi după nuntă mireasa este pusă să facă o plăcintă.
- În cursul zilei de marți continuă petrecerea de la casa mirelui.
- Marți seară, mama miresei are datoria să-i aducă fiicei sale de mîncare.
- Marți, tînăra pereche cu un grup de tineri și cu lăutari mergeau să facă vizite la casele noilor rude. Nuntașii furau de pe la case una–două găini pe care le frigeau apoi la casa mirelui. Uneori se strîngeau cîte 20–30 de găini.
- În noaptea de marți spre miercuri mireasa dormea alături de mire.
- În cursul zilei de luni are loc „arcarea doarăloru.” Mireasa, soacra mare și două tinere oferă nuntașilor daruri. Darurile se așează pe umerii nuntașilor.
- În momentul cînd împarte cadourile, mireasa are ridicat zăvonul pînă la nivelul frunții.
- Darurile „se joacă.” Nuntașii ies cu ele în curte și joacă cu darurile pe umăr. Se cîntă cu această ocazie:
Pi-anarya, narya corurli,
Hil’iu di domnu,

Mea s-nu ș-si scoală pulbiri,
Hi'iu di domnu,
Ta s-nu si-ancarcă șemurli,
Mea ș-doarâli di la nveasta.

• Darurile se plătesc în sensul că nașul pune pe o tavă trei bucăți de piine muiată în vin și o sumă de bani. Toți nuntașii adaugă bani. În final nașul numără banii și îi dă finului.

• O cumnată introduce în horă pe mireasă. Se cîntă:

— Iu ní-earai, feată, pân tora,
—Io, moi mesi di-arbineasâ?
Io ní-earamu la mama ș-la fendi.
— Ieși-ní tora tu miydani,
Io, moi trupu di-armâtuloani?
Sâ-ní ti veadâ nícu ș-mari,
Nícu ș-mari, hoara tutâ,
Ca s-nâ fațimu dol'i biani:
Di noi doi cari-i ma mșeatu?
Nveasta dzâsi: — Io hiu mșeatâ,
Câ ní-amu fustâ di sirmâ.

• Cînd mireasa se prinde în horă se cîntă:

Albâ sâ-ní ti vedu, lea sor,
Ți-ní ti-alichiși în cor,
Tra s-nâ fați noauâ ficiori,
Ca luțefiri și ca sori.
Doi sâ-l'i bîgăm picurari,
Tra s-nâ aducâ untu ș-caș;
Doi sâ-l'i bîgăm pîrmâtari,
Tra s-nâ adarâ, fustâni nali;
Doi sâ-l'i bîgăm hrisiți mări,
S-nâ facâ neali ș-minghiuși.
Doi sâ-l'i bîgăm gunusari,
S-n-adarâ cîldări ș-cîldârushi.
Ma și unlu ațelu fidanu,
S-nâ-l fațimu gioni capitanu,
Tra si-apârâ pri optuli frați;
Ea tradziți corlu și giucați.

• Cînd mireasa „trage corul,” adică conduce hora deschisă, persoana care stă lângă ea ține steagul în mîna dinspre ea pentru că nu este îngăduit să o atingă.

• Mersul miresei la fîntînă este variabil, poate avea loc marți, miercuri sau joi, în funcție de durata nunții.

• Mireasa merge la fântină înainte de cununie. Acolo se înclină de trei ori în fața apei și aruncă în ea bani și bomboane. La întoarcerea de la fântină merge la biserică să se cunune.

• Mireasa este condusă la apă de un alai care are în frunte pe naș. Nașul poartă steagul de nuntă.

Pe drum se cântă:

Nveasta ș-loă calea na-ndreapta,

Ca și-aducă apă arați,

Apă arați a socrului,

S-lu arâteascâ, s-nu-u vâryeascâ,

Sâ-l'i frimită turtă caldă,

Turtă caldă a soacrâl'ei,

S-u upâreascâ, s-nu-l'i vâryeascâ.

• La plecarea miresei spre fântină se cântă:

Adunaț-vâ soațale,

S-ni duțemu la șopute,

Duțet-vâ voi că io nu yin,

Câ dada mi isusi,

Aualtari dumânică,

Nel curat ni-adusiră.

• Când mireasa era dusă „treapă” la fântină, pe drum, era furată de câțiva tineri, care pentru a o restitui mirelui primeau o răscumpărare.

• Apa scoasă de către mireasă din fântină favorizează creșterea părului.

• La fântină, mireasa umple de trei ori vasul cu apă și îl varsă apoi mirele de trei ori. I se cântă cântecul „Umpli sorâ, vearsâ frate.” Pe drum vasul cu apă este purtat de firtații mirelui.

• Când fata se întoarce de la cișmea i se aștern în cale sasme, fețe de mese, tăvi, linguri, leagăn de copil, furcă. Sub sasme sînt ascunși doi băieți mici. Ea trebuie să calce peste toate aceste obiecte.

• Joi, când fata se întoarce cu căldările cu apă de la fântină, toarnă apă în șorțul soacrei.

• După ce aduce apa de la fântină, mireasa toarnă într-un lighean socrului apă să se spele pe mâini. Operația se reia pentru toți cei prezenți care „plătesc” aruncînd bani în lighean.

• În casa mirelui nu există o încăpere separată pentru tînăra pereche. Cei mai înlesniți improvizează pentru noaptea nunții o construcție simplă, alături de casă. În această încăpere improvizată nu pot intra decît tinerii căsătoriți. Când familia are posibilitatea să construiască această încăpere, tinerii căsătoriți se culcă de cu seară în dormitorul comun al familiei. „Nveasta nauă” doarme lîngă ușă iar mirele în capătul opus al camerei. Mirele poate să-și conducă soția în încăperea pregătită anume pentru ei numai după ce au adormit toți membrii familiei. Cei care nu au posibilitatea să improvizeze o construcție specială își petrec noaptea nunții, afară, în aer liber.

• Spre camera nupțială mirii sînt conduși de nași. Cu această ocazie se cântă:

Ieși lună, ieși bună,

Câ vini soari,

Lună nâ avem tru căftani,

Soari lu avem tru turgani.

- În patul nupțial mirele aruncă bani.
- Miercuri dimineață, soacra mare și nașa vin să cerceteze „noșnița,” cămașa de noapte a miresei. Virginitatea miresei este atestată prin baticurile roșii pe care le afișează tinerele fete din familie la gît și prin rachiul roșu și îndulcit care se dă nuntașilor.
- Vestea castității miresei este transmisă părinților acesteia prin niște tineri care sînt recompensați cu bani.
- Joi dimineața, tinerii căsătoriți sînt sculați din somn cu cîntecul:
Scoală pituricl'e,
Că deadi soari tru pingere
Că-și cântă pul'i și carabei.
- Miercuri la prînz se ridică complet voalul miresei. În spatele căciulii, peste poșe, zâvon și cipe se prinde o bucată de pînză albă care se numește pișchiru.
- Miercuri seară, firtații aranjează patul nupțial. În cameră aruncă stafide, năut și bomboane iar patul îl presară cu flori. Afumă patul cu pînza din barișul soacrei în timp ce cîntă:
Mi sculai nâ niercuri,
Dimineață, dimineață,
Și-ni spilaiu fața și mânili,
Dimineață, dimineață.
Di-ni loai calea di pâzari,
Di-ni intrai tru tineri.
Ta-s ni-alegu nâ tinirâ,
Ta-s ni-u facu criștinâ.
Eu criștină ni-escu,
Pâtidzatâ ni-escu,
Di-ni spel perlu sâmbâta,
Mi cheaptinu dumânica,
Cheaptin'i lu am di asimi,
Și perli di hrisafi,
Și scamnul di chelchi.
- Miercuri, mireasa este invitată să cînte.
- După ce miercuri mireasa cîntă pentru nuntași, socrul mare îi dăruiește un lanț de care își va atîrna briceagul cu care se va apăra de răufăcători și va tăia pîinea copiilor.
- Miercuri, mireasa este pusă să facă o plăcintă dulce.
- A patra zi după nuntă, firtații pun mireasa să facă o plăcintă cu un făcăleț improvizat dintr-o ramură de trandafiri cu spini.
- A treia zi după cununie miresii i se dă un caier din care trebuie să toarcă.
- După îmbrobodirea miresei, tot satul vine să o felicite. Ea le sărută mîna și primește bani de la fiecare.
- La petrecerea care are loc miercuri dimineață mireasa sărută mîna mesenilor care îi dau bani.
- Miercuri, la plecarea rudelor de la nuntă, fiecare participant primește cîte o pulpă de oaie friptă. Pentru o nuntă se sacrificau între 100 și 200 de oi.

- Joi, vineri și sîmbătă părinții ginerului merg la socrii mici unde stau și petrec în timp ce mirii fac vizite la firtați, vecini și neamuri care dau în cinstea lor petreceri.
- Cazurile în care mirele pleca la munte cu oile imediat după nuntă erau frecvente. O dată un tînăr a încercat să revină în taină după trei luni dar, fiind văzut de un băietan, de rușine a făcut cale întoarsă.
- Vizita miresei la părinți are loc în prima sîmbătă după nuntă și se numește „turnarea nveastălei la părinți.”
- Cîteva zile după nuntă are loc o vizită la părinții miresei.
- „Turnarea” miresei se face pentru o zi, la o săptămînă sau la o lună după nuntă. Vizita durează de sîmbătă pînă duminică.
- O săptămînă după nuntă, părinții fetei o cheamă să vină împreună cu cuscii la „npăryice.”
- Socrii mari și rudele mirelui conduc mireasa la o săptămînă sau la o lună după nuntă la părinții ei unde rămîn pentru o noapte.
- Cu ocazia „turnării” mireasa, mirele și rudele acestuia fac vizite la rudele ei.
- „Turnarea” miresei se face pentru a dovedi că socrii mari sînt mulțumiți de noua lor noră.
- La „turnarea miresii” socrii mari duceau socrilor mici daruri și primeau daruri de la aceștia.
- În anul 1978, în Camena (Tulcea), cu ocazia „turnării,” o mireasă a adus rudelor sale următoarele daruri:
mamei: rochie, ciorapi, furou și o sticlă de sirop;
tatălui: o cămașă, un prosop, compot și o sticlă de coniac;
bunicului: un prosop și o sticlă de vin;
bunicii: o rochie și un kg de zahăr;
sorei: ciorapi (dresuri) și o cutie de jeleuri;
fraților: ciorapi, maieuri, țigări „Snagov;”
mătușilor: cîte un șorț și un borcan de compot;
unchilor: cîte un prosop și cîte un pachet de țigări „Carpați.”
- Miercuri seară tînăra pereche împreună cu nașii și cîteva rude ale mirelui fac o scurtă vizită unei rude a miresei. La întoarcere ei sînt întîmpinați de rudele mirelui, mireasa le sărută mîna și primește bani. După acest moment urmează o scurtă petrecere după care se încheie nunta.
- Sîmbătă după nuntă, familia miresii cere îngăduința socrilor mari să permită fetei să petreacă o noapte în casa părintească. A doua zi, duminică, socrii mari, și ginerele vin să ia mireasa. Are loc o petrecere.
- De Crăciun „nveasta nouă” putea merge la părinții săi pentru două săptămîni.
- În absența partenerului, celălalt se referă la el fără să-i folosească numele. Spune „el” sau „ea.”
- Timp de un an tînăra căsătorită se numește „nveastă nauă.”
- Termenul de referință pentru soția fiului, a fratelui sau a vărului sînt: „noră di hil’iu,” „noră di frati,” „noră di veru.”
- Termenul de adresă folosit de nurori între ele este cel de „nveastă.”
- Între nurorile care locuiesc în aceeași casă se fac distincții în sistemul de adresare făcînd apel la ordinea în care au intrat în familie. Se zice: „marea nveastă,” „nveasta di mesi” și „nica nveastă” sau „nveasta ațea nauă.”
- Termenii prin care nora se adresează socrilor sînt „fende” (afende) pentru socru și „dado,” „măle” și „mano” pentru soacră.

- Cumnaților mai tineri decât soțul lor, nurorile li se adresează cu „ațe” plus prenumele - ațe Yiani.
- Cumnatelor necăsătorite, nora le spune „ață” plus prenumele — ață Marie.
- Într-o casă unde sînt mai multe nurori, soacra este cea care indică muncile pe care le va executa fiecare. Corvezile mai grele le revin de obicei celor mai tinere.
- Timp de patruzeci de zile de la nuntă, mireasa sărută mîna celor mai în vîrstă decât ea iar aceștia îi dau mișteari o monedă.
- Prima săptămînă după nuntă, mireasa nu este pusă la lucru.
- Pînă la nașterea primului copil, tinerii căsătoriți nu își vorbesc în prezența părinților.
- Pînă naște primul copil, soția nu poate să se adreseze soțului în prezența unei terțe persoane. Cînd soțul său intră într-o cameră unde se află și alte persoane ea iese.
- Nici după trei ani de la căsătorie soții nu aveau voie să se privească în ochi.
- Primul an după nuntă, tînăra pereche poate merge în vizită numai însoțită de familia bărbatului. După un an pot merge și singuri dar pe drum nu au voie să vorbească împreună; el merge înainte și ea în urma lui.
- Cînd tînăra pereche trebuie să stea la masă alături, așează între ei pisica, un scaun sau o mătură.
- După căsătorie soția nu intră în camera unde se află soțul ei dacă știe că tot acolo sînt și socrii.
- Dacă tinerii căsătoriți rămîn singuri în odaie trebuie să pună între ei un ulcior sau altceva, să nu se spună că au stat alături.

Moartea

- Despre cineva care moare se spune că „il’i si-adună gl’iemlu.”
- Cînd cineva se visează îmbrăcat în alb și zburînd către cer, e semn de moarte.
- Un steag negru văzut în vis prevestește moartea unui tînăr.
- Cînd cineva visează că își scoate un dinte, pierde pe cineva dintre cei apropiați.
- E semn de moarte să visezi că ți se dărîmă pereții casei.
- Cei care mor duminică sau în săptămîna patimilor sînt fericiți.
- Sufletul mortului este luat de îngerul morții — Haron.
- Cînd un om trage să moară trebuie să fie vegheat.
- Cine veghează muribundul trebuie să aibă grijă ca acesta să-și țină capul drept. Un mort cu capul înclinat trage pe încă cineva din familie.
- Dacă mortul zîmbește sau nu are gîtul rigid, e semn că va mai muri cineva din familie.
- Mortul care are ochii și gura deschise nu putrezește în trei ani.
- Sufletul celui ucis și neîngropat rătăcește peste tot iar sîngele lui strigă pînă cînd trupul putrezește cu totul.
- Cînd murea cineva pe drum era dus pînă la cel mai apropiat cimitir sau era îngropat pe locul unde a murit.
- Dacă în luna în care se naște un copil moare cineva din casă, este încuiat într-o cameră și i se atîrnă o cheie la brîu.
- Un copil născut mort rămîne nebotezat și este îngropat fără preot, lumînări și slujbe, undeva la capătul cimitirului. Pentru el nu se fac pomeniri.

- Dacă mortul este tânăr, mama nu trebuie să asiste la înmormântare pentru că lacrimile ei fac ca sufletul mortului să intre înapoi în corp și astfel timp de patruzeci de zile el să vadă tot ce se întâmplă în jurul lui.
- Dacă tânărul care moare este logodit, i se pun în coșciug baticurile dăruite de familia fetei.
- Dacă în familie există membrii de familie născuți în aceeași lună cu defunctul aceștia nu trebuie să-l vadă. Dacă totuși vor să participe la înmormântare atunci trebuie să poarte timp de patruzeci de zile o cheie în buzunar.
- Formula consacrată de condoleanțe este „Bană la voi!”
- Dacă familia plînge prea tare cînd moare cineva, poate să-i întoarcă sufletul.
- Cînd moartea cuiva a fost grea, trupul este întors cu fața spre răsărit iar hainele lui sînt date imediat unui sărac care trebuie să spună:
Dum' l'eartă-lu!
- Dacă moare capul familiei, se pune în foc un obiect de fier pentru sănătatea celor rămași în viață.
- Cînd murea capul familiei, ai casei duceau cleștele la gură, să fie tari ca fierul.
- Cînd murea capul familiei era obiceiul să fie străpuns mormîntul cu cuțitul.
- În camera unde este așezat mortul, oglinzile sînt acoperite cu pînză neagră. În cazul în care nu se respectă această recomandare mortul riscă să devină vîrcolac.
- În camera unde se află mortul oglinzile sînt întoarse cu fața la perete.
- Ușa camerei în care stă mortul este deschisă pînă la ieșirea lui din casă.
- La casa unde a murit cineva se pune un steag negru la poartă și o pînză neagră la ușă.
- Doliul pus la ușa unde a murit cineva se păstrează timp de șase luni.
- Bărbații din familiile îndoliate nu se bărbieresc patruzeci de zile.
- Doliul la femei presupune îmbrăcăminte neagră și legătură de cap.
- Femeia îndoliată, timp de trei ani, nu participă la petreceri și nici nu face vizite.
- După ce muribundul își dă sufletul o bătrînă îi închide ochii și îi leagă maxilarele — cu pînză neagră la bătrîni și cu pînză albă la tineri.
- Aceeași femeie care i-a închis ochii și i-a legat maxilarele trebuie să-i lege mîinile și picioarele.
- Mortul este spălat de o persoană bătrînă, de același sex cu el. Aceeași persoană îl îmbracă primind în schimbul acestui serviciu haine.
- Apa de la scaldă mortului se aruncă cît mai departe de casă.
- Mortul se îngroapă în hainele de nuntă.
- În buzunarele mortului se pun bani, grîu, daruri pentru alți defuncți cărora li se trimit pe această cale „ncl'inâciuni” — adică complimente.
- Defunctului i se pune un ban în gură și o turtă de făină în sîn.
- Nasul și urechile mortului se astupă cu tămîie.
- Nasturii de la hainele mortului nu se încheie iar cei de la hainele de care a fost schimbat după moarte se taie.
- Mortul este așezat în camera bună cu picioarele orientate spre ușă.
- Mortul este așezat pe un țol, pe pămînt în camera bună.
- Camera în care se așează mortul se tămîiază.
- La capul și la picioarele mortului se pun lumînări.

- Coșciugul se pregătește în felul următor: pe fundul lui se așează o velință; deasupra o pânză albă care depășește lungimea coșciugului; la cap se pune o pernă. În coșciug mortul este așezat de bărbați din afara familiei.
- Mama sau soția iau măsura trupului cu un fir negru de ață și apoi pun firul „tu chivure” — adică în coșciug.
- În coșciug se pune ciobanului cîrligul, bîta ciobănească.
- Legăturile de la maxilare, mîini și picioare se pun tot în coșciug.
- Monedele pe care le pun vizitatorii în coșciug se împart groparilor.
- Nu se bocește după apusul soarelui ca nu cumva sufletului să-i vină greu să se desprindă de trup și să devină vîrcolac.
- Niciodată nu bocesc două femei deodată.
- Mortul este privegheat zi și noapte.
- În timpul priveghiului nu se bocește și nici nu se plînge.
- La priveghi se dă celor care participă cafea fără zahăr ca să nu „se îndulcească” Haron și să mai vină la casa respectivă.
- Cei care asistă la înmormîntare pot „transmite” morților lor diferite obiecte pe care le așează defunctului în coșciug.
- La plecarea de la priveghi, cei care au participat se spală pe mîini.
- La priveghi femeile cîntă „cîntece speciale pentru morți,” „le făceau chiar femeile, după viața omului, cîți copii a lăsat, cum i-au rămas copiii pe drum.”
- Dacă peste sicriu trece un animal, mortul „se umbrează.” Acest lucru înseamnă că în casă o să înceapă să apară arătări pe pereți și că se va transforma el însuși în umbră.
- Nu trebuie să se sară peste mort.
- Cînd trece pisica peste coșciug defunctul devine vîrcolac.
- Pentru ca mortul să nu devină vîrcolac, groapa este păzită tot timpul.
- Cadavrul vîrcolacului nu putrezește.
- Dacă trupul unui mort este găsit neputrezit la dezgroparea care se face după trei ani se crede că a săvîrșit păcate grele. Atunci se fac o serie nouă de parastase, se ard lumînări, se duc untdelemn la biserică și se fac rugăciuni. Tot pentru a-l ajuta să-și găsească odihna, femeile din familie se duc și fac curățenie în biserică. Următoarea deshumare se face după șase ani.
- Morții care au avut o rană sîngeroasă care nu a fost opărită se fac vîrcolaci.
- După apus, vîrcolacii merg din casă în casă.
- Sîmbătă noaptea, vîrcolacii nu pot să-și părăsească mormintele.
- Vîrcolacii se pot înfățișa oamenilor ca: cîine, pisică, găină, tingire, tigaie, buturugă neagră, flacără vînată, scînteie.
- Vîrcolacii fac zgomote și mișcă obiectele prin casă.
- Uneori vîrcolacii se reîntorc acasă cu vechea înfățișare și concep cu fostele lor soții copii care se numesc ABRAȘI.
- Abrașii, copiii de vîrcolac, au pielea feței și părul foarte galbene.
- Numai abrașii au putere deplină asupra vîrcolacilor. Ei pot să-i ucidă cu pușca atunci cînd îi află afară din mormînt.
- În mormintele de vîrcolaci se aruncă apă sfințită și var nestins.

- Se zice că: Acum cîțiva ani a murit la Crușova, în mahalaua de la Ilce, un flăcău bulgar, anume Ilio. Nu după multe zile s-a împrăștiat vorba, mai ales între femei, cum că zisul bulgar Ilio a devenit Vârcolac și că merge în fiecare noapte la casa lui, că face mare tapaj și zgomot, că azvîrle tingiri și căldări peste și sub pod, că ia calul lui și-l încalecă, îl adapă și iar îl aduce și-l leagă la locul lui și cîte și mai cîte. Părinții și rudele vîrcolacului Ilio n-au cruțat nimic spre a se putea scăpa de spaima și groaza ce le inspirase zisul Vîrcolac, pînă cînd au găsit un albanez musulman care, luîndu-le vreo treizeci de franci, a urmărit pe Vîrcolac cîteva seri de-a rîndul și a izbutit să-l omoare și astfel oamenii, asigurîndu-se de omorîrea vîrcolacului Ilio s-au liniștit și și-au readunat mințile în cap.
- Înmormîntarea se face la trei zile după deces.
- Nu se fac înmormîntări luna.
- La ieșirea din casă a mortului se aruncă în urmă apă, ca să nu-i fie sete pe lumea cealaltă.
- Sicriul este scos din casă de patru bărbați din afara familiei.
- După ce coșciugul a ieșit din casă o bătrînă aruncă în urma lui un obiect casant spunînd: S-moară moartea! sau: Aestâ moarti și-altâ nu!
- După slujba care se face înainte de a pleca spre cimitir o bătrînă pune în gura mortului o monedă de aur.
- Cînd duceau coșciugul spre groapă, oamenii puneau mîna pe fier să fie tari ca fierul.
- Cortegiul funerar este condus de o femeie care trebuie să nu fie din familie. Ea poartă coliva.
- La răsplată cortegiul funerar se oprește. Preotul face scurte slujbe. Cei din familie aruncă bani.
- După ultimul rămas bun săvîrșit în biserică, cînd familia și asistența sărută icoana, fruntea și obrazul mortului, cineva din neam ia două boabe de grîu din colivă și le pune în buzunar. Se crede că în acest fel îl va visa pe defunct în noaptea care urmează.
- În biserică, după slujbă, mortul este acoperit de la talie în jos cu o bucată de pînză albă pe care preotul desenează cu cărbune oasele unui schelet.
- Femeile din neam sărută mortul pe frunte. Fetele nemăritate îi sărută mîna.
- Cînd coșciugul este așezat pe marginea gropii, mortul este acoperit cu pînză pe care preotul a desenat cu cărbune scheletul.
- La cimitir, mortului i se pun doi lei în buzunar pentru a plăti intrarea lui Sf. Petru.
- La ieșirea din cimitir o bătrînă împarte coliva.
- Persoanele care au participat la înmormîntare se spală pe mîini la fîntîna cimitirului.
- La întoarcerea de la cimitir o femeie iese în calea cortegiului ținînd în mînă o lopată cu cărbuni aprinși și o cană cu apă. Cei care au participat la înmormîntare se spală pe mîini peste cărbunii aprinși.
- În ziua înmormîntării praznicul constă în grîu fiert, pîine, rachiu și vin.
- Cei care participă la praznic spun:
Sâ-l'i si aflâ!
- La praznic este interzis pilaful ca să nu se înmulțească morțile în neam.
- La praznic familia nu mănîncă.
- Cei care au participat la praznic primesc cîte un prosop sau o batistă.
- Două zile după înmormîntare nu se merge la mormînt, „să se așeze mortul bine.”
- A treia zi după înmormîntare se merge la mormînt după apusul soarelui. Se duc flori, lumînări și apă. O bătrînă stropește mormîntul cu apă de la cap spre picioare.

• Trei seri la rînd, pe locul unde a stat mortul în casă, se așează o felie de pâine și o farfurie de mîncare. Uneori și o sticlă de apă.

• Trei zile după înmormîntare, pentru că se crede că sufletul mortului se află încă în casă, i se păstrează tacîmul la masă. Cu ocazia fiecărei mese cel mai bătrîn din familie varsă o lingură de mîncare pe jos spunînd:

Ti morță. Și i se răspunde: Sâ-l'i si află.

• Se crede că patruzeci de zile sufletul mortului stă în casă.

• După scoaterea mortului din casă camera este curățată și afumată cu lemn de cedru ars.

• Pe mormîntul unui tînăr se așează un steag roșu.

• Cei morți de fulger, copiii morți nebotezați și cei morți în luptă sînt duși direct la cimitir, fără să li se mai facă slujbă la biserică.

• Patruzeci de zile după înmormîntare trebuie să ardă în casă o lumînare iar oglinzile rămîn acoperite. În acest timp familia nu își schimbă lenjeria pentru a nu-l visa pe defunct.

• Patruzeci de zile după înmormîntare soția nu își schimbă cămașa, evitînd în acest fel să-i apară soțul în vis.

• Pentru sufletul morților se împarte plăcintă la răspîntii.

• Pomenile pentru mort se fac la: 3, 9, 20, 40 de zile, la 3 și 6 luni, la un an, la un an și jumătate și la trei ani.

• În zilele cînd se face pomană pentru morți nu se lucrează.

• Pentru parastase se fac turte din făină de năut unse cu miere.

• La pomenirea de un an, fiul mai mare al mortului frînge în două o pâine peste cap și cere iertare lui Dumnezeu pentru păcatele tatălui său.

• La pomenirea care se făcea cu două săptămîni înainte de Sfîntul Toader femeile nu trebuiau să se spele pe cap pentru că morții li s-ar încurca în păr și le-ar lua cu ei.

• La Sfîntul Lazăr se dădeau de pomană colăcei.

• Morții care nu sînt pomeniți regulat se arată în vis rudelor apropiate sau se fac vîrcolaci.

• La primirea colivei se spune:

Sâl'i si află dininti!

• La deshumarea care se face la trei ani oasele sînt strînse într-un sac de pînză și stropite cu untdelemn.

• La șapte ani, oasele mortului deshumate erau spălate și depozitate într-o groapă comună.

• Se bocește atît în aromână cît și în limba greacă.

• Bocet.

La ținți șeasi marmură,

Iu doarmi feata singură,

Singură feata ș-lândzidă,

Lândzidă lea ș-isusită.

Dorlu a l'ei mardzină nu avea,

Că amânără tra s-u l'ea.

— Ia scoal lea, scoal Maria mea,

Că yin cuscrâli s-ti l'ea.

Ia scoal, câ yini gionli a tău,
 Gionli a tău și yrambolu a tău.
 — Tați, lea dado, nu-ni mi cârtea,
 Câ-ni si apruche moartea mea,
 Cara-s yinâ gionli a meu,
 Dzâ-li ca-s yinâ s-u-l ved eu,
 Și sâ-li dzâc maș un laiu zboru,
 Și s-nu-s toarnâ cum el'i nu voru.
 Cara s-yinâ cuscrâli, ghini ș-yin,
 Aștearnâ-li analtu pri agulâ,
 Scoati-lâ yin dulți s-bea,
 S-bea, o dado, și s-nu lâ treacă,
 Ma s-li dzâți lea dada mea,
 Ca sâ-și l'ea pri sora mea,
 Câ io vedu câ va sâ-ni mor.
 — Hil'ea mea, duruta mea,
 Aesti zboarâ nu-ni li grea,
 Câ gionli tini cât va-l vedzi,
 Tini împruostâ va ti scoli.
 Va-ni ti scoli ca nâ chirauâ,
 Și-va-ni ti adari nveastâ nauâ.
 — Ah nu s-fați, o dada mea,
 Câ yini anyila s-mi l'ea,
 Ma bagâ-ți mâna tu gepea mea,
 Ca si scoți erma-ni di paie,
 Și s-adari Zoița nveastâ nauâ.
 Zoița s-u alâxeascâ nveastili,
 Pi mini va mi alâxeascâ moașili.
 Ali Zoiță va-l'i cântâ featili,
 Și-mini va mi plângâ tricutili.
 Ali Zoiță sâ-li bagâ tel'iurli,
 A nîcia sâ-ni bagâ savanlu,
 Zoița s-u l'ea cuscrâli,
 Pi mini s-mi l'ea preftâli.
 Zoița, cându s-u încurunați,
 A nîcia trisayiu sâ-ni arcați,
 A l'ei va-l'i arucâ orzu,
 A nîcia anamă ș-locu.
 Nâsa si s-ducâ tu casa l'ei,
 Iar mini tu groapa mea,
 Ma s-mi vrei, lea mama mea,
 Ia sâ-ni fați dimândâciunea,

Moartea

Și s-fați ti nîla mea,
Cum nu s-ari faptâ iuva.
Maria atumțea câscă,
Și sihvıyarlu tu poartâ intră.

• Bocet.

Ti-alâxiși, ti-armătusiși,
Calea ta ț-u-nchisiși.
Ațea cali dipârtoasâ
Easti multu jiloasă.
Ca sâ-nî ti duți acloți
Va s-lâ spuni tuti di-aoați.
Li-nsurămu a lui ficiori,
Câ el nu stâtu s-l'i nsoară
Ș nu-ari ca sâ-l'i veadâ altâ oară.
Câ el easti mult diparti,
Nu ari poștâ sâ-l'i scriem carti,
Dar s-l'i spuni tuti tini,
Câ fumeal'ea lui îi ghini.

• Bocet.

Steali din țeru s-dipunet
Și nori s-v-aplicaț.
Voi dispârțârea nu videț,
Și nâpoi s-v-aținaț.
S-disparti muma di ficioru
Și ficiorli di-a lor mumâ;
S-disparti și unu lai gioni,
Isusitu di trei dzâli,
Tu loclu ațelu iu si dispârța,
Iarba nu fitrusea,
Ma fitrusea unu limoñiu
Cu doauâsprâdzâți di limoñi,
Di cari mâcâ agiunli și psusescu,
Și l'iundarli lisixescu.
Una-și mâcâ și mama mea,
S-nu-nî mi fâțea pri mini,
S-nu-l'i ardu laea inimâ.

• Bocet.

Hil'iu a meu țî-nî fâțeși!
Țî fâțeși, țî nî-adrași?

Cu curuna n-cap fudziși,
 Fâr di altu, ní-alâsași,
 Casa mea ní-u ncl'iseși,
 Vula lai ní-u bâgași,
 Cu câtrani ní-u lâiși,
 Ușa cu cl'eaia ní-u ncl'iseși,
 Oaspițli-ní li tâl'iași,
 Hareili ní li chiruși,
 Sivdăili nu li pitricuși,
 Dziniri nu-nchisiși,
 Ni la nun, ni la fârtat,
 Ni cu cuscri amisticat.
 Ți sâ-ní fac și eu laea,
 Singurâ ca cucuveaoa?
 Várnâ cali nu-alâsași,
 Pi a curi guși mi-arcași?
 Fârâ frati, fârâ sorâ,
 Fârâ tini, sâ-ní l'eau norâ,
 Ți sâ-ní fac, hil'iu, fârâ tini,
 Câ-ní ti duseși di la mini.
 Agiutați-mi a meali soați,
 Și voi cusurini tuti,
 Mânâ di mânâ s-n-acățâmu,
 Praglu s-treacă s-nu-l alăsâmu.
 Ți-i lilicea ți pitrițem?
 Di căbule cum ní fâțem?!
 Pul'il'i a vearâl'ei ți-și batu,
 Și cântâ birbil'i la capu.
 Tutâ lumea s-hâriseaști,
 Mini moartea mi jilești.
 Loclu tut el si dișclidi,
 Hil'iu a meu tu loc sâ-ncl'idi;
 Pit Vlâhie ní-alâgași,
 Di furtunâ ní-ascâpași,
 Și în casâ îni viniși,
 Ma di moarti nu fudziși.

• Bocet.

Featâ, tu ilichii muriși,
 Nveastâ nu ti fâțeși,
 Cu cuscri nu ti-amisticași,
 Gioni tine nu-ní loași.

Tu loc di gioni, murminti țâ dau,
Și culați di țearâ la capu-ți stau.
Vream sâ-ni ti scot din casâ,
Nveastă cu tel'iurli pri fațâ,
Și tora armâseși featâ,
Tu loc îngrupată.

• Bocet.

Avdzi vrutlu soțlu a meu,
Iu mi alâsași?
Iu mi dimândași?
Fumel'ea a cui u-alași?!
Scoalâ-ți mușatlu caplu a tău,
Și nu nâ fă aestu arău,
Si-alași ficiorli fârâ tatâ,
Și mini fârâ nicuchiratâ.
Vimtu laiu și vimtu șcret,
Tine nu mi-alași ca s-trec,
Mi-alâsași fâr umbrâ, n-padi,
Și-ni alâsași fumel'ea n-cali;
Soarili s-ni-u ardâ,
Ploaea s-ni-u batâ;
Cl'eili a chisăl'ei-ni dâdeși,
Bunili tuti ni-li tâl'eași;
Ti-adrași, ti-armătusiși,
Tu altâ lumi nchisiși,
Oaspițli nu li mutriși,
Și cu gura nu lâ griși,
Ni-aștiptași, nâ pitricuși,
Ți-i foclu ți nâ fțeși?
Taifa, frati-tu adună,
Toaca și câmbana sună,
Tutâ lumea tra si-adună,
Tru murmintu sâ-ni ti-apună.

• Bocet.

Agiutați, soațâli a meali,
Sâ-l'i cântâmu cântiți nali,
Sâ-l'i fațim arada di nsurari,
A gionilui, yrambeului;
Groapa-li easti nveasta lui.

.

Oi, oi mârata-ni,
 Ńi si dusi gionili,
 Gionili, gionili!
 Oi, oi cripata-ni,
 Ńi si dusi sturlu,
 Sturlu di casa-ni.

.....
 Tutuloru va lâ stau,
 Gionili io nu-ni lu dau.
 Gione, ocl'iu di luinã,
 Mi-alãsași tutã cãninã.

• Bocet.

Nã mumã, nã jiloasã,
 Își apiri lâhtãroasã;
 Cã turți, lâi yianițari,
 Îl'i cupãsirã-n casã;
 — Criștinã, dã-nã feata,
 Criștinã, dã-nã hil'ea!
 — Nu-am hil'i, turți trã dari,
 Nu-am featã, turți, trã dari.
 Și turțãli, yianițarli,
 Ńi-u loarã, ni-u arichirã.

• Bocet cînd se dezgroapã mortul.

Bunã-ț oarã, hil'iu a meu,
 Cum tricuși trei ańi di dzãli,
 Fãrã uși, fãr pingeri?
 Femeile care însoțesc mama cîntã în cor:
 — Ți ti fați hutã X (numele mamei),
 Di-ni stai, di lu-ntregħi?
 Cu ți gurã s-țã zburascã,
 Cu ți ocl'i s-ti mutreascã,
 Cu ți cicioari si si scoalã?
 Continuã mama defunctului:
 — Anvițați-mi, soați voi,
 Ți si-ni fac cu gionli a meu?
 — Ascumbusea-ț dauli brați,
 Fã-ț palmili lupati,
 Ungħili s-ți li-adari sapã,
 Ș-arucã țara nanãparti,
 Scãndura di-alantã parti.

Moartea

Cînd groparul deshumează oasele defunctului, grupul întrebă:

Ți bâgași și ți scuseși?

Apoi mama improvizează versuri construite antitetic cu privire la cum a fost fiul ei și cum a ajuns.

• Bocet.

Du-ni-ti, tată, du-ni-ti,

Du-ni-ti oară bună;

Lele tată, cara s-nedzi

Astară la Athanasi, (biserică în Vlaho-Clisura)

Cor mari va-ni ti-așteaptă,

Tuți di a tăi va s-hibă,

Frați, tată, ș-cusurini.

Ti pâlăcârsescu, tată,

La vâra s-nu ti duți,

Mași la tata-niu s-ti duți,

Sâ-l'i spuni, lele tată,

Sâ-l'i spuni di acasă,

Că Nachi lu-nsurămu,

Că Lionida-i fugatu.

• Bocet la moartea unui elev.

Ficior bun și mintimen;

Di iu te-află laea chicută,

Di-ni ti nchicută mârât,

Ti pasprâyinyiți di sâhă;

Di iu te-află ananghea s-ti mîcâ?

.....

Lailu gurmazdu ți țâ yini,

Di iu te-află lailu pi tini?

Ca băgatu ș-ca sculatu,

Că tini nu ti pistipseai,

Că țâ cădzuși lândzitu n-padi,

Că tini mamâ aoa nu aveai.

• Bocet.

Nu s-mută numta di n-padi,

Cădzu gionli tu livadi,

Iu-i mârata di mul'eari,

Si și-l plângă cu dor mari;

Lambe și-l duc pi tâmbari,

Nveasta-li mută munti ș-vali,

Și-l duc Lambilu pi brațâ,
Lu plândzi mă-sa cu zurleațâ;
Lambi ș-intră tu murmintu,
Nveasta dzăți: voi sâ-l'i cântu,
Voi sâ-l'i cântu, că mi doari,
Ș-eara protlu dit fâlcari;
Sâ-l cântu pân mâni searâ,
Câ nu-l prindi el tu țarâ;
Va ni-l plâng tu mari foc,
Câ nu-l'i prindi-a lui tu loc.

• Bocet.

Moarti lai ș-fârmâcoasă;
Ți-ni ești ahânt ni-niiloasă;
Cum nu ai ocl'i ta si vedzi,
Ta si vedzi, ta si uhtedzi;
Nu-ni ț-ai urecl'i ta si-avdzi,
Aestâ jali s-nu u-aravdzi,
Ma-ni ești oarbă, ma-ni ești surdă.

.....
Ti pâlăcârsescu, moarti,
Nica aestâ oară s-mi-avdzi,
Sâ-ni ti fați pișmanâ moarti,
Și s-ni-alași durutlu tati,
Ș-ari feati di ș-lu vor,
Ș-ari hil'i di ș-lu dor,
Ș-ari soi ș-nu-lu alasâ,
Câ-l'i si-astindzi laea casâ.

Un di un s-nâ mbâirămu,
Lailu tati sâ-l cântămu,
Sâ-l'i dzățem cântic jilos,
Cântic multu fârmâcos:
Toarnâ-ti lăi tate, bune,
S-ț dzățem nica doauâ zboară,
Ți ț feațim lăi tată noi,
Di nâ chicusiși ș-fudzîși?

• Din bocetele Yianeî Terpu Bușeicu pentru fiul ei.

Lele scumpul a meu,
Cum s-ț-ascundu truplu a tău! a...i!

Tini-ascâpirai la joc,
 Cum s-ti ncl'id amu tru loc! a...i!
 Gione, scump di sum curună,
 Casa tată-tu-i nu-ț fu bună?!
 Mi arseși, a lăi hil'iu a meu,
 Ți s-mi fac cu ahântu arău!...
 Ț-alâsași casa lu'inoasă,
 Ca s-nedzi tru ațea ntunicoasă.
 Toarnă-ti hil'iu câtrâ mini,
 S-țâ ved fața cama ghini;
 Fața-ț ca lapti și ca spumâ,
 Cum s-aravdâ laea-ț mumâ,
 Altâ oară s-nu ti veadâ,
 Tru-ațel loc strâmt iu va s-șeadă!...
 Dișcl'idi, hil'iu, ocl'il'i s-mi mutrești,
 Că mâni tru groapâ va s-ti tuchești.
 Ocl'il'i a tăi, hil'iu, iu mutrea,
 Surghea lumea ți-l'i videa.
 Mutrea-mi hil'iu, nica nâ oară,
 Spuni-ni dorlu dintru inioară.
 Grea-ni, lăi hil'iu, câ mor di dor;
 Dișcl'idi gura, dă-ni un zbor!
 Unsprăyinyiți di-añi umpluși,
 Tru dzua ți bana chiruși;
 Ti feațiși gione, cât un fagu,
 S-mi-alași, lăitâ, arali s-tragu.
 Jiliți-mi, lea sor! Ți s-fac lăi frati,
 Iancul mi fripsi tâș tru hicati.
 Ți ni-u voiu bana, hil'iu, dupâ tini:
 S-mor ș-io cu tini, ma ghini-ni yini.
 Aslan la lucru, tru minti aleptu,
 Cu-arâs pri budzâ, vrut și dișteptu,
 S-mi-alași, lăitâ, tut s-mi jilescu,
 Și vârnâ harauâ s-nu mintuescu.
 Di nic pân di mari ma s-ciudusea,
 Cându cu vreami tuți ti mutrea.
 Iu țâ easti arâslu di altâ oară,
 Cu hari ș-dulți la soi ș-hoarâ?
 Mutrea di anvârliga, sofli si-adună,
 Yin ca s-țâ oară s-ai parti bunâ,
 Aclo iu nedzi tru alantâ lumi,
 Lumi di pisă tră laili mumi!

Tați, nu plândze, tați lea Yiană,
C-ași vru Domnul, tini s-ai bană.
Si-aravdzi, ți-aravdâ soațâli tuti,
S-duchești durerea ți nu u șteai poati.
Inima fă-ț-u di hier, lea sor,
Ș di-aoa ninti stindzi a tău dor.

• Bocet.

Cara si șteam, cându vrea-s mor,
Eu Curturu vrea-ni mi duc,
Masturi buni vrea-s aduc,
Groapa mea vrea s-ni-u lucramu,
Nprostu io vrea sâ-ni stâteamu,
Masturli vrea s-ni mutreamu.
Vrea stâteam, vrea s-l'i ntribam.
— Masturi voi, masturi mușați,
A curi groapâ voi lucrați?
— A ta groapâ u lucrămu.
— Vă pâlâcârsescu, masturi,
Groapa bunâ s-ni-u sâpați,
S-hibâ largâ, ș-adâncoasă,
Ancruțișalui s-pot s-ședu,
S-pot s-mi scolu, sâ-ni mi țingu.
Nâ fereastă s-ni-alâsați,
Dimineața sâ-ni da soarli,
S-treacă vruta s-ni-u-ntreb
— Vrută ți-ni ti năiriși,
Mea tricuși și zbor nu-ni griși?

• Când se scoate mortul din casă. Bocet.

Treamburâ soarli, ascapitâ,
Treamburâ inima mumil'ei!
Treamburâ laea și s-dirinâ,
Câ-l'i fudzi feata, a-doaura s-nu-l'i yinâ!
Di ți-ni ti nvirinași, lea feata mea,
Di-ni ț-u-alași casa ta?
Bună ș-avdzâtâ ni-fuși totna,
Nu-ni yini s-țâ dzâc io oară bună.
Avdzi lea yiamanda mea,
Armâni-ț la casa ta,
Fă-ni-u scumpâ, vrearea mea!

• Bocet.

Nu-asunați câmbanili ași,
Câ nu-l dau gionili;
Asunați-li cama ayali,
Câ-i dzua multu mari;
Batiți-li cama lișoru,
Ca sâ-l'î dzâc ninga un zboru;
Hârsea-ni-lu, ți trandafir,
Tu murmintu cum s-lu ncl'id?

• Vini oara oarâl'iei,

Vini araoa, râul'iei,
Tasa caftâ sâ-ni fugâ,
Mă-sa nu u-alasâ si s-ducâ.
— Ședzi-ni nica astâsearâ,
Jalea-ni ma lișoarâ s-parâ;
Ședzi-ni ș-pânâ mâni, vrută,
Ș-maca vrei, ședzi eta tută,
— Nu pot, dadă, cama multu,
Câ mi așteaptâ calea mari,
Cali fârâ di turnari,
— Voi xifteri, xifteri mușați,
Nu dau Tasa s-u u loați,
Câ hiți turți, câ hiți câni,
Câ hiți niscântâ lăi pângâni;
Voi de-aoa cari s-u loați,
N groapâ va ni-u ngrupați.

• Bocet.

Vini oara oarâl'ei
Ca s-nâ ia teta din casâ,
Ma nipoatele nu ș-u alasâ.
Nipoatili nu ș-u alasâ.
Câ ș-u-avea teta cu doru,
Fârâ featâ, fârâ ficioru.
Va nâ u țanem în casâ,
C-a l'ei norâ nu ș-u alasâ.

• Bocet.

Vini oara oarâl'ei,
Sâ-și fugâ Nase din casâ.
Laea Voichița nu ș-lu alasâ,

Că-ș va s-aibâ gioni-n casâ.
Vini oara oarâl'ei,
Si-și fugâ Nase din casâ,
A lai mama nu ș-lu alasâ,
Că-ș va s-aibâ gioni-n casâ.
Vini oara oarâl'ei,
S-fugâ dzinirlu din casâ.
Doil'i socrii nu ș-lu-alasâ,
Că-ș vor s-aibâ ficior în casâ.

COLOFON

Autorul lucrării	IRINA NICOLAU
Titlul lucrării	AROMÂNII.CREDINȚE ȘI OBICEIURI
Editura la care a apărut	Editura SOCIETATEA CULTURALĂ AROMÂNĂ BUCUREȘTI, 2001
VARIANTĂ DIGITALIZATĂ DE	Editura Predania/ CP 67, OP 13, București www.predania.ro tehnoredactor/ Remus Brihac concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro

PRESDANIA